

ఉండేదానను. కాని ఇప్పుడు నా అనుభవమునల్ల నేను తెలుసుకొన్నది మూల విధానము ఉన్నది. మంచి అంటే మానవ సంబంధమైన దనిన్నీ అందుచేతనే అప్పుడప్పుడు కొంత తెలివి తక్కువైన దనిన్నీ నేను ఇప్పుడు గ్రహించేను. స్త్రీలందరిలోను నేను ఎక్కువ సుందరినని అనుకొంటుంటిని; కాని అల్పులు కూడా నా అంత సుందరమైన వారే అనిన్నీ వారిసౌందర్యము వారికి తెలియకురీడా ఉండవచ్చుననిన్నీ నాకు ఇప్పుడు అనుభవమైనది. సుశీలయొక్క కోమల హృదయమునుండి వ్యక్తమయే భీరుతావిలాసములు నేను చూడగలిగేవాటికంటె ఎన్నో రెట్లు నిర్మలములై ఆహ్లాదకరములు కూడాకాలేదా అని సుశీలను చూచేటప్పుడెల్లా నాతో నేను మననము చేస్తూ ఉంటిని. ఆమెలో అనిర్వచనీయసౌందర్యముకలదని నాహృదయము నాకు తెలిపేతూ ఉన్నది. ఆమెచేతులు చాచితే చాలును; ఆచేతులు ఆమెహృదయనిధులతో నిండిఉండును. చేతులనిండా అమూల్యములైనరత్నములు ఉన్నవని ఎరగనిఅంధురాలైన చిన్నపిల్లవలెనే ఆతరలగా త్రితననిధులను సమర్పిస్తుంది.

మదనుడు:—రూపనీ, ఎంతచిత్రము నీవామెనుడించి నాతో ప్రసంగిస్తూఉంటే నిన్నే నేను మెచ్చుకొంటూ మరీ ఎక్కువగా నిన్ను మోపిస్తున్నాను. నీవామెను కాని ఆభాగ్యుడై అంతా

తిరిగి నీకే చెందుతున్నాది. ఒక్కటేమాట ప్రపంచములో దేదీభకమాగ్నలేదు. ఈశ్వరుడు సంకల్పించినాసరే. మరొక విధానకానేరదు. ఆమెయెడలగల ప్రేమ నీయెడలగలప్రేమకు వీనమంతైనా సరిపోలేదు.

రూపనీ:—నేనిక్కడకువచ్చినప్పుడు అన్నీ నాధ్యమనిన్నీ ఎవరికీ వ్యధకలుగ అక్కరలేదనిన్నీ నమ్మియుంటిని. కాని జీవితమాత్రము మనము సంకల్పించు తయారుచేసే ఏర్పాటులకు సరిపడకు ఉన్నదని నేను ఇప్పుడు తెలుసుకుంటున్నాను. నేను నీతో కలిసిఉంటూ రులకు వ్యధకలుగచేస్తూఉంటే, నీవేనే నేనేనీవని ఉండలేము. ఈనాటిమనప్రేమలే ఇకముందు మనప్రేమ ఉండదు.

మదనుడు:—నీవన్నదే వాస్తవము కావచ్చును. అయినా మనప్రవర్తన ఋజువైనది కాకపోతుందా?

రూపనీ:—ఆ, మదనా, ప్రవర్తన ఋజువైనదా కానిదా అనేచర్చతో లాభములేదు. ఋజుప్రవర్తన లేని వాకితైనా కన్నీరొలికేటట్లు నడచుటకంటె, జన్మవంతా తపస్వమార్గములో ఉండుటే మేలని నేను తలుస్తాను. ఈవిషయమై ఎవరేమి చెప్పతూఉంటారో నాకు తెలుసును. కాని అదంతా ఎందుకు? ఈవిషయమే చెప్పేదానికంటె లోతైనతత్వమును మాటలు లవంతైనా మార్చలేదని తెలిసిన్నీ, మంచిచెడ్డలనేమాటలే చెప్పతూఉండ

తూరపుమాటలునిరసించేఈత త్వమునే
మనము గ్రహించాలి. మనము చెప్పేది,
చేసేది ఏలాగున్నా, నిజముగా సరళస్వ
భావమే మనజీవితమును నడుపుతూ
ఉంటుంది. సరళమైనదానికి వ్యతిరీక్తముగా
ఉండే ప్రవర్తనంతా నిష్ఫలమై పోతుంది.
మనము ఇంతటిస్వస్థముగా కలియడము
ఎందుకు తటస్థించాలి? ఇంతకూ విధిక్యత
మున్నూ అదృష్టమున్నూ ఒక్కటేకావని
ఎవరు అనగలరు?

రూపి:— [రెండుచేతులతోను నిండా
జ్ఞానిని కాగలించుకొని] రూపి, నీపై
నన్ను నిండాప్రేమఉన్నది. మనలో ఉద్భ
విస్తూ ఉన్న దే ప్రళయమైనప్రేమ.

రూపి:— [రెండుచేతులతో వానికంఠమున
చుట్టుకొని] మదనా, నీపైనాకు నిండైన
ప్రేమ ఉన్నదినుమా. మనలో ఉద్భవిస్తూ
న్నప్రేమ ఎప్పటికీ నశించదునుమా. [నిశ్శ
బ్దము.]

మనమిద్దరమూ దూరమైనప్పు
డూ, ఈనాటి మననిండుప్రేమ అంతకం
తకు తిరిగిపోయి కేపించినది జ్ఞప్తికిరాక,
అన్నివస్తువుల వలెనే క్రమక్రమముగా
అన్యులము అయినప్పుడు మనజీవితము
ఏలాగుండునో ఆస్థితిగురించి ఏమైనా
ఆలోచించినావా? ...వచ్చేసంవత్సరము
నేనేమిచేస్తానో, నీవేమిచేస్తావో, ఎక్కడ
ఉంటామో! మనము దూరముగా ఉండి,

చానుం ఉత్కంఠహృదయములతో తొం
పడుతూ ఉంటే, మందగతిగల కాలము
సామీప్యము ఒప్పనిదూరము మనమీద
చికాకుపడును కాబోలు. మనమధ్యను
అడ్డముగా సంవత్సరాలు, దినాలు, అడ
వులు, చెట్లు పెరిగి వ్యాపించి మనలనిద్దరినీ
విడబరుస్తూఉంటే; మనప్రేమ మాత్రము
ఎట్టిమార్పు చెందకుండా స్థిరముగా ఉంటు
న్నాదని మన మెంతచెప్పకొన్నా, ఒకటి
మాత్రము వాస్తవము: మనవియోగము
హెచ్చు అవుతూ ఉండడముచేత మన
ప్రస్తుతప్రేమ బాగా జ్ఞాపకానికిరాక వాడి
పోయి కృశించినదానివలెనే అన్యులముగా
వ్యక్తమవుతూ ఉండుట చాలామార్లు
సంభవించక మానదు.

రూపి:—మదనా, నాకానంగతి తెలుసును.
...ఇక్కడ మనము సుఖముగా ఉండవ
చ్చును. అక్కడో దుఃఖము తప్పదు. అయి
నప్పటికీ నేను చేస్తానన్నవనే చేయదగిన
ఫని అని మనమిద్దరమూ భావిస్తున్నాము.
నన్నిక్కడ శాశ్వతముగా ఉంచినేయగలి
గేమాట అనుట సాధ్యమైనా, నీవుదానిని
అనవు. అనరాదుకూడాను. ఇతరు లెవరూ
ఆశించనిదానిని ప్రేమించేవారందరూ ఇత
రులభావనలోనికైనా రాని దుఃఖములకు
పాత్రులుకావలసినదే. దుఃఖములు అను
భవించినంతమాత్రాన ప్రతిఫల ముంటుం
దనిఅనుకోకూడదు. ఒకపేళ ఉంటుందన్నా
మనము ఉభయులమూ దేనిపీ కోరవలసి
నవారము కాముకగా

రంగము 3

గోపురము క్రింద

[రూపసిమదపలు ప్రవేశింతురు]

రూపసి:—నేను ఆమెనుచూచి ఒక్కనిమిషమైనాకాలేదు. సముద్రమునుండివచ్చే నీటి కాకులు అరుస్తూ ఆమెచుట్టూ ఎగురుతూ ఉంటే, ఆమె వాటితో ఆడుకొంటూ గోపురముమీద కనబడ్డది. రెండుమూడు రోజులనుంచి ఇరవైనాలుగుగంటలూ అక్కడే ఉంటూఉన్నది. అదేమోకాని ఇదంతా చూస్తే ఒకవిధమైన వింతభింత ఊహాపోహము నామనస్సులో పొడచూపుతున్నది. మునుపటికంటే తక్కువగా దుఃఖపడుతున్నట్లు పైకికనబడ్డ, మనస్సులో మాత్రము ఎక్కువగా బాధపడుతున్నట్లు అగుపడడముచేత ఆకోమలహృదయములో గంభీరముగా ఏదోఒప్పుగడతయారవుతూ ఉండేనేమోఅని నాకు తోచింది.

మదనుడు:—పూర్వపుస్థితిని జ్ఞాపకముతెచ్చుకొంటూ, నవ్వుతూ ఉండెనుకాబోలు. ఎప్పుడూ ఏదో ఒకచిన్నపాట పాడుతూ ఉండేదికాదా? ఆమెను ఆవరించుకొని, ఒకచిత్రమైన తేజస్సు ఉన్నట్లు మనముందట నడుస్తూఉన్నప్పుడు అగుపడేది. చూడు; ఆమె కొంచెము శాంతపడేదాకా నీ ప్రయాణముసంగతి ఎత్తడము మంచిది కాదు. ఆమె హృదయములో ఉద్భవిస్తూ ఆ ఉన్న ఆభావ

నలు స్థిరపడి ఆమెఅత్మలో నాటకంనే వరకూ మనము ఆడింపు ఎత్తవద్దు.

రూపసి:—అలాగుకాదు. ఈరోజున నేను ఆమెతో చెప్తాను. ఏమిటి చెప్పడమో కూడా బాగా ఆలోచించేను; ఆమె ఎక్కువనొచ్చుకోకుండా ఉండాలని వాస్తవమైన కారణము మరుగుపరచాలని మొదట అనుకొన్నాను...అలాగునవ్వకు, మదనా, నేను అనేకవిషయాలలో అందరిఆడవాళ్ల వంటిదాననుకాకపోవడముచేత, అబద్ధము చెప్తానంటే నీకువితగాతోచిందికాబోలు, కాని నా హృదయాంతరస్థముగా నాకున్నా వంకరటింకర అల్పబుద్ధి అందరికీకావాళ్లకూ ఉన్నట్లే ఉన్నది; కామదేవునే ఆజ్ఞాప్రకారము నా అక్క చెల్లెళ్లవలె నాకున్నా ప్రేమసంబంధమైన అసత్యము సులువుగా అబ్బుతుంది. నీపై నాకు వలపులేదనినీ, ఉన్నాదని భ్రమపడి మోసపోతి ననినీ, ఏమాత్రమైనా ఎప్పుడైనాఉంటే అది హరించిపోయినదనినీ, ఏవేవో చాలాచాలా చిన్నచిన్న సంగతులు చెప్పడామని నిశ్చయించేను. అలాగు చెప్పడమువల్ల ఆమెకు నాయందుగల గౌరవముతగ్గినా, ఆమెదుఃఖము కూడా తగ్గుతుందని నాలభిలాష. కాని ఈలాగు చెప్పడము ఉచితముగా లేక పోవుటచేత, ఆమె స్వచ్ఛమైన విశాలనేత్రములు నాకంటవడగానే, అలాగుచెప్పడము అసంభవమైపోయినది; మరిచిపోలేకపోయి—

అను: ఆమెకంతసా

సుశీల:—నీవే నేనెత్తే ఏమిచేసిఉండవో
తెలుసుకోవాలని చాలా కుశూలము
గా ఉన్నది.

రూపసి:—నరేగాని. చెప్పమీ సుశీలా...

సుశీల:—నేను ఒకవేళ చెప్పినా, చెప్పిందీ, తల
చుకొన్నదీ ఒక్కటేకానేరవు. అంతేకా
కుండా నీవుకూడా అప్పుడు నిజము చెప్ప
లేకపోతావు.

రూపసి:—నేను నిజముచెప్పుతుండలేదా?

సుశీల:—అవునులే, ఇదివరకు నిజము చెప్ప
తూఉండేదానవు. ఇప్పుడుమాత్రము నిజ
ము చెప్పలేదు.

రూపసి:—సుశీలా, ఇవ్వాలి అంతా వింతగా
ఉన్నావు నీవు. కాని నీవు పొరపాటు పడ్డా
వేమో జాగ్రత్త.

సుశీల:—ఎంతమాత్రమూ పొరపాటుకాదు;
ముమ్మాటికీకాదు... రూపసి, ఏదీ ఒక
ముద్దు... నేను పొరపాటుపడలేదని ప్రతి
ముద్దు ఘోషిస్తున్నాదినుమా.

రూపసి:—నీ ఆత్మ నీలోపల సంతోషముతో
గన్తుతున్నాదా అన్నట్లు నీ కళ్లు ప్రకాశి
స్తున్నవి.

సుశీల:—నీవైతేదాచివేయాలని ప్రయత్నము
చేస్తున్నావు కాని, నీకండ్లలో కూడా
లేజన్న ప్రకాశిస్తున్నది.

రూపసి:—నాలోనూ ఒక ఆలోచన ఉన్నది
సుశీలా. నీతో చెప్పవలసినదేకూడా.

సుశీల:—ఏమిటది, రూపసి, నాలోగే నీవు
భయపడుతున్నట్లు

ఉంది. నాదీ నీదీ ఒక్కటే నేనుమిటి
చెప్పమా?

రూపసి:—సుశీలా, ఏమిటన్నావు నీదీనాదీ...
ఏమిటి?

సుశీల:—ఏమీలేదు; ఏమీలేదు... నేనీదో
...వేగిరముగా చెప్పవు నీతిలవేమిటో...

రూపసి:—సుశీలా, నేను చెప్పితే, నీకు వ్యభి
కలుగుతుండేమో నుమా, నా స్తవముగా
నీకు అందువల్ల సుఖమే రావలసిఉన్నా...

సుశీల:—రూపసి, మరి ఏడవను; ఒక్కచు
క్కెనా కన్నీరు ఒలుకనీయను.

రూపసి:—[చేయిట్టకొని] సుశీలా, నీవనే
మాటకు అరవేమిటో చెప్పమో అంత
చాలా వింతగా మాట్లాడుతున్నావు.

సుశీల:—వింత ఏమీలేదు. మరి ఏడవను.
అంతే. ఏమి? అదేకదా ముమ్మాటికీ!

రూపసి:—ఏదీ, నావైపు కళ్లువిప్పి చూడగా
చూడు.

సుశీల:—నరే, చూచి, నీకేమి అనుభవం
చెప్ప.

రూపసి:—ఆత్మకు సంబంధించినదంతా కండ్ల
లో వ్యక్తమవుతుందని మానము ఎంత చెప్ప
కొన్నా, తీరా కండ్లవైపు తేరివారిచూస్తే
అంతా మాయమయి పోయింది. నేను
వ్యక్తముచేయలేని భయములకు లొంగి
పోతూ నీవ్వచ్చుమైన కన్నీటిప్రవాహము
ముందర వేయవలసిన ప్రశ్న పొందుతాను
లేకుండా నేను నిలుచున్నప్పుడు నాకు
ప్రత్యక్ష తరములవచ్చుటకు బదులుగా నన్నీ

అచంచలనేత్రములు “నీవేమిటికనిపెట్టాలని
అలాగు చూస్తున్నావు” అని అడుగుతూ
ఉన్నట్లు ఉన్నవి.

[నిశ్శబ్దము]

సుశీల:—రూపసి.....

రూపసి:—సుశీలా...

సుశీల:—నీవు చెప్పాలనుకొన్నది ఏమిటి?

రూపసి:—సుశీలా, ఈలాగుదా. చూసేవా,
ఇంకా మరికొంచెము అయినట్లైతే, తనకీ
ప్రపంచములో ఉన్నదంతా నేను దోచు
కొని ఉండునుగదా.

సుశీల:—విచారముగానున్నావు, రూపసి?

రూపసి:—దా, సుశీలా, ఇక్కడ నీగోపురము
ద్వారమువద్ద కూర్చోదాము, రా. నీవు
నేను మొట్టమొదట కలిసినప్పుడు ఏలాగు
ముద్దాడుకొంటూ కలిసికూర్చాని ఎట్లు
మాట్లాడుకొన్నామో, అలాగు మాట్లాడు
కొందాము, రా. జ్ఞాపకముందా, ఆవేశ
నూతి బడ్డన జ్ఞాపకముందా; సుశీలా,
నెలక్రిందట...; ఉన్నవస్తువులు ఎన్నో
ఈలోపున నశించిపోయినవి; లేనివి ఎన్నో
పుట్టినవి; అత్యుక్త నూతన తేజస్సు ఎన్నో
చోట్ల కలిగినది... ఇటువంటి సమయము
ఒకటైనా మరి మనకు దొరకదు; రేపు
ఉదయము నేను మిమ్ములనందరిని విడిచి
నాదారిని పోతాను. ఇట్టిస్థితిలో ఉన్న
మనహృదయములు తుదకు మనము చేయ
బోయేవినివల్ల ఊర్భిస్తున్నట్లు ఉన్నవి...

సుశీల:—రేపా వెళ్లాలని నీఉద్దేశము?

రూపసి:—అవును సుశీలా, రేపే, అదే నీతో
చెప్పాలి అని అనుకున్నది. ఒక్క
మాట గభీమని వింటేవచ్చే దుఃఖమంతా
నీహృదయమును భేదించకుండా ఉండాలని
నిజముచెప్పడము మానివేదామని మొదట
తలచినాను. కాని నీసంగతి ఆలోచించ
గానే, అలాగు కుదరదని నాకు తట్టింది.
నీకు సుఖముకలుగవలెననే నేను వెళ్లడా
నికి నిశ్చయించేను. నే నేమీ దాచకుండా
ఉన్నదిఉన్నట్లే చెప్తాను చూడు. వెళ్లిపో
వడము నాకు చాలాదుఃఖముగా ఉంటుం
దని నీకు తెలుసును. కాని మనమందరమూ
ముగ్గురమూ కూడా కొంతకొంత త్యాగ
గము చేయకతీరదు. ఈ త్యాగమంతా
అన్నిటికంటే ప్రబలమైనదానినిరకే అని
మనకందరికి తెలుసును. అట్టిత్యాగమునీవు
కూడా చేస్తున్నావు అని నాకు తెలుసును.

సుశీల:—రేపు నీవు వెళ్లవద్దు.

రూపసి:—రేపు ఎందుకువద్దు, వెళ్లక తప్పక
పోయినప్పుడు?

సుశీల:—నేను చెప్పవలసినది చెప్పినదాకా
నీవు వెళ్లవద్దు.

రూపసి:—అయితే త్వరలో చెప్పివేయి.

సుశీల:—సరేకాని, ఇప్పుడు నీవు నాతో
చెప్పినది మదనునికి తెలుసునా?

రూపసి:—తెలుసును.

సుశీల:—నాకు మరివిచారములేదు, రూపసి.

రూపసి:—నీతో చెప్పకుండా వెళ్లిపోతే ఏమి
చేసిఉండువు, సుశీల?

సుశీల:—నీ వెనకాతలే నిన్ను వెండ్చించి
నచ్చి, నిన్ను తీసుకొని నచ్చిఉందును.

రూపసి:—నేను అగుడకపోయిఉంటే?

సుశీల:—నిన్ను వెదకడముకోసమే నాజీవిత
మంతా వినియోగపరిచి ఉందును.

రూపసి:—నాకంటెముందరే నీవు వెళ్లాలనా
నీఉద్దేశము? అదేనా నీవనేది?

సుశీల:—అలాగుకాదు. ఆలాగైతే భేదము
తప్పదు. సుఖముగురించే నేను ఆలోచి
స్తూఉండేది. ఎవరితోను ఒక్కమాటైనా
చెప్పకుండా వెళ్లిపోదామా అని నేనున్నా
ఆలోచించేను; కాని ఇష్టము....

రూపసి:—అందుచేత నీవు వెళ్లవుగదా?

సుశీల:—రూపసి, వెళ్లను. అబ్బా, ఈ ఇల్లు
విడిచిపెట్టను.

రూపసి:—అది నీనిశ్చయమేకదా, నీహృద
యములోనుండి వచ్చిననంగతేకదా. అది
ఖరారేనా!

సుశీల:—అహా, ఆలాగే, నాకు శాశ్వతసు
ఖము ఉండాలని, ఆలాగే.

రూపసి:—నేను రాకపోయి ఉంటే బాగా
ఉండియుండును కాబోలు.

సుశీల:—ఆలాగైతే సుఖమూలేదు, దుఃఖ
మూలేదు. నాకు నేనేవ్యక్తముకాకుండా
ఉండిపోయి, నేను అనేవస్తువే లేకపోయి
ఉండును.

రూపసి:—చూడు, నిద్రపోతూఉండేవాళ్లను
తెలుసుకు ; అందులోకి

అనిద్రలో వాళ్లు సుఖముగాను, సరళము
గాను ఉన్నప్పుడు, మరికూడదు.

సుశీల:—అవును నిజమే లేపివేస్తే, మళ్లనిద్రపో
వుటకు ఇష్టపడదు...నాకళ్లు విప్పిచూడ
ముందు నేనున్నస్థితి జ్ఞప్తికినస్తే, నాకే
సిగ్గువస్తుంది; ఎవరికీ కనబడకుండా, దాగుం
డా లని ఉంటుంది, ఏమీ తెలియకుండా
గ్రుడ్డిపిల్లవలె, మదనుని ముద్దాడేదా
నను,...కాని, చూడు, నాకేమి తెలియక
పోవడానికి, అంతకీ, నేనేకారణమా?
అంతానాతప్పేనా? ...ఇష్టమో, రాత్రి
నిద్రపోతూఉంటే మదనుని చూచేను;
అప్పుడు, ...రూపసీ, చెప్తా...

రూపసి:—[కొగలించుకొని] సుశీలా, ముద్దులు
గుమ్మడీ.

సుశీల:—అవును, అప్పుడు ముద్దాడేను; అతను
మాత్రము లేవలేదు. నా కేలాగుఉండే
నంటే, ఆకిటికీలనుండి కనబడుతున్న చుక్క
లన్నీ ఆకాశమువిడిచిపెట్టి నాహృదయ
ములో ఉండిపోయి అక్కడే ఒకస్వర్గము
నిర్మిస్తున్నాయా అని తోచింది. రూపసీ,
నీకీ ఆనందము తెలియదుగదా. ఆన్నీ
ఇదివరకే నీకు తెలిసియుండడముచేత నాకు
ప్రాప్తించిన ఈ అపూర్వానుభవము నీకు
ఎందుకు? నీవు మోహించినవానితో
“నీపై నాకు ప్రేమఉన్నది” అని కండ్లు విప్పి
చూస్తూ చెప్పడమంటే ఏమిటో, ఇప్పుడు
తెలిసింది...అయినా వెళ్లిపోవాలని, చచ్చి
పోవాలని నాకెందుకు ఊహ మళ్లమళ్లా
కలుగుతూ ఉంటుందో నాకు తెలియకుండా

ఉన్నది...నాకు సుఖముగానే ఉన్నది కాని ఇంకా ఎక్కువ సుఖముగా ఉండడానికని చచ్చిపోవలసిఉంటే కుల నీ చచ్చిపోతాను.

రూఢిని:—చాలాచాలా సుఖముగా ఉన్నప్పుడు మాత్రము చావుగురించి ఆలోచించుట చాలా ప్రమాదము...నీ ఉద్దేశములగురించి నాకొక అనుమానము కలిగిందని ఒప్పుకొంటాను. ఒక్కనిముషము క్రిందట నీవు చావుగురించి అన్నది నిజముగానీ...

సుశీల:—అవును. అనుమానమెందుకు? అటువంటి ఉద్దేశము సరళహృదయుము గల ఆడపిల్లలకందరికీ సహజముగా కలుగుతుంది.

రూఢిని:—చక్కగా చూడలేని కోమల హృదయముగలవారికీ చావు మంచినది అనినీ, నిండుప్రేమకు నిదర్శన మనినీ తోస్తుంది. కాని వాస్తవముగా చూస్తే ప్రేమించేవారే జీవించిఉండవలెను; ప్రేమించినకొలదీ జీవిస్తూఉండవలెను. అంతేకాకుండా నీప్రేమ ఆమోస్తరు ప్రేమకంటె కూడా ఉత్కృష్టమైనది. చావు తెచ్చిపెట్టి ఇద్దరినీ హితులను శాశ్వతముగా విడవరచేవారు, అందుచేత అగాధమైన దుఃఖ కూడములో పడద్రోసేవారు ఎట్టివారో అయియుండవలెను; చావు అందుచేత మహాఘోరమైన కృత్యము సుమా.

సుశీల:—నా అనుమానము నేను చెప్పదునా, రూఢిని?

రూఢిని:—సుశీలా, అంతా చెప్పివేయి, అంతా నేను చెప్పేనుకాను! మనకీమనకీమధ్య మనస్సులలో ఏమీ లేకుండాఉంటే ఎంతో బాగుంటుంది. మనభావములను సరస్వరము తెలియనీయకుండా దాచేదైతే మెత్తని పువ్వునాసరే మన హృదయములమధ్య ఉండనీయవద్దు....

సుశీల:—దానిగురించి ఒక్కటేము ఆలోచించేను.

రూఢిని:—చావుగురించా?

సుశీల:—అవును కాని, కొంత సేపటికిందట ఆలాగు ఆలోచించేను. ఆతరువాత నీవిప్పుడు చెప్పినదంతా నాలోనేను అనుకొన్నాను. అప్పుడు మరొక ఊహ...

రూఢిని:—అదేమిటోగదా!

సుశీల:—చావుకు వ్యతిరేకమైనదాని గురించి; జీవితముగురించి... కాని దానిని చెప్పడానికి ఇంకా సమయముకాలేదు. సరేనులే, నీకు తెలుస్తుందికదా... వర్ణించి చెప్పలేను కాని నా హృదయము... నీవేనా అన్నావు నా ఆత్మ ఆనందముతో కృష్ణగెంతులువేస్తున్నట్లు ఉన్నాదని...నీవేనేనై యంటే ఏమి చేసిఉండువో ఇప్పటికి తెలిసింది నాకు...

[ఒకరిచుట్టు ఒకరు చేతులువేసికొని నిష్క్రమింతురు.]

శ్రీకారము

(శ్రీవేంకటపార్వతీశ్వరకవులు)

శ్రీ రాముని దేవేరిన్, వీరవనిత, లోకమాత వెఱవకచనకం
గోరి రఘువీరశరదు, ర్వారాగ్ని స్త్రుగనేల రావణతృణమా!

మ. మణిహేమప్రభలన్ మెల్లార్చగల సామర్థ్యంబు నీ కబ్బినన్
మణులే నిన్ను వరించి మించగల సామ్రాజ్యంబు నేకూరిన
నృణికి నీకును గల్గు హస్తమశకాంతంబైన పార్థకృమున్
దృణమా! యెవ్వరెఱుంగ రిట్టియెడ నీ ధృష్టత్వ మింకేటికిన్?

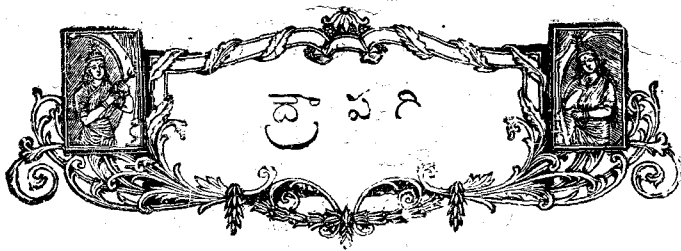
మ. నిను నీయంతటి జీవిగా నెఱిగి నీ నిత్యప్రమోదైక జీ
వనము నిత్యరసాస్పదంబుగ నొనర్పం జూచుకొమ్మి! తృణం
బనుమాటం దలపోయ కీ పగిది మోహభ్రాంతిచే బచ్చ ప
చ్చని సంసారము పాడు నేసికొను దుస్సంకల్పముల్ చెల్లునే?

నీ. ఊచివైచిననైన నోష్వదష్పకయుండఁ, గలయఁ గ్రమ్మఁగఁజాలు కడిమియున్న
ముంచివైచిననైన మొవ్వు నోష్వకయుండఁ, దలయెత్తికొనఁజాలు బలిమియున్నఁ
జిదిమివైచిననైన జెలుపుగండకయుండఁ, జిగురు వెట్టఁగఁజాలు చేవయున్నఁ
బెఱికివైచిననైన వరుగువాఱకయుండఁ, గాలునిల్పఁగఁజాలు కడకయున్న
సనిగిరిగియున్న బసిమించు విసిమియున్న, వసుమతీధారణమునఁ బెం పెనఁగియున్న
నవనతింగాంచు తృణమవే యవుదుగాని యా సమున్నతమేరు వెల్లదువీవు?

నీ. కఱకు దేఱినవాఁడి కక్కులకొడవంటి, తలకొఁతఁబడకుండ దాఁగఁగలవె?
పదను దేఱిన గట్టి పట్టెంపుఁదవుగోల, రాపులఁబడకుండ నోఁగఁగలవె?
మొక్క దేఱిన సూది మొనసూపు కఱుగోల, తొలుపులఁబడకుండ నిలువఁగలవె?
మలుపు దేఱినకోట ములుపంటినిడుగోల, బారిని బడకుండ బ్రదుకఁగలవె?
నీబ్రదుకు నీవుచూచికో నేరకిట్లు, లలితవాసంతికాలవాలమునఁజేరి
యలముకొనఁజూచె దిది యేటి యాసనీకు?, దుడుకుఁ నేతల కొడబడి చెడక తృణమా!

నీ. ధ్యానింపనేల ధా త్రీనందనానక్తి, గులనాశనము దెచ్చికొనఁగనేల?
కోరంగనేల కేదారకన్యాల్లి, దుంపనాశనముగాఁ ద్రుంగనేల?
కామింపనేల యా రామలతాతన్వం, గూఁకటివేళ్లతోఁ గ్రుంగనేల?
ఆసింపనేల సీతానన్నీ ధానంబు, మూలవిచ్ఛేదమై పోవనేల?
గడ్డిపోచ! నీకింత 'పో' గాల'మేల?, మరగిచెడిపోక నాబుద్ధి తెరువుఁబట్టి

తుమ్మబీడులనుబట్టి, పశువులనుగాఁచినియైన బ్రదుకరాదె!

బంకించంద్రుడు

శ్రీమతి పులుగుర్త లక్ష్మీవరసమాంబ గారు

ప్రాచీనము లైన నేమి? హిందూకావ్య నాయకల చరిత్రము లన్నియు నొక్కయచ్చునఁ దీసిన ట్లున్నవి. పతిపరాయణత, కోమలప్రకృతినంపన్నత, లజ్జాశీలత, సహిష్ణుత మున్నగు గుణములకు విశేషాధికారిణులైనవారే యార్యసాహిత్యసంబంధముగ నాద్యుపదవి కభిషిక్త లగుచున్నారు. వృద్ధ వాల్మీకితనకావ్యనిర్మాణమునందు విశ్వమనోమోహినియైన జనకదుపితను నాదర్శస్వరూపిని గావించెను. అదిమొదలు ఆర్యనాయక లందఱు నయ్యాదర్శానుసారముగనేసృష్టింపఁ బడుచువచ్చిరి. శకుంతలా దమయంతీ రత్నావళీ ప్రభృతి ప్రసిద్ధనాయకలు సీతానుకరణ మాత్రలే. తదన్యప్రకృతులైన నాయకలెవ్వరు నార్యసాహిత్యమునందు లేనే లేరని చెప్పట లేదు గాని సీతానువర్తినులైన నాయకలే యార్యసాహిత్యమునందు బహుళముగనున్నారు. నవలలు నాటకములు మున్నగువానిచే దమవిద్యను బ్రకాశింపఁజేసికొనఁ గోరుచున్న యిప్పటికవులుగూడ సీతపంటి నాయకలనే సృష్టించుచున్నారు. ఇందులకుఁ గాణమును అవేద్యమొనది కాదు; మొదటిది సీతాచరితము, బహుమధురమైనది; రెండవది; యిట్టి

సతీచరితమే యార్యజాతీయందు విశేషముగఁ బ్రశంసింపఁబడుచున్నది. మఱియు మూడవది; యార్యస్త్రీ లందఱును సీతాదేవివంటి జాతీయోత్కర్షమును సంపాదించుటకేయుత్సాహ పడుచుందురు. ఒక్క ద్రావిడిమాత్రము సీతాదేవిభాయనైనను సృష్టించి యుండలేదు. ఈసందర్భమునందు మహాభారతకారుఁడు ఆపూర్వమైన నూతనసృష్టిని బ్రకాశింపఁ జేసెను. మనకావ్యములందు సీతానుకరణము లనేకములు కలవు; కాని ద్రావిడి ననుకరించిన నాయకలేదు.

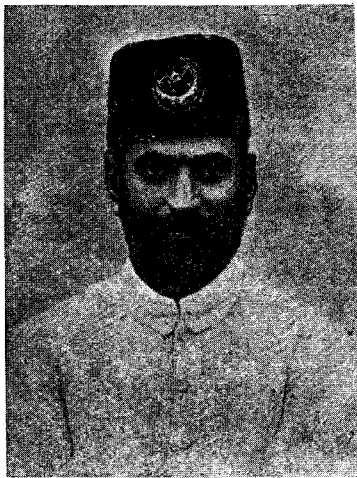
సీత మహాసాధ్వీ. పంచభర్తృకమైన ద్రావిడినిగూడ మహాభారతకర్త మహాసాధ్వీగఁ బ్రదర్శించి యున్నాఁడు. ఏలన! పతి యొక్కఁడైన నేమి! ఏవురైననేమి! పతిమాత్ర భజనయే సతీత్వ మని కవియభిప్రాయము. సీతాద్రావిడు లిరువురు పత్నిత్వ రాజీత్వ కర్తవ్యాచరణముల యందు నిశ్చలహృదయలే; ధర్మనిష్ఠాగరిష్ఠలే; గురుజనవిధేయలే. కాని వీరిరువురకును సాదృశ్య మింతవఱకే. సీత రాజ్ఞి యయ్యెను, గులవధూత్వము ప్రధాన గుణముగాఁ గలదయ్యెను. ద్రావిడి కులవధు వయ్యెను ముఖ్యము. 9

ముప్పది తొమ్మిదవ భారత జాతీయమహాసభా మంటప సింహద్వారము
వెలుపలి వైపు, బెంగాలు

ముప్పది తొమ్మిదవ భారత జాతీయమహాసభా మంటప సింహద్వారము
లో వైపు, బెంగాలు

డాక్టరు కిచలూ
భారత ఖిలాఫతుమహాసభాధ్యక్షులు

పండిత మదన మోహన మాలవ్య
భారత హిందూమహాసభాధ్యక్షులు

దేశబంధు చిత్తరంజనదాసు
భారత గ్రంథాలయ మహాసభాధ్యక్షులు

బాబు పియ్యూషకాంతి ఘోషు
భారత ఆభ్యాత్మిక మహాసభాధ్యక్షులు

యగు రాజ్ఞీమణి యయ్యెను. స్త్రీలకుండవల
సిన కోమలగుణములన్నియు సీతయందు బరి
స్ఫుటములై యుండెను. నారీలోకమునందలి
కఠినగుణము లన్నియు ద్రావణియందుఁ బ్రదీ
ప్తము లయ్యెను. సీత రామునకుఁ దగినజాయ.
ద్రావణి వీరాగ్రణీయగు భీమునకుఁ దగినరాణి.
సీత నవహరించు నప్పుడు రావణున కేమియుఁ
గట్టము కలుగ లేదు; కాని రాక్షసరాజైన
యా లంకేశుఁడు ద్రావణి నవహరించుటకే
వచ్చినచో గీచకుని వలె ననువులను వీడి
నేలపై వ్రాలియెన నుండును; కాదేని జయ
ద్రువునివలె ద్రావణి బాహుబలముఁ జవిచూచి
చావచట్టుగ భూమిపైఁ గూలియెన నుండును.

ద్రావణిచరిత్రము నందలి రీతిమతులను
విభజించుట యసాధ్యము. ఏలన? మహా
భారత మనంతరాగరము వంటిది. అందుల
నిరంతరతరంగాభి ఘాతములలో నొకానొక
నాయకాచరిత్రము గాని నాయకచరిత్రము
గాని తృణము వలె నెక్కడకో తేలిపోవు
చుండును. వాని నెవ్వరు పరీక్షించు గలరు?
అయినను ఒకటి రెండు విషయములను జూపి
విమర్శించుటకుఁ బ్రయత్నించెదను.

ద్రావణి స్వయంవరము: ఎవ్వ రీదుర్భేద
లత్యమును భేదించు గలరో వారే ద్రావణి
పాణిగ్రహణము గావించవలయు నని ద్రువద
రాజు పణంబు వెట్టెను. కన్యక సభాస్థలము

నకుఁ గొనితేరబడియెను. ధరణీలలము వంధలి
రాజగణము వీరగణము ఋషిగణము—ఎల్లరు
నచ్చట నమావేశ మయిరి. ఆ మహాసభ
ప్రచండప్రతాపమువలనఁ గుమారీకుసు
మము వసివాడి యుండెను. అట్లు వసివాడు
చున్న కుమారీకుసుమమునకై దుర్యోధనుఁడు
జరాసంధుఁడు శిశుపాలుఁడు మొదలగు జగ
త్ప్రసిద్ధులై నమహావీరు లందఱు లత్యభేదన
మునకుఁ బ్రయత్నింప సాగిరి. ఒక్కొక్క
రుగా వారందఱు లత్యభేదనమునంద్రు
ములై వెనుదిరిగి పోవుచుండిరి. ఆయ్యా!
ద్రావణికి వివాహము కాదాయేమి?

అప్పు డరాజగణమధ్యమునుండి సర
శ్రేష్ఠుఁడైన అంగాధిపతి కర్ణుఁడు లత్యభే
మునకై లేచెను. తుద కావ్యకారుఁడయినచో
నిక్కడ నేమి నేయనో చెప్పజాలము.
ఇప్పుడు విషమస్థితి సంభవించెను. ద్రావణిని
పాండవుల కిచ్చి వివాహము గావింపుటయే
కావ్యప్రయోజనమై యుండెను. కర్ణుఁడు లత్య
భేదన మొనరించినచో నట్లు సంభవించదు.
తుదకవి యైనచో నిష్పట్టునఁ గర్ణుఁడు గూడ
లత్యభేదమునఁ *దశకుఁ డయ్యె నని త్రాసి
యండును. కాని మహాభారతమహాకవిశ్వరుని
జాజ్వల్యమానమైన విచక్షణత కర్ణుని పరా
క్రమముచే గావ్యప్రధాననాయకుఁడైన
యర్జునునిపరాక్రమమును / గొలపెట్ట నిశ్చ

* నన్నయభట్టాచలని యాంధ్రభారతభాగమున దీని కొకింమక వైరుధ్యము గానవచ్చుచున్నది. దీని
మూలము సంభాషణానాగరప్రతియై యుండుననియు, ఆంధ్ర, మహారాష్ట్ర, వంగదేశముల ముద్రించఁబడిన తక్కిన
సంపుటలు గలవలన దన్నిట నీవైరుధ్యము లేకునికి సంభాషణా ప్రతియందలి యాభాగము ప్రక్షిప్తమై

యెంచి యుండెను. కర్ణుఁ డర్జునునకుఁ బ్రతి
 ద్వింద్వి. ఇట్టికర్ణుఁ డర్జునుని చేతిలోఁ బరా
 ఘోతుఁ డయ్యె ననినప్పుడే యర్జునుని పరా
 క్రమమున కెంతయో గౌరవము గలదు. కాని
 కర్ణు నన్యలతోపాటు సామాన్య పరాక్రమ
 వంతునిగాఁ జేసినచో నర్జునుని పరాక్రమ
 గౌరవ మెక్కడ నుండును? ఇట్టి విషమనం
 ఘటనమునందు క్షుద్రకవి దేమితిలంచును?
 —“ఈమహాదోశన మంతయు నెందులకు?—
 కర్ణునిపే రిక్కడ నెత్తుకుండుటయే మే”లని
 భావించునే కాని సర్వాంగసుందర మగుకావ్య
 గౌరవమునకు నెట్టిలోపము వాటిల్లునో
 యాతఁడు తెలిసికొనఁ జాలఁడు. సకల రాజ
 లోకంబును ఆసర్వాంగసుందరి యందలి యా
 కాంక్షచే లక్ష్యభేదనము చేయుటకు నచ్చి
 యుండఁగా మహాబలపరాక్రమవంతుఁ డగు
 కర్ణుఁ డొక్కఁడు మాత్ర మేల రాలేదు?—”
 అను ప్రశ్నమునకు నాతఁడు నిరుత్తరుఁడు
 కావలసి వచ్చును.

మన భారతమహాకవి కౌశల్య మాశ్వు
 ర్యమయ్యమైనది; తీక్షణదృష్టి యసామాన్యమై
 నది. అందుచేతనే యాతఁ డవలీలగాఁ గర్ణుని
 లక్ష్యభేదనోద్యమమునకు సన్నద్ధుని గావించె
 ను. కర్ణునిపరాక్రమగౌరవము నకుంతితముగా
 విహీనంచెను. మఱియు నీయవసరమునందే—
 ఈస్థితియందే—ఈ యొక్క యుపాయము
 చేతనే—మఱియొక గురుతరోద్దేశమును
 గూడ సాధింపఁ గలిగెను. ఈయొక్కసంఘట
 నము చేతనే ద్రౌపదిచరిత్రమంతయుఁ బాఠకు
 లకుఁ బ్రదర్శించెను. ముందీమె తన బాహు

బలముచే జయద్రథుని వంటి ముష్కరుని గర్వ
 భాము చేయవలసి యుండెను. మఱియు
 దుర్యోధనుని సభాస్థానమున ద్యూతవిజితయు
 నవమానితయు నగు నీమె తనవతులయెదుట
 స్వాతంత్ర్యవలంబనమునకు నున్ముఖ కావ
 లసియుండెను. అట్టిద్రౌపదిస్వభావ మిప్పు
 డీయొక్కసంఘటనమునందే విస్పష్ట మయ్యెను.
 ఇట్లొకమాటలోనే కవియద్దేశ మంతయును
 సఫలమయ్యెను. ఆ ప్రచండప్రతాపనమస్విత
 మైన మహాసభయందుఁ గుమారికుసుమము
 వసివాడి యున్నదని చెప్పితిమి; కాని యాకు
 మారికుసుమము—ఆ ద్రౌపదికుమారి—
 యావిషమనభాస్థలమందు రాజమండలీ ఋషి
 మండలీ వీరమండలీ మధ్యమున ద్రుపదరాజు
 వంటి తండ్రిని గాని ధృష్టద్యుమునివంటి
 యన్నను గాని యపేక్షింపక లక్ష్యభేదనో
 ద్యతుండైన కర్ణుని జూచి“నేను సూతపుత్రుని
 వరింప” ననియెను. ఈవలకు చెవి సోకినంతనే
 కర్ణుఁడు సామర్థ్యంబగు హాసముతో నాకసము
 వలకఁ దలయెత్తిసూర్యునిఁ జూచుచు శరా
 ససమును జాఱవిడిచెను. నూలుపుటలలో
 వ్రాసినను బరిస్ఫుటముగొని యావిషయమును
 గట్టి యాఁతొక్కమాటలో పెలుయెడఁ గలి
 గెను. ఇక్కడ విశేషవర్ణనమునకుఁ బ్రయో
 జనములేదు.—ద్రౌపదిని గూర్చి తేజస్విని
 యనియు గర్విత యనియు వ్యాఖ్యానము చేయ
 వలసిన యావశ్యకమును లేదు. మఱియు
 నారాజనందని దుద్రవమనీయగర్వము నిస్సంకోచ
 ముగ విస్ఫురితమయ్యెను.

ఇక ద్యూతక్రీడపరాజిత యైన ద్రావిడుల
చరిత్రము నవలోకింతము! మహాగర్వియులు
తేజస్వులు నిరుపమబలాన్వితులు నైన భీమా
ర్జునులు గూడ జూదమునం దోటువడి నిశ్శబ్ద
ముగా నుండిరి; కిక్కురు మనకుండ శత్రువుల
దాసత్వము సంగీకరించెరి. ఇప్పుడు భర్తల
కనువర్తిని యైనభార్య యేమి చేయవలయు
ను? భర్తలచే జూదమునందు సమర్పిత యై
సప్పుడు వారి యనుమతిని దాసీత్వస్వీకృతికి
సంసిద్ధ యగుటయే యార్యనారీమణికి సహజ
ధర్మము. ద్రావిడు యేమి చేసినది? ఆమె
ప్రాతికామిచే ద్యూతవార్తయుఁ దన్ను సభకు
దోడైమ్మని పంపిన దుర్యోధనుని ముహూర్తము
ను విని “సూతనందనా! నీవు సభకరిగి
యుధిష్ఠిరుఁడు తన్నోడి నన్నోడెనో నన్నోడి
తన్నోడెనో తెలిసికొనుము! యుధిష్ఠిర సన్ని
ధానమున నీవీవృత్తాంతము నెఱింగివచ్చినన్ను
దీసికొని పొమ్ము. ధర్మరా జెట్లు పరాజితుఁ
డయ్యెనో తెలిసికొనిన విమ్మట నేను సభకు
వచ్చెద” నని పలికినది. ద్రావిడికి దాసత్వమును
స్వీకరింప వలయునను సభిప్రాయములేదు.

ద్రావిడుచరిత్రమునందు రెండులక్షణము
లు విశేషముగా స్పష్టములగుచున్నవి. —
మొదటిది, ధర్మాచరణము. రెండవది దర్ప
ము. దర్పము ధర్మమున కించుక విరుద్ధ మైన
ది. కాని యీరెండులక్షణము లొక్కచోఁ
గూడియుండుట మాత్రము స్వాభావికము
గాదు. మహాభారతకారుఁ డీరెంటి నొకచో
సమావేశించినను. భీమసేనునియందు అర్జు
న

సకలక్షత్రియ వీరులయందు నీరెండుగుణము
లను మిశ్రితములుగఁ జేసెను. భీమసేనుని
యందు దర్పము సంపూర్ణముగను, అర్జునుని
యందును అశ్వత్థామయందును సర్థమాత్రము
గను గన్పట్టుచుండెను. దర్ప మనఁగా
నిక్కడ నాత్మశ్లాఘాప్రియత్వ మని యర్థము
గాదు. మానసిక తేజస్విత యనియే నాయభి
ప్రాయము. ఈతేజస్విత ద్రావిడు యందును
సంపూర్ణముగనే యుండెను. అర్జునాభిమన్యుల
యందిది యాత్మశక్తినిశ్చయముగఁ బరిణా
మించెను. ద్రావిడి భీమసేనులయం దిది ధర్మ
వృద్ధికిఁ గారణ మయ్యెను.

సభాస్థలమున ద్రావిడు దర్పమును తేజ
స్వితయు మఱింత వృద్ధిపందెను. ఆమె సభ
లో దుశ్శాసనునిగూర్చి “ఇంద్రాదిదేవగుణము
నీకు సహాయులై వచ్చినను రాజపుత్రులు
నిన్నెన్నటికిని రక్షింపఁబోర”ని వచించెను
మఱియు నాసభాస్థలమున నందఱుండు
దనపతులను జూచించి ముక్తకంఠియై “భరత
పంఖీయుల ధర్మమెంత చెడిపోయినది! త్రాత్ర
ధర్మజ్ఞుల చరిత్ర యొక్కమాటుగ నెంత విన
ప్రమేయిపోయినది!” యని ధిక్కరించి భీష్మాది
గురుజనులను గాంచి “ఆ! తెలిసిపోయినది!”
భీష్మద్రోణులకును మహాత్ముడైన విదురు
నకును గూడ నణుమాత్రమైన స్వత్వములేదని
తెలిసిపోయినది!” అని తిరస్కరించి పలికెను.
కాని యబలకు ధైర్య మెంతనేపు నిలువఁ
గలదు! ఆమహాభారత మహాకవి మానవ
చారిత్ర సాగరమును నడుగుజూట్ట సఖిదర్పణ
మునంబోలె “నవోకింపఁ గలిగెను. ఎప్పుడు

ద్రావడిని వేళ్ళయని పలికెనో, దుశ్శాసనుఁ
 డెప్పు డామెకలిధానము నాకర్పింపఁ బోయెనో
 అప్పు డొక నామెదర్పము నిలిచినది కాదు.
 ధర్మాధిక్యముచే హృదయము ద్రవీభూత
 మైపోయెను. అప్పుడు ద్రావడి, “హానాథా!
 హానాథా! హా గోపికానాథా! హా
 దూళినాథనా! నేను కౌరవసాగరమునందు నిమ
 గ్నమై పోవుచున్నాను. నన్నుధరింపుము
 తీర్చి!.” యని మొఱపెట్టఁ దొడఁగెను.
 ఇచ్చటనే కవిత్వము చరమోత్కర్షం గాంచి
 నది.

ద్రావడి ప్రీతాతి గావున నామెహృద
 యమునందు దర్పము ప్రబలముగా నుండెను.
 కాని యామెధర్మజ్ఞానము కూడ నసామాన్య
 మైనది. దర్పితయగు రాజమనీషిగా నామె
 యగ్రేపడఁ దప్పుడు జనమండలమునందట్టి ధర్మా
 షారాగిణికలదా యనునట్లు తోచకమానదు.
 ఈప్రబల ధర్మానురాగమే యామె ప్రబలతర
 దర్పమునకుఁ గొలబడ్డ యయ్యెను. ఈయసా
 మాన్య ధర్మానురాగమే—తేజోన్వితమైన
 యీధర్మానురాగ రమణీయ సామంజస్యమే,
 ధృతరాష్ట్రుని ముందు, నామె వరగ్రహణ
 కాలము నందు నతిసుందరరూపముతోఁ బరి
 స్ఫుటమయ్యెను. అంతటిసౌందర్యము గల
 యీభాగము నెన్ని వేలసారులు పఠించినను
 నెవ్వరి కైనను మఱలమఱలఁ జదువవలయు
 వనియే బుద్ధి పుట్టుచుండును. కావున నిచ్చటి
 భాగము నుదహరించుచున్నాను.

“హితైషీయేన ధృతరాష్ట్ర మహారాజు
 దుర్యోధను నిట్లు వింది— సాంత్యన

వాక్ యల నూటించుచు ‘అమ్మా!
 ద్రుపదాత్మజా! నీవు నాయొద్ద నీకుఁ గ్రావల
 సిన వరములఁ గోరుకొనుము. నీవు నాకోడండ్రు
 దఱలో నుత్తమురాల’ వనియెను. అది విని
 ద్రావడి, ‘ఓభరతకుల ప్రదీపా! నీవునాయండు
 బ్రహ్మన్నుడ వైతివేని యీవరంబు నాకోసం
 గుదువు గాక! సర్వధర్మసమన్వితుఁడు శ్రీమం
 తుఁడు వైనయధిష్ఠితుఁడు దాసత్వము నుండి
 విముక్తుఁ డగుగాక; ఇమ్మహామతిని నీవుత్త్రు
 లిక నెప్పడును దానుఁ డనకుదురు గాక;
 నాపుత్త్రుఁడు ప్రతివిద్యుఁ డెప్పుడు దాస
 పుత్త్రుఁడు కాకుండుఁ గాక. ఏలయన? ప్రతి
 విద్యుఁడు రాజపుత్త్రుఁడు; విశేషించి సకల
 రాజోపలాలితుఁడు. అతనికి దాసపుత్రత్వ మను
 చితము గాదా?’ యని యనుటయు ధృత
 రాష్ట్రుఁ డెప్పుడు, ‘ఓకల్యాణీ! నేను నీయభి
 మతాను సారముగా నీవరము నొసంగితిని.
 నీకు నే నింకొక వరమునుగూడ నొసంగుట
 కిచ్చగించు చున్నాను. నీయట్టి వరపర్ణిని
 యొక్క వరమునకు మాత్రమే తగినది కా’ద
 నియెను. అప్పుడు ద్రావడి, ‘ఓమహారాజా!
 రథశరాసన సహితముగ భీమార్జున నకుల
 సహదేవులు దాసత్వవిముక్తు లగుదురుగాక!’
 యని పలికెను. అది విని ధృతరాష్ట్రుఁడు,
 ‘బిడ్డా! నేను నీప్రార్థనానురూప వరప్రదాన
 మును గావించితిని. మూడవ వరమునుగూడ
 నడుగుము. ఇప్పుడు నే నొసంగిన వరముచేత
 నీకు యథార్థసత్కారము జరుగలేదు. నీవు
 ధర్మచారిణివి. పుత్ర వధూగణను— సహమా
 వతంసమ’ వనియె

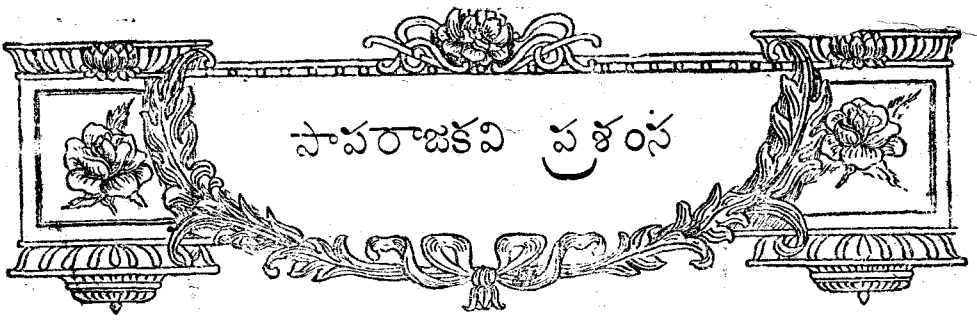
‘ఓపూజ్యుడా! లోభము ధర్మనాశకం
 హేతువు. కావున నే నింకొకవరము నర్థింపఁ
 జాలను. నేను మూడువరమునకుఁ దగిన
 దానను గాను. వైశ్య కొకవరమును, క్షత్రి
 యాంగనకు రెండువరములును, రాజునకు
 మూడువరములును మఱియు బ్రాహ్మణునకు
 నూఱువరములును గోరుకొనుట కర్హత
 యున్నది. ఇప్పుడు నావతులు దానత్వదారుణ
 పంకనిమగ్నులై మఱువ నుద్ధరింపఁబడిరి. వారు
 పుణ్య కర్మానుష్ఠానముచే శ్రేయోలాభము
 నొందఁగలరు. నా కింకేమివలయు?’ ననియెను.

ఈవిధముగ ధర్మదర్శముల సామంజ
 స్యమే ద్రాపదీచరిత్ర రమణీయతకుఁ బ్రధాన
 సాధన మయ్యెను. జయద్రథుఁడు పాప
 బుద్ధితోఁ గామ్యకన్యమున కరిగి యేకాకియైన
 ద్రాపదిని గాంచినప్పు డామె మొట్టమొదట
 నాతని ధర్మాచారసంగతముగా నతిథిసము
 చితసౌజన్యసత్కారములఁ బరితృప్తుని గావించుట
 కెంతయుఁ బ్రయత్నించెను. పిమ్మట
 జయద్రథుఁడు తనదురభిప్రాయమును వ్యక్త
 పఱచినప్పు డామె యాడుసింగమువలె గర్జించి
 తన తేజోరాశిని బ్రకాశింపఁ జేసెను. ఆహా!
 ఆతేజోగర్వ వచనపరంపరలఁ దలంచుకొనిన
 కొలంది నానందసాగరమునఁ దేలియాడుదుము
 గదా! జయద్రథుఁ డప్పుడామెను విడనాడక
 బలపూర్వకముగా నాకర్షింపఁ బోయి వెంటనే

దానికిఁ దగిన ప్రతిఫలము ననుభవించెను.
 భీమాంజన సహధర్మిణియు ధృష్టద్యుమ్న
 సహోదరియు నైన యాద్రాపది బాహుబల
 ముచే విచ్చిన్నమూలపాదపముం బోలి యా
 మహావీరుఁ డైనసింధుసావీరాధిపతి భూతల
 పతితుఁ డైపోయెను. చివరకు జయద్రథుఁడు
 మరలఁ గడుబలాత్కారముగ నామెను దన
 రథముపై నెక్కించుకొనియెను. అప్పుడు
 ద్రాపది యేమిచేసెను? నిరుపమతేజస్విను
 లైనవీరనారీమణు లేమిచే యనలయు నో
 దానినే చేసెను. ఆమె వృథావిలాపము గాని
 వృథాలాపము గాని యణుమాత్ర మైనను
 జేయలేదు. ఇతరస్త్రీలం బోలి యామె
 యప్పుడు తనభర్తలయాగమన విలంబమును
 గూర్చికాని, యనవధానతం గూర్చికాని
 యొక్కసారి యైనను విసుగుకొన లేదు. కుల
 పురోహితుఁడైన ధౌమ్యుని చరణంబులకుఁ
 బ్రణామముం గావించి జయద్రథునిరథము
 నారోపించెను. పిమ్మట జయద్రథుఁడు దూర
 మునఁ గనఁబడుచున్న పాండవులను గూర్చి
 తన్నుడిగి నప్పుడు ఆమె జయద్రథుని రథము
 నందుండియు నెట్టిగర్వితవచనములతో నెట్టి
 నిశ్శృంకచిత్తముతో నవలీలగాఁ దనహృద
 యేశ్వరులఁ గూర్చి వర్ణించి చెప్పెనో యది
 యంతయుఁ బునఃపునఃపఠనీయము గదా!

ఇది ప్రథమప్రస్తావము

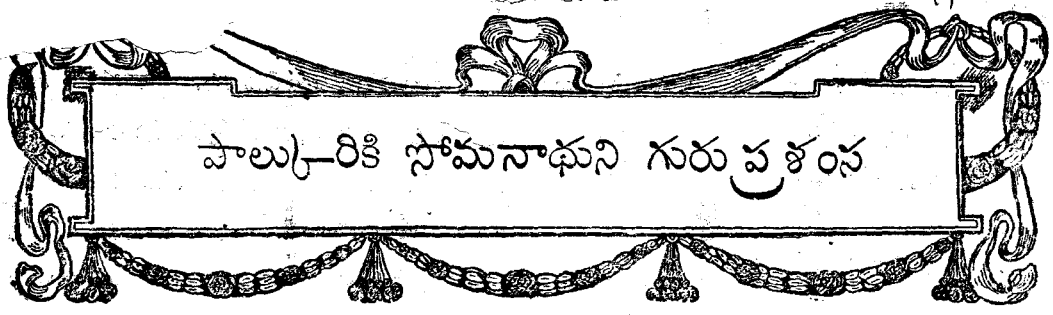

గున్నే పల్లి అక్షయలింగము గారు

౧ సము చిప్పిల! ను త్తరరామచరిత్ర
 మాంధ్రగీర్వాణ రచనల ననువదించి
 ప్రౌఢిమాపిన కంకంటి పాపరాజు
 పండితులలోన శ్లాఘనీయుండు గాఁడె? ౧
 కొన్నిచోటులఁ దిక్కన్నకన్న మించి
 కొన్నిపట్టుల శ్రీనాథు గుణముగాంచి
 కొన్నియెడలను బెద్దన్న చెన్నవడసి
 పాపరాజు రచించె గావ్యము; నయారె! ౨
 పాకపరిపాకమునఁగాదు పాపరాజు
 కల్పనాకౌశలమునఁ దిక్కన రచించి
 నట్టి రామాయణముకన్న నన్నిగతుల
 నతిశయించెడు; నెంత ప్రజాన్వితుండొ? ౩
 పాపరాజకపింద్రు ప్రబంధమందు
 శబ్దచిత్రము లెన్నేని సంఘటిల్లు;
 నవ్వి సామాన్యకవుల కావ్యములనున్న
 పగిది వృథాకాక సరసార్థబంధురములు. ౪
 వృత్తులును, భావ శయ్యా విభేదములును
 ధ్వనులు, రీతులు, సర్వసందర్భములును

నెట్లు వెలయింపవలయుఁ దా నెట్లు లరసి
 కూర్చెఁ గృతి పాపరాట్కవికుంజరుండు. ౫
 ఇంపుమెపార ననవద్య హృద్యశబ్ద
 రత్నపుంగల్మిఁ గావ్యేందిరకు ఘటించి
 ప్రతిభవడసినయల పాపరాజునోలె
 గృతి రచించిన సర్వసమ్మతముగాదె? ౬
 జన్మము తరింపఁ గర్ణరసాయనముగ
 నవరసమ్ములు వెలయు సర్వసలు మెంచి
 భగవదర్పితముగను గావ్యము రచించె
 దలంప నితఁడెంతయును ధన్యతముండుగాఁడె?
 సరసమై, మనోహరమునై చవులుగొలుపు
 కవనమునఁ గాక పాపరాట్కవికరుండు
 నయకళాభూతిఁ, దత్తవిజ్ఞానగరిమ
 గణితశాస్త్రునై పుణిని, బ్రఖ్యాతిఁగాంచె. ౭
 కూర్మిమై పాపరాజ వాగ్గుంధనముల
 నరసియెల్లెడ; నాధుని కాంధ్రకవులు
 స్ఫుర దలంకారకలితయై సొంపుగులుక
 సంస్కరింతురుగాక! భాషావధూటి. ౮

పాల్కురికి సోమనాథుని గురు ప్రశంస

నిడుదవోలు వేంకటరమణగారు, బి. యే.

పాల్కురికి సోమనాథుని గ్రంథములఁ బరిశీలించ నాతనికిఁ బెక్కు గురువులున్నట్లు తెలియుచున్నది. సోమనాథుఁడు వీరశైవుఁడగుటచే నాతని గురువు లిరుతెగలని మనము చెప్పవచ్చును. ఒక తెగవారు మత గురువులు. వీరు దీక్షనొనఁగువారు. రెండవ తెగవారు విద్యాగురువులు. వీరు జ్ఞానము నొనఁగువారు. ఇక సోమనాథుని యీయిరు తెఱఁగుల గురువు లెవ్వరో విచారితము. దీక్షా గురువులలో గురులింగమనుపారు పెక్కు గ్రంథములలోఁ జేర్కొనఁబడిరి.

“ద్వీ. శరణ గణాశ్రయ సకలస్వరూప గురులింగ వరకణోదరజనితుండ”

బసవపురాణము రి వ పుట.

“క. భృంగిరిటి గోత్రుఁడను గురు లింగతనూజుండ.....

అనభవసారము, 4 వ పుట, 32 పవ్యము.

“ద్వీ. పద్మగులింగ

ఘఃకరుణాపాస్త గర్భసంభవుఁడ.”

పండితారాధ్య చరిత్రము, దీక్షాప్రకరణము, 4 వ పుట.

పైవానిచే సోమనాథుని దీక్షాగురువు గురులింగావ్యుఁడని తెలియుచున్నది. మఱియుఁ గర్ణాటకని చరిత్ర మునఁగూడ సోమనాయుని యొద్దనే శివదీక్షబొందినట్లు చెప్పఁబడి యున్నది. అందు జనకులుగా

భావించుట వీరశైవమత సాంప్రదాయమని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా!

పైని వివరించినరీతిని సోమనాథుని దీక్షా గురువు గురులింగార్యుఁడే యైనను నాతని నిజ మగు నామమేదయో తెలియుటలేదు. ఏల యన, శైవమత సాంప్రదాయానుసారము గురులింగ జంగమ శబ్దములకు భేదములేదు.

“ఏకమూర్తి స్త్రయోభాగో గురులింగంతు జంగమః”

అనుసూక్తి ననుసరించి శైవు లా యేక మూర్తిని మూఁడు రూపములుగ భావించినను వానిలో నొకదాని కొకటి భేదరూపముగఁ బరిగణింపరు. కావుననే సోమనాథుఁడు తన తెలుఁగు గ్రంథముల నీ గురుస్తుతి చేయనిదే గ్రంథమునఁ బ్రారంభించిన వాఁడుకాఁడు. చూడుఁడు :

“ద్వీ. శ్రీగురుజేవు నంచితగుణోత్తమ

యోగీంద్రహృదయ పయోజాతహును”

బసవపురాణము.

“ద్వీ. శ్రీగురుమూర్తి స్థూర్జితపుణ్యకీర్తి

నాగమంతస్ఫూర్తి నానందవర్తి”

పండితారాధ్య చరిత్రము.

“నీ. శ్రీగురులింగ సంచికదయావిస్ఫూర్తి

శరణైకవర్తి విస్ఫారకీర్తి”

చెన్నపల్లు సీసములు.

“ఉ. శ్రీగురులింగమూర్తి సవిశేష మహోజ్జ్వల కీర్తి సత్ప్రియోవ్యోగకళాప్రపూర్తి...”

వృషాధిపశతకము.

“శ్రీగురులింగ జంగమవిశిష్ట మహామహిమంబు
వేదజ్ఞాన్, శ్రీగురులింగ జంగమముఁ జెప్పఁ ద్రిమా
ర్తినిగూఢమైచమన్, శ్రీగురులింగ జంగమ విశే
షములేకముగాఁ దలంచి యా, శ్రీగురులింగ జంగమ
వశిక్మతమై మదిఁగొల్చి సమృద్ధిఁ”

అనుభవసారము.

“నీశ్రీగురవే నమస్తే గురవే నమస్తే
నేగురుమూర్తి ప్రభవ గణాయ” చతుర్వేదసారము.
ద్వీ. శ్రీగురులింగ సంచిత దయాపాంగ !

యోగింద్రహృదయేశ! యరగేంద్రధూష!

సోమనాథస్తవము.

ఇక నీ గురులింగార్చుని వాస్తవ నామ
ధేయ మూహించుటకైన వీలుగలుగు నేమో
చూతము! పండితారాధ్య చరిత్రశ్రోతయగు
పాల్కురికి సూరనామాత్యుని సంబోధించుచు

వాద ప్రకరణాంతమున నిట్లు చెప్పినాఁడు.

ద్వీ. గురులింగ శివకరోదర పూజాత!

గురులింగ చర లింగగుణ గణాఖ్యాత !

గురులింగ చరణాబ్జ పరిమళాఘ్రాత !

గురులింగ చరణముపర పరిస్థిత !

గురులింగ గురుదయాంతుర శుభవ్రాత !

గురులింగ దృక్సరోవర జాతజాత !

గురులింగ కులమహిధర సింహజాత !

గురులింగ దివ్యమందిర పారిజాత !

గురులింగ నిర్మాల్యగోత్ర సంఘ్రాత !

గురులింగ మంత్రానమంతిత్రోత !

ఆరాధ్యచరిత్ర. వా. ప్ర. 242 పుట.

పైవానిలో మొదటివాదమును బట్టి
సూరనామాత్యుని దీక్షాగురువు నీగురులిం
గార్చుండని తెలియుచున్నది. మఱియు నా
యారాధ్యచరిత్ర కృత్యవతరణికయందు.

“* వీరభోచేశ్వర విష్ణుతాచార

కారుణ్యహస్తాబ్జ గర్భసంభవుఁడ?”

దీ ప్ర. 5 పుట.

* వీరభోచేశ్వర తాతరము.

అని సంబోధించినాడు. కావున గురు
లింగార్చునివే వీరభోచేశ్వరుండని యూహింప
వచ్చును. మఱియు నాకాలమున నీ లింగశబ్ద
మును నామములతోఁ చేర్చుట యంత విరళ
ముగ లేకుండుటచే నిదియే యాతని వాస్తవ
నామమని బలవత్తరముగఁ జెప్పవచ్చును.
కాని యిది యూహయేగాని సిద్ధాంతము
గాదు. సోమన దీక్షా గురువులనుగూర్చి
చెప్పవో గురులింగార్చు నొక్కనినే చెప్పవల
యును. త దితరులందఱు విద్యాగురువులు.
వారిలోఁ బ్రథములు, కరస్థలమువిశ్వనాథాచార్యు
గారు. వీరినిఁగూర్చియఁ గొన్ని గ్రంథము
లలో గలదు. అది యెట్లనిన:

“ద్వీ. గ్రీ సుకృతాత్ముండన కరస్థలము విశ్వేశు,
ప్రకట వరప్రసాద కవిత్యయుతుఁడ”

బసవపురాణావతారిక.

ఇతియేకాక యా గ్రంథమునందే గద్య
లయందు

“చరలింగమున కరస్థల విశ్వనాథ
వరకృపాందిత కవిత్య స్ఫూర్తిఁజేర్చి”

అనిచెప్పినాఁడు.

“కం. మళలన్ విశ్వేశు విమలగురు హరు శరణుఁ”

“గీ. విమలచిత్తప్రాతిఁ విశ్వేశు వరమూర్తిఁ

వినయూర్తిఁ భువన వినుతకీర్తిఁ

విభు కరస్థలంబు విశ్వేశ కారుణ్య

జనిత వినుతకావ్య శక్తియుతుఁడ”

అనుభవసారము.

విడువ ద్దీ సోమనాథుఁడు రచించిన పద్య
బసవ పురాణావతారికయందుఁ గూడ నీతని
ప్రశంస గలదు.

గ్రీ భంధు యా.

“కం ఆత్మడు సురువరకర సం

జాతుండై విశ్వనాథు సన్నిధిఁ గవితా

చాతురి యెఱింగి బసవ

ప్రీతిగఁ బిచ్చించినట్టి కృతులెవ్వి యనన్.”

ప.బ.పు.ప్ర.ఆ. 5 పుట.

వైవిషయముల ననుసరించి సోమనకు వీరు వ్యాకరణచ్చందోవిశేషములఁ దెల్పి యుందురు. ఈ గురుప్రశంసపైని వివరించిన గ్రంథములయందుఁ దక్కఁ తక్కినవానియందుఁ గానరాకున్నది. మఱియు బసవపురాణావతారికయందు శ్రీశైలమునఁగల భక్తవర్గములోఁ గరస్థలము సోమనాథయ్యఁగా రొకరుగలరు.

“ద్వి. విలిత పరమ సంవిత్సుఖాంభోధి

నలి గరస్థలి సోమనాథయ్యఁ గారు.”

వైకరస్థలము సోమనాథయ్యఁగారికిని విశ్వనాథయ్యఁగారికిని గల సంబంధము తెలియుటలేదు. తండ్రి కొడుకులో? అన్నదమ్ములో?

ద్వితీయులు కట్టకూరి పోతిదేవులు. వీరొక్క బసవపురాణమున మాత్రమే చేర్కొనఁ బడిరి.

“ద్వి. ఖ్యాతిచే సద్భక్తిగల కట్టకూరి

పోతిదేవుని పదాంబుజ వట్టదుండ!”

ఇచటఁ బదాంబుజ వట్టదుండనని సోమన చెప్పటచే వీరు విద్యాగురువగుట స్పష్టము. వీరు సోమనకు శైవాగమములు భక్తచరిత్రములు మొదలగునవి యెఱింగించియుండ వచ్చును. తృతీయులు బెలిదేవ వేమనారాధ్యుని మనుమలు బెలిదేవ వేమనారాధ్యులు.

వీరి ప్రశంస పండితారాధ్య చరిత్రమున మాత్రమేగలదు.

“ద్వి. పేరెన్నఁబడిన శ్రీబెలిదేవవేమ

నారాధ్యులన పరమారాధ్య దేవు

మనుమని శిష్యుండ”

ఇట్లుండ నూతనముగఁ బ్రకటింపఁబడిన శతకకవుల చరిత్రమున సోమనాథుని చరిత్రము నందు * 30 వ పుటయంధు వీరే పైనిజెప్పిన విశ్వనాథయ్యఁగారిని వ్రాయఁబడియున్నది.

కాని పై విశ్వనాథయ్యఁగారి గృహనామము కరస్థలము వారని స్పష్టముగఁ దెలియుచున్నది. అందుచే నిరువుర నొకటిగా భావించుట యెట్లొ తెలియకున్నది.

ఈ గురుప్రశంస బసవ పురాణాదుల యందు లేమింజేసి యీతఁడు సోమనాథుని కడపటి గురువయినట్లు కనుపట్టుచున్నది. ఏలయనఁగ, సోమన, బసవపురాణాదుల రచియింపసరికి జతుర్వేద పారగుడుకాడు. ఆతని వేద వేదాంగములయందలి జానము తదితర గ్రంథములలో నగుపడునట్టి గ్రంథమున నగుపడదు. ఆరాధ్య చరిత్రమును జూచిన వారికి సోమన సాంగవేదాధ్యాయుని తెలియకపోదు. మఱియు సోమన

“ద్వి. నలిబాల్కురికి సోమనాథుండనంగ,

వెలయు వాఁడను వినిర్మల చక్రికుండ” అని

బసవపురాణమునను,

“ద్వి. నలిబాల్కురికి సోమనాథుండనంగ

వెలయువాఁడను జతుర్వేదపారగుండ” అని

పండితారాధ్య చరిత్రమునను జెప్పినాడు.

దీనిబట్టి యీ జేమనారాధ్యులు సోమ నకు బ్రథమదినములలోనే గురువైనయెడల సోమనకు వేదగురువులైనట్లు తోచుచున్నది. వీరారాధ్యులగుటవలన సోమన పీరియెద్ద సాంగముగ వేదముల నభ్యసించి యుండవచ్చును. మఱియు నీ గురుప్రశంస సోమన ప్రౌఢవయస్సున రచియింపబడిన పండితారాధ్య చరిత్రలో మాత్రమే కానంబడుటచేత, సోమనకు బ్రథమదినములలోనే గురువైనయెడల సోమనకు విషయము సోమన బసవపురాణాది గ్రంథముల జెప్పియుండుననియు, దాను జతుర్వేదపారగుడనని చెప్పకొనిన గ్రంథమునందే యీతని స్తుతించుటచే నీతఁడు వేదములు నేర్చిన గురువనియు మనము నిశ్చయింపవచ్చును.

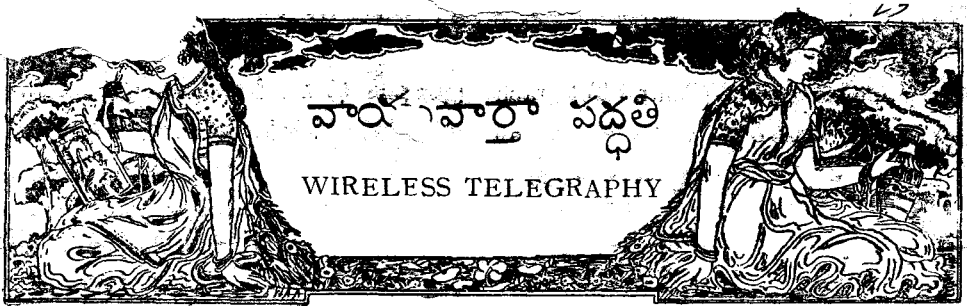

నన్నయభట్టారకుడు

సన్నిధానము సూర్యనారాయణకాస్త్రి గారు

మంతంబగు భారతావ్యయమహాక్షీరప్రవాహానికిం
దూముంబెట్టి తగంగ నాంధ్రమహి కా దుగ్ధంబు బాటించి బ్ర
హ్మమోదంబుగఁదృష్టి దీరునటు లీయాంధ్రాళి ద్రాగించె నా
ధీమంతుడగు నన్నపార్థునకు సరిధింతుక నమస్కారముల్.

- గీ. కవితయే ముందుఁబట్టెనో కాక నీవే, ముందుగాఁ బుట్టినావో చెప్పట యశక్యమందు కాని నీవ్రాసిన యట్టి భారతాఖ్యకావ్యంబె తొలిపంట యాంధ్రమంగ.
- గీ. రాజరాజైన విష్ణువర్ధనున కిచ్చినావు విప్ర! త్వత్కావ్య కన్యామతల్లి సంఘసంస్కారమునకు బీజములు నాటి, నావు నీవు నన్నయ్య! యా యాంధ్రభాషి.
- గీ. కెరలి గోదావరీతీర కీచకార, వంబు శ్రుతిగా నొనర్చి యీభరతఖండ పటుపరాక్రమ ధర్మ ప్రభావఘనత, లాంధ్రమునఁ బాడి లేపితి వాంధ్రజనుల.
- గీ. నీడువృద్ధయాకరమున జన్మించినట్టి, రత్నరాజంబు విజ్ఞానరమ్యకాంతి వీచికా పరంపరలను వెలువఱచుచు, గ్రాలుచున్నది యాంధ్రము.

వాయువార్తా పద్ధతి
WIRELESS TELEGRAPHY

కా నూ రు ల క్ష్య ణ రా పు గా రు

౧

వార్తలు రెండువిధములుగా పంపవచ్చును. ఒకటి మనదేశములో ఆచరణములో నున్న తంత్రీ వార్తాపద్ధతి. దూరమున నున్నవారికి శీఘ్రకాలమున వార్తల నందజేయుటకు మన మవలంబించుచున్న పద్ధతి యిదియే. తంత్రీలేకయే కొన్ని కేల మైగ్రడూరమునకు సైతము వార్త లంపుటకు నూతనముగఁ గనిపెట్టుచిన పద్ధతియే వాయువార్తాపద్ధతి. ఈపద్ధతివలన వార్త ను మాత్రమే కాక ఉపవ్యాసములను గూడ వివవచ్చును. ఇంగ్లాండులో చిత్రకారుడు వ్రాసిన పటమును సైతము పిందూ దేశమునకు కొన్ని నిమిషములలో నందజేయవచ్చును.

తంత్రీవార్త పద్ధతి

ఈ నూతనపద్ధతిని గుఱించి తెలిసికొనక పూర్వము ఇప్పుడు మనదేశమున వాడుకలో నున్న తంత్రీవార్తా విధానమును గుఱించి తెలిసికొనము. విద్యుచ్ఛక్తిని గుఱించి భారతిలో నిదివఱ కొకవ్యాసము వ్రాసియుంటిని. అయినను ప్రస్తుతవిషయమునకు సంబంధించినంత వఱకు దానిని సంగ్రహముగ నిట తెలిపెదను.

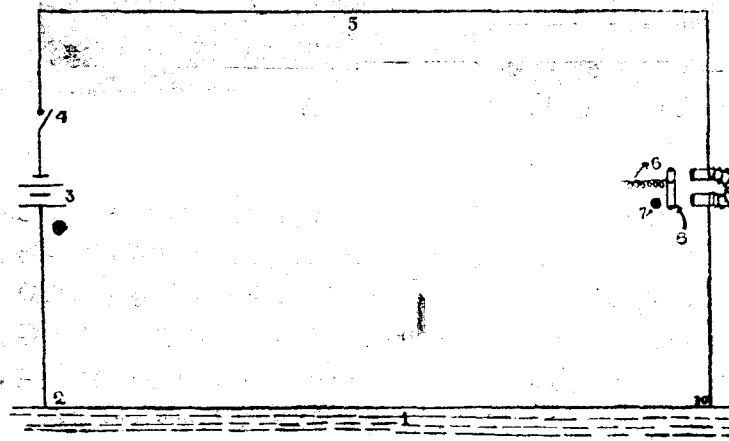
విద్యుత్తుశక్తి దాబ్బు రూపములలో నొకటి. అది అదృశ్యమైనందువలన దాని రూపమెట్టిదో తెలియదు. అది ప్రవహించు నొక ద్రవపదార్థమని యొక సిద్ధాంతముకలదు. నదీప్రవాహమునకు ఒకదారి ఒక తెన్ను ఎట్లవసరమో విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించుటకు నొక మార్గముండవలయును. దానిని వ్యాపకమందురు. అట్టి వ్యాపకములలో భూమిగూడ నొకటి. ఒకపాత్రిలో గంధకద్రావకము పోసి అందులో నొక బాగ్గకణికను తుట్టినాక ఒకదానినొకటి తగలకుండ ను తీగలో గలిపినచో

విద్యుత్ప్రవాహమేర్పడును. ఇట్టి సావగ్రిని లక్లాంచి విద్యుత్కృతి యందురు. దీనిలో విద్యుత్ప్రవాహము ప్రవహించుచున్నట్లు వ్యాపకక్షేత్రమున గలుగు ఫలితముల ననుసరించి తెలిసికొనవచ్చును. కాంతీకరణము (Magnetism) అట్టి ఫలితములలో నొకటి అఁగా నొకతీగలో విద్యుచ్ఛక్తి పాటుచున్నయెడల నట్టి తీగ చుట్టును కాంతీకరణక్షేత్ర మొకటి యేర్పడును. ఆక్షేత్రమున న్నడవ నొక యినుపముక్కు నుంచినచో అతీగ దాని వాకర్నించును. ఈయాకర్షణశక్తి విద్యుత్ప్రవాహం రాశి హెచ్చినకొలది హెచ్చును; లేక తీగను చుట్టులుగచుట్టినచో ఆచుట్టు ఆకర్షించుప్రదేశములో కాంతీకరణశక్తి హెచ్చుగా నుండును. విద్యుత్ప్రవాహము సులభముగ బ్రవహించునట్లు చేయు పదార్థములలో రాగియొకటి. అట్లే కాంతీకరణ క్షేత్రమున న్నడవ నినుప వస్తువు నుంచినచో దానియందు కాంతీకరణశక్తి చెల్లాచెదురుగాక కేంద్రీభవించును. అందుచేత సాయినప వస్తువునకు నూచంటురాయివలె నితరవస్తువుల వాకర్నించు శక్తి కలుగును. ఈశక్తి విద్యుత్ప్రవాహము పాటుచున్నంతవఱకే యుండును. ప్రవాహ మెప్పుడు తీణించునో అప్పు డాయినపముక్కును కాంతీకరణశక్తి తగిపోయి యథాస్థితికవచ్చును. ఇట్లు విద్యుచ్ఛక్తిచే నూచంటుతాయి గూఢములను ఒక యినుపముక్కును చేకూర్చుపద్ధతిని విద్యుత్కాంతీకరణవిధాన మందురు.

విద్యుత్ప్రవాహమునకు ఒకపరిధి (Circuit) ఉండవలయును. ఆపరిధి సంపూర్ణిగ నున్నప్పుడే ప్రవాహ మేర్పడును. పరిధి అసంపూర్ణి చేసినచో ప్రవాహ మగిపోవును. ఈయంశములను గ్రహింపగలిగినచో తంత్రీ వార్తాపద్ధతిని వాడుకొనుచుండుము. చెన్నపట్టణము

సందలి ప్రధాన తంతి వార్తాలయము (Central Telegraph Office) నుండి యొక తీగ బయలుదేలి రాజమహేంద్రవరము వరకు తీగకలిపి ఆ తీగ రెండవ కొనను భూమిలో పాతి

తంతి వార్తాలయము

1. భూమి. 2. చెన్నపట్టణము. 3. లక్లాంబి కృతులు. 4. మీట. 5. తీగ. 6. స్పర్శము. 7. మర. 8. యినుపముక్క. 9. చుట్టు. 10. రాజమహేంద్రవరము.
- ఇది విద్యుత్ ప్రవాహమును సూచించు వైది ఋణధ్రువము; అడుగు పెట్టగీత ధనధ్రువము.

హేంద్రవరమునకు వెళ్లును. 'లక్లాంబి' బుడ్డిలో విద్యుత్తు బహిర్భాగమున తుత్తునాగమునుండి బొగ్గుకణి కను ప్రవహించుచున్నది. ఇందులో తుత్తునాగము ధన ధ్రువమునియు రెండవదానిని ఋణధ్రువమునియు జెప్పెదరు. ఈ రెంటిని గలిపినంతమాత్రమున విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించునని తెలిపియుంటిమి. నీరు రెండవదేశముల మధ్య ప్రవహించుచున్నచో ఒకటి రెండవదాని కన్న ఎత్తుస్థలమున నున్నదనియే కదా దాని యర్థము. అట్లే విద్యుత్తు ప్రవహించుటచేత రెండు ధ్రువములమధ్య కొంతయొత్తిడియుండవలయు ననుట స్పష్టము. ఈయొత్తిడి మెక్కువచేయుటకు రెండు లక్లాంబి విద్యుత్కృతుల నుపయోగించవలెను. ఒకదాని ధనధ్రువమును రెండవదాని ఋణధ్రువమునకు గలుపుడు. అప్పుడు మిగిలిన రెండు ధ్రువములను నడుమనున్న యొత్తిడి అతివజ్రువకంటె రెండు రెట్లుగను. ఇట్లు ఒకవరుసలో ననేక విద్యుత్కృతులనుంచి యొత్తిడిని హెచ్చించు విధానమును పంక్తిపాటు అందురు. ఇట్లు రెండు 'లక్లాంబి' విద్యుత్కృతులను పంక్తిలోనుంచి అందులో నొక

పెట్టుడు. ఇక 'లక్లాంబి' విద్యుత్కృతుల రెండవ ధ్రువమును పటములోఁ జూపినట్లు మీటకు కలుపుడు. మీట యనగా రాగిపలకలకడ్డి. దీనిని నొక్కుటవలన విడివిడిగనున్న రెండు తీగల కొనలు కలిసికొనిపోవును. నొక్కుటమానిన నా రెండు తీగల కొనలు వేరుగను. ఇట్టి మీటయొక్క రెండవ కొనను చెన్నపురినుండి బయలుదేరు తీగకు కలుపుదురు. రాజమహేంద్రవరమునందలి తంతి వార్తాలయములో నీ తీగయొక్క

చివరభాగము ఒక యినుపముక్కచుట్టును చుట్టుబడి పిదప భూమిలో పాతిపెట్టబడును. చెన్నపురిలో మీట నొక్కగనే వ్యాపకముగుండ విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించును. భూమి వ్యాపకముగుట్టచేత దానిని విద్యుత్పరిధిలోని యొక భాగముగ జేయబడినది. దీనికి కారణము వ్యయము తగ్గించుట కొరకే. భూమి యుపయోగింపబడకపోయినచో చెన్నపట్టణమునుండి రాజమహేంద్రవరమువఱకు రూ. 800 లెమ్మలు ఒక తీగకు బదులుగా రెండు తీగల నుపయోగించవలసియుండును. ఇట్లు చేయుటచేత వ్యయ మెక్కువయగును గదా!

మీట నొక్కగనే రాజమహేంద్రవరములో నున్న యినుపకడ్డి చుట్టునున్న తీగచుట్టును సూదంటు తాయివలె కాంతీకరణశక్తి కలదిగ జేయును. ఆచుట్టు సమమునుండు నినుపముక్క కడ్డి వద్దనున్న షుటియే యితరవస్తువునైనను అది ఆకర్షించును. అట్లే దానియొద్ద నొక యినుపముక్క నుంచితమనుకొనుడు. దానిపై కొంత దూరమున మరలించియుండును. మీటను చెన్నపట్టణమున నొక్కుట మానినచో విద్యుత్పరిధి అసంపూర్ణిగ చేయబడుటచేత విద్యుత్ప్రవాహము లిదిపోవును. చుట్టును కాంతీకరణ

నాకర్నించియుంచలేకపోవును. ఆయినుపముక్క స్ప్రింగ్ (Spring)నుయొక్క సహాయమున తన యధాస్థితి నమునాక్రమించును. ఇట్లు వచ్చుటలో మరకు తగిలినప్పుడు శబ్దముకలుగును. ఈశబ్దమే తంతివార్తలయమున మనము వినునది.

దూరములో నున్న మనుష్యుడు మనదగ్గరకు రావలెనన్న మనము చేయి ఊపుము. రమ్మని పిలుచుటకు ఇది యొక సంజ్ఞ. ఇట్లు చేయుటచేత ఆమనుష్యునికిని రావలయునని అర్థమగును. అనగా మనము ఒకరినొక రర్థము చేసికొనవలెనన్న కొన్ని సంజ్ఞలుండవలెనని తేలును. చెప్పదున్న విషయములును త్వర త్వరగా వ్రాసికొనుటకు సంక్షేపవిధిలేఖింపడు అక్షరములకు బదులుగా కొన్ని గీతల సుపయోగించును. అట్లే 'అ' అనునక్షరమును. — ఈగుర్తువలన సూచింపవచ్చును. అట్లే 'త' అనునది — ఈగుర్తు చేతను, దు అనునది — ఈగుర్తు చేతను చూపిన అక్షరము అనునది మొత్తము మీద. — ఈగుర్తులచేత తెలుపవచ్చును. ఇట్లు చక్కలవలననుగీటువలనను అక్షరములను సూచించు పద్ధతి 'మోర్స్ కోడ్' అందురు. ప్రస్తుతము తంతివార్తలన్నియు ఇంగ్లీషుభాషయందే జరుగుచున్నవి. చుక్కగీటు. — ఈసంజ్ఞ ఇంగ్లీషుభాషలో మొదటి అక్షరమైన 'ఏ' అనుదానికి వర్తించును. ఇట్లే ఇతరఅక్షరములను వర్తింపజేయు సంజ్ఞలను వ్యాసము చివర చూడగలరు. అతడు అనుమాటను రాజమహేంద్రవరము పంపవలయునన్న, మనము మీరు మొదట నొక్కవలయును. ఇట్లు చేయుటచేత రాజమహేంద్రవరములో యిసుపముక్క ఆకర్షింపబడును. మీటును ఒక సెకన్డుకాలము మాత్రమే నొక్కిఉంచి వదిలినచో ఇసుపముక్క పైకెగిరి టిక శబ్దము చేయును. మీటును సెకన్డుకన్న ఎక్కువకాలము నొక్కి ఉంచినచో శబ్దము కొంతనేపటికిగాని కనబడదు. ఇట్లుమీటువలన శబ్దములు వెంటవెంటనేగాని లేక కొంత ఆలస్యముగ గాని పంపవచ్చును. శబ్దము వెంటనే వివరించిన అది చుక్కగాను, కొంచెమునేపు ఆలస్యమైనో గీతగాను పరిగణింపబడును. ఇట్లు 'అతడు' అనుపదమున లలోనికి గీతలలోనికి మార్చి మీటును గాజమహేంద్రవరము

నకు కొన్ని నిమిషములలో తెలియజేయవచ్చును. విద్యుచ్ఛక్తి తీగెలలోనుంచి సెకన్డుకు 60 మైళ్లు అనగా నిమిషమునకు 8,600లమైళ్లు చొప్పున ప్రయాణము చేయును. అందుచేత నిచ్చుట మీటును నొక్కచున్న కాలముననే విద్యుచ్ఛక్తి రాజమహేంద్రవరము చేరును. అందువలన వార్తను సంజ్ఞలచే విద్యుత్సహాయమున తంతిమాలకముగ నందజేయగలము.

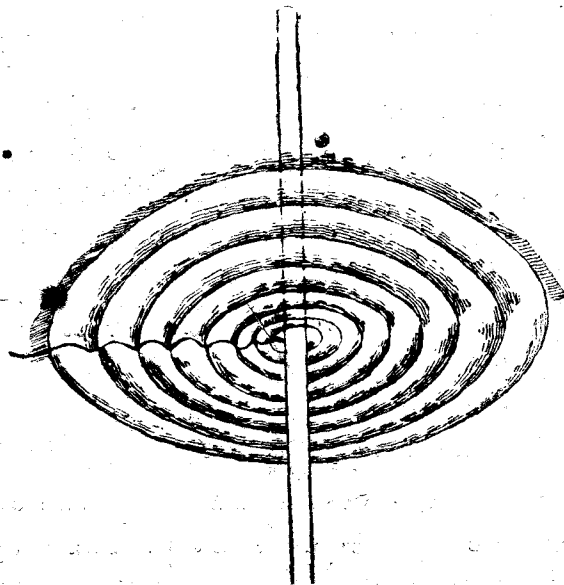
ఇది సులభపద్ధతియే యైనను దీనిని వాడుకలో బెట్టుటలో గొన్ని కష్టములు గలవు. తీగెఖరీదు హెచ్చుపొందూ దేశమునుండి ఇంగ్లాండునకు తంతివార్తల నంపుటకు ఒక పెద్ద తీగను కట్టుదిట్టములు చేసి బొంబాయివద్దనుండి సముద్రపు పడకపైన జేయుచు ఇంగ్లాండునకును దీసికొనిపోయిరి. ఇది యంతవ్యయ ప్రయాససాధ్యమైనపనియో చదువదులే సులభముగ గ్రహింపగలరు. ఇంతియేకాదు. తీగ ఏటాపానువలననో మటియేకారణముననైన తెగిపోయిన తంతివార్త లాగిపోవును. ఇంకొకవిశేషము కూడగలదు. చెన్నపట్టణమునందు వ్యాపారము మందము అయినను ఇచ్చటినుండి దేశములోని వివిధభాగములకు సుమారు నూతూతీగలు పోవుచున్నవి. అందు కొన్నికలకత్తా బొంబాయిలవఱకు బోవును. అట్లు కలకత్తాకు పోవు తీగ బెజవాడనుంచి పోవునదియే యైనను బెజవాడకు ప్రత్యేకముగ నొక తీగ యేర్పాటు చేయబడినది. ఇట్లే చెన్నపట్టణముతో నెక్కువగా వ్యాపారసంబంధ మున్న ఊళ్ల కన్నిటికి ప్రత్యేకముగ నొక్కటిగాని అంతకంటె నెక్కువగాగాని తీగలు వేయుదురు. ఇందువలన నీతంతివార్తాపద్ధతి యొక్క వ్యయసాధ్యమైనదని తేలుచున్నది. తంతియుపయోగము లేకుండ సమాచారములను దెలుపుపద్ధతియేదియైనను చేయక అందువలన నీనూతన వాయు వార్తాపద్ధతి (Wireless Telegraphy) సర్వజనాంగీకారమై వెలయుచున్నది. ఇదియునుంగాక దీనివలన గొప్ప యుపయోగములు కలవు.

వాయువార్తాపద్ధతి : తరంగసంచలనము

ఇప్పుడు రెండవపద్ధతిని బరిశీలింతము. దీనిని కొలది కాలము క్రితమే శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టిరి. ఏదైన సంగతి దూరములోనును నొకరి నొకరు చలనలయనన్న దానిని

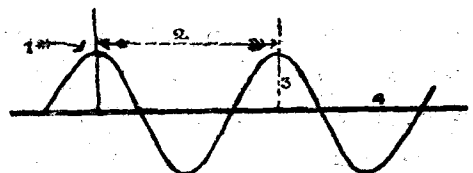
రెండువిధములుగా చెప్పవచ్చును. ఒకజానియందు యున్న ముఖయోగింతువస్తువు గమ్యస్థానమును జేరి యున్నప్పుడు సమాచారమును తెలుపును. మనము ఇంగ్లాండునందున్న స్నేహితునకు ఉత్తరము వ్రాసినచో మనము వ్రాసిన జాబు అతనియొద్దకు జేరును. అతనికి జేరు ఉత్తరమునకును మనము వ్రాసినదానికిని ఏమియు భేదము లేదు. అర్జునుడు గురువైన ద్రోణాచార్యుని ప్రతిఘటింపవలసి వచ్చినపుడు యుద్ధమారంభింపక పూర్వము ఒకనమస్కార బాణమును వదలెనుట లోకవిదితమేకదా. ఇక్కడ అర్జునుడు వేసిన బాణమునకును ద్రోణుని పాదములమీద పడిన బాణమునకును భేదమేమియులేదు. ఆరెండు నొకటియే. ఇట్లు ఏమార్పునులేక వస్తువు తనంతట తానే ఒకస్థలమునుండి ఇంకొకస్థలమునకు పోయి సమాచారము తెలుపుట మొదటిపద్ధతి. ఇక రెండవది అట్లుకాదు. ఒక వీధిబడిపంతులు ఇంటిలో నుండి బయటకు వచ్చు సమయమైన దనుకొనుడు. ఆతడు రాకపూర్వము పిల్లలందఱు అల్లరిచేయుచున్నను ఆతడు వచ్చుచున్నాడనగానే వరుసగా హుచ్చుదురు. అందులో ఒక పిల్లవాడు అతని చేతిబానిస బెత్తమును జూచినా డనుకొందును. అట్లు చూచిన పిల్లవాడు మొదట కూర్చుండిన వాడైనను

తరంగ సంచలనము

పిల్లవాడు కదలకుండినను బెత్తముమీట మాత్రము చిన వానికి కూడ తెలియునని నిస్సంశయముగా చెప్పగలము. అచట ఏపిల్లవాడును కదలలేదు. అయినను సమాచారముమాత్రము చివరపిల్లవానివలనను ప్రసరించినది. చెరువులో నొక కట్టను నిలుపుగా పైకి క్రిందికి ముంచుచున్నా మనుకొనుడు. అప్పు డాకట్టమట్టును చిన్న చిన్న తరంగములు లేచి నలు దెసలకు ప్రాకును. అయినను నీరు మాత్రము తనస్థానమునుండి కదలదు. ఉపయోగించిన శక్తి నీటిలో సంచలనము కలిగించినది. ఆశక్తి నీటి మీదుగా నలు దెసలకు పోవుచున్నది. అంతియేకాని నీటిని ఏమాత్రము స్థానభ్రష్టుము చేయుటలేదు. ఒక కరటము ఉప్పొంగి ప్రక్కనున్న నీటిని గొంచెము రాశిగా ఏర్పఱును. అప్పుడారాసి మట్టుప్రక్కలనున్న నీటికంటె నెత్తుగా నుండుటవలన తిరిగి క్రిందికి దిగుట ప్రారంభించును. ఇట్లు దిగుట ఇతరనీటితో సమానస్థితికి వచ్చినవెంటనే ఆగదు. దీనికి కారణమిది. మనము రైలుబండిలో ప్రయాణము చేయుచున్నప్పుడు రైలుబండి ఆగగానే ముందుకు తూలుదుముకదా. మన మేస్థితిలో నున్నారమో అది మార్పునొందుటకు కొంచెము కాలము పట్టును. క్షణకాలములో నే మార్పును కలుగనేరదు. ఇది పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రములోని ముఖ్యనాత్రములలో నొకటి. ఇందువలన రాశిగా నేర్పడిన నీరు దిగుట ప్రారంభించిన పిదప అసలునీటిమట్టుముకంటె క్రిందికిపోయిన తరువాత గాని దాని వశితగదు. నీటిమట్టుముకంటె అడుగునకు పోయి తిరిగి యథాస్థానము నాక్రమింపబోవునప్పుడు తన ప్రక్కనీటిని రాశిగా నేర్పడునట్లు త్రోయును.

తరంగము

1. తరంగ శిఖరము.
2. తరంగాయితి.
3. నీటిరాశి.
4. నీటిమట్టుము.

ఇట్లునీరుమొదట రాశిగా నేర్పడి పిదప నీటిమట్టుముకంటె అడుగునకు పోయి, మరల నేర్పడినట్లు నేగద్రోసియీతి

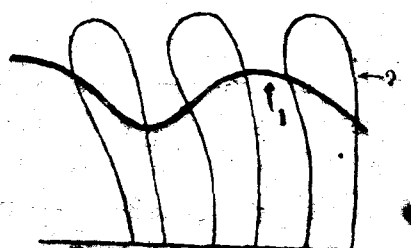
ఈస్వధర్మలో శక్తి తరంగముల రూపమున చాళిగారము వాడు ప్రవసరించినను నీరుమాత్రము తనస్థానమును విచి షాపుటలేదు. ఈతరంగములను తగిన ట్లుయోగించి నచో తరంగసంచలనమునకు కారణభూతమైన శక్తిని ఆ తరంగశ్రేత్రమున తిరిగి తీసికొనవచ్చును. ఇట్లే ఇంకొక యుదాహరణము తీసికొందము. మనము నివసించు భూమి చుట్టును గాలియున్నది. రామ అని పిలిచినప్పుడు ఏమి జరుగును? కర్ర ఏవిధముగ నిశ్చలమైన నీటిలో సంచల నమును పుట్టించెనో అట్లే మనము రామ అని ఉచ్చరించి నప్పుడు మనయెదుటనున్న గాలిని కదల్చిన వారమగు దుము. ఈకదలిక గాలిలో తరంగరూపమున బోవును. రాముడు చెబిటివాడు కానిచో, అనగా ఆతనిచెబియం దుండు గూబ సరిగానున్నచో నీవాయుతరంగములు వాటిని తాకును. ఈతాకుడుయొక్క ప్రతిఫలమే రామ యని యతనికి వివబధును. మనము మాటలాడునప్పుడు గాలిలో సంచలనము పుట్టించుచున్నాము. ఈసంచలనమే దూరప్రదేశములకు, తరంగరూపమున బోవుచున్నది. దీనివలన మనము ముఖ్యముగ గ్రహింపవలసిన విశేషమే మనన మనయెదుట నున్న గాలి మనయొద్దనే యున్నది. మనము మాటలాడినంత మాత్రమున వాయుదేవుడు పరు గెత్తుటలేదు. కాని మనము చేసిన సంచలనమతివేగముగా అనగా నివిషమునకు ౧౧౭౦ అడుగులు లేక రహరమి రెండుఫర్లాంగులు ప్రయాణము చేయుచున్నది. గాలిలేని ప్రదేశమున మాటలాడినచో మాటవినబడదు. పైఁ జెప్పిన దాని ననుసరించి ఈరెండవవిధమున చలనము లే కుండ తరంగములద్వారా శక్తిని పంపించుటకు ఒక సాధన ముండవలయునని తేలగలదు. మొదటి యుదా హరణమునందు నీరును, రెండవయుదాహరణమునందు గాలియు సాధనములై తాము స్థానభ్రష్టత పొందకయే మనముపయోగించిన శక్తిని తరంగరూపమున నలు దెస లకు ప్రసరింపజేసెను.

సర్వవ్యాపకము (Ether)

ఈసాధనములేగాక లోకమందు ఇతరసాధన ములు పెక్కుగలవు. వీటిలో ముఖ్యమైనది సర్వవ్యాపక ము (Ether) ఇది మూలభూగ మాండూర్యము లున్న జనిధు

టిమి. శక్తి యొకటియేయైనచో పైజెప్పినవాటికి మూల పదార్థ మేకో యొక్క టైయుండవలయును. అనగా ఒక మూలపదార్థమే ఈమూడింటికిని గారణమై యుండవ లెను. ఈమూడును తరంగముల మూలముననే వ్యాపింప జేయబడుచున్నవి. వెంటవెంటనే ఒకదానినొకటి అంటి యుండు రెండు తరంగశిఖరముల మధ్యనుండు దూరము నకు తరంగాయతి (Wave length) అని పేరు. దీని యొక్క పరిమాణమును బట్టి తరంగములు వేలు వేలు ఫల ముల నొసంగును. తరంగాయతి $\frac{8}{100000}$ సెంటిమీటరులైనచో వెలుతురిచ్చును. దానిపొడుగు $\frac{8}{1000}$ సెంటిమీటరులైనచో వేడిమిపుట్టించును $\frac{2}{100000000}$ సెంటిమీటరు నిడివి గల తరంగములే శక్తి ప్రవృత్త్యమున నుపయోగపడు శరంజన కిరణము (XRay) అను విద్యుత్కలితము నొసంగుచున్నది. తరంగాయతిలో భేదముండుటయే యిట్టి వేర్వేరు ఫలి తములకు గారణము. సూర్యుడు అనునది భగవంతు డేర్పడిచిన యొక సంచలనకారిణి. దానియందుండు శక్తిచే తరంగములు బయలుదేలును. వీటిలో పెద్దవాటి పల్ల వేడిమియును, చిన్నవాటిపల్ల వెలుతురును కలుగు చున్నది. ఇంతియగాక పలువిధములైన ఫలితము లనే కములు కలుగుచున్నవి.

విద్యుత్ సంచలనమువలన గలుగు సర్వవ్యాపక తరంగము

1. తరంగము. 2. విద్యుత్ కిరణములు.

ఇంతవఱకు తరంగచలనముద్వారా సూర్యరశ్మి మనకు సోకుచున్నదని తెలిపియుంటిమి. తరంగములు పుట్టుటకు నీటిపంటి సాధనమేదియో యుండవలెను గదా. భూమిపైన గాలి ౨౦౦౦మైళ్ళు మాత్రమే వ్యా పించి యుండుటచే నీచివన జరుగుచున్న సంచలన

మిచటికి వచ్చుటకు మటి యేదైన సాధన ముండవలయును. అందువలన శాస్త్రజ్ఞులు భూమి ఆకాశము అన్ని చోట్లను ఈశ్వరునిబోలి సర్వావ్యాప్తమైన ఒక సాధనమున్నదందురు. అందువలన దానినే ఇంగ్లీషున 'ఈథర్' అందురు. దీనికి సర్వావ్యాప్తము అని పేరిడితిని. ఇది సృష్టియందంతట నిండియున్నను గాలివలెనే కనబడదు. ఈసర్వావ్యాప్తములో సంచలనము కలిగించుటవలననే 'ఆయత్తి' భేదముకల తరంగములు బయలుదేలి పలువిధములగు ఫలితముల నొసంగుచున్నవి. కావున మనము తెలిసికొనవలసిన దేవన ఈసర్వావ్యాప్తములో నేవిధముననైన నియమితముగు ఆయత్తిగల తరంగములను పుట్టింపినచో వాటివలన దూరప్రదేశమున గొంతి ఫలితముగలుగును. ఆఫలితరూపమున సమాచారములను దెలుపవచ్చును.

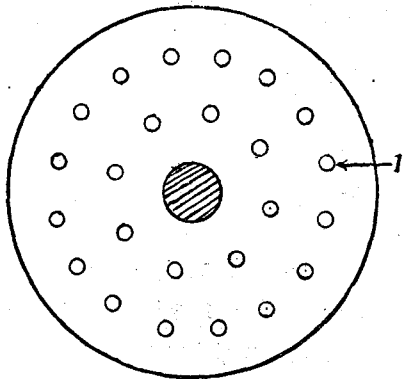
సర్వావ్యాప్తములో నీతరంగసంచలనము అతిత్వరితగతినుండును. గాలియందు మాటలు తీసికొనిపోవు తరంగములు సెకనుకు 1170 అడుగులదూరము మాత్రముపోవును. కాని యీ సర్వావ్యాప్తమునందు తరంగసంచలనము యొక్కగతి సెకనుకు 186 జేలమైళ్ల చొప్పున నుండును. అనగా సర్వావ్యాప్తములో నొకానొక స్థలమందు సంచలనము గావించు మనుగొనుడు. అప్పుడు తరంగము లేర్పడుటకు ప్రారంభమగు. ఒక సెకనుకాలములో 186 జేలమైళ్ల దూరప్రదేశమున గూడ తరంగము లగుపడును. అనగా భూమిని ఆముఖాలులు చుట్టివచ్చును.

విద్యుత్పరమాణువు (Electron)

ఈతరంగ సంచలనము గావించుటకు విద్యుచ్ఛక్తి సాయపడుచున్నది. అందుచేత దానిని గుఱించి మనము తెలిసికొనవలసియున్నది. విద్యుచ్ఛక్తి ద్రవరూపమైన పదార్థమున నొక సిద్ధాంతము కలదని, యావత్తే చెప్పియుంటిమి. ప్రతివస్తువును రసాయనశాస్త్రజ్ఞుల లెక్కప్రకారము చిన్నదిచిన్నదిగ విభజించినచో కడకు పరమాణువును సంపాదించవచ్చును. లోకములోని వస్తువులన్నియు 80 మూలద్రవ్యముల (Elements) యొక్క సమ్మేళనమువలన గలిగినవి. ఇట్టి ప్రతిమూలద్రవ్యము విభజించినచో పరమాణువు అనునది వచ్చును. దానిని విభజించుటకు వీలులేదు. దీనికి గల గుణములేయే మూలద్రవ్యమునుండి అది విభజించినచో ఆపదార్థము

నకురూప నుండును. ఇది రసాయనశాస్త్రజ్ఞుని యూహ. కా ప్రస్తుతము పరమాణువును మాడ విభజింపవచ్చుననియు అట్లు చేసినచో గొన్ని వేలు విద్యుత్పరమాణు

మూలపదార్థముయొక్క పరమాణువు

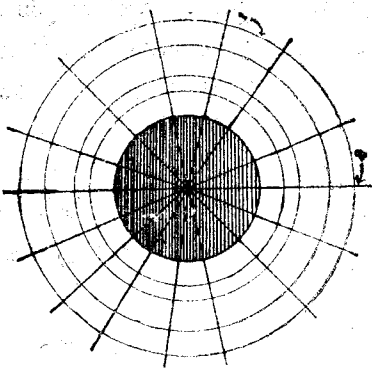

1. విద్యుత్ పరమాణువులు

వులు వచ్చుననియు నొక సిద్ధాంతము బైలుదేరినది. ఉదాజని (Hydrogen) పరమాణువునందు విద్యుత్పరమాణువులు రెండువేలు వక్రకాకారముగ నున్నచో ప్రాణవాయువు పరమాణువునందు వేలకొలదిగ మఱియొకరీతి నేర్పడియుండును. అనగా పదార్థములన్నియు నొకదానినుండి మఱియొకదానిని మార్పుట కవకాశము గలదు. 10 గార్లు ఇత్తడి ఒకదానిని ఇంకొకదానినిగ జేయవచ్చును. రెండును అసంఖ్యములైన విద్యుత్పరమాణువుల సమూహమే. ఈవిద్యుత్పరమాణువుల నిర్మాణవిధానములను బట్టియు సంఖ్యనుబట్టియు అసలుమూలద్రవ్యము లేర్పడుచున్నవి. ఇక విద్యుత్పరమాణువులను నూత్నైతిహాసత్వమైన యొక కణము. దానికి ఒక ముఖ్యగుణము కలదు. దానియందు శక్తి విద్యుద్రూపమున నుండును. ఈ పై సిద్ధాంతమునుబట్టి విద్యుత్పరమాణువులు ఒక ప్రదేశమునుండి ఇంకొక ప్రదేశమునకు గడలుటయే విద్యుత్ప్రవాహ మనబడుచున్నది.

ఒకపదార్థమున నీ విద్యుత్పరమాణువులు సహజముగ నుండవలసిన సంఖ్యకన్న నెక్కువ ఉన్నవనుకొనుడు. అప్పుడు దానిచుట్టును సర్వావ్యాప్తమునందు ఒక ఫలిత మేర్పడును. (తా.) - ఒక కొనను గట్టివేసి రెండవకొన

త్రాడు తనసహజస్థితిలోనికి వచ్చుటకు బ్రయత్నించు నుగాని చునయు దానిని అట్లురాకుండ త్రిప్పినచో అది ఘనత్వ లోబడినను దానిని మనచేతినుండి వదలివేయ గనే అది మెలియంతయు విప్పికొని యథాస్థితికి వచ్చును. అట్లే పైపదార్థమునందును పరమాణువు లెక్కు వయున్నందువలన జాట్టునున్న సర్వవ్యాపకమునందు విద్యుత్ పరమాణువుల నెక్కువగాగలపదార్థము

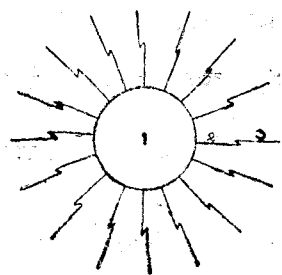

1 కాంతీకరణ రేఖలు. 2. విద్యుత్ కిరణములు.

ఒక మెలియేర్పడును అనగా ఆపదార్థము చుట్టును గొంగళిపురుగుయొక్క వెండ్రుకలవలె కిరణము లేపుడును. సూర్యకిరణములవలె నివి మన చర్మనేత్రములకు గానరావు. కాని సూర్యకిరణము లెట్లు వెలుతురిచ్చుచున్నవో అట్లే యిహకాడ విద్యుత్స్ఫులితముల నొసంగుచున్నవి. ఈ పైజెప్పిన పదార్థము ఒక ప్రదేశమునుండి మఱియొక ప్రదేశమునకు బోవుచున్న దనుకొనుము. ఆప్పుడు దానిచుట్టునున్న విద్యుత్కిరణములుకూడ దాని ననుసరించిపోవుచుండును. విద్యుత్తు + చలనము = కాంతీకరణము. అందువలన కాంతీకరణకక్షి పైజెప్పినపదార్థము పోవుచున్నప్పుడు దానిచుట్టు సాలి పురుగుయొక్క గూటివలె రేఖలుగ నేర్పడును. అనగా విద్యుత్స్ఫులితములకు కాంతీకరణఫలితములు సమకొనియుగ నుండును. ఈపైజెప్పిన పదార్థమునందు విద్యుత్స్వరమాణువులు ఒక సెకనుకాలమునక దీసివేసితిమనుకొనుము. అప్పుడు జరుగునదియేమి? ఫలితములన్నియు వెంటనే నశింపవు. గుఱ్ఱముమీద చాఢిచేయున్న రాతు ఎంతనిపుణుడైనను ముందుకు తూలకుం

దునా? అట్లే పైనిజెప్పిన రేఖలన్నియు నశింపుకుండ ముహూర్తమాత్రము నిలిచియుండును. అంతలోనే మఱి ఒక ద్యుచ్ఛక్తిని ఆపదార్థమున బ్రవేశపెట్టితి మనుకొనుడు. అప్పుడు రేఖలన్నియు మఱల నేర్పడును. కాని పూర్వపువాటికిని వీటికిని గొంచెము భేదముండును. తగరపు రేకు దాక దానిని తీసికొని ఇటునటుత్రిప్పి మఱలమఱల వంచినచో నేమగును? తునిగిపోవునుకదా? విద్యుత్స్వరమాణువులు త్వరితగతినీ ఉండుమఱ బోవును నుండుట చేత పై జెప్పిన రేఖలు పదార్థమునుండి విడిపోవును.

విద్యుత్ ప్రవాహముయొక్క మార్పువలన తునిగిపోవు కిరణములు

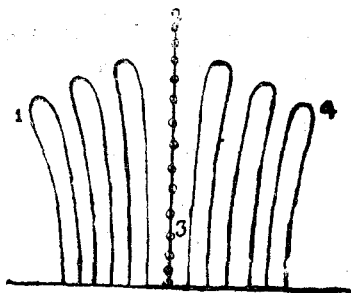

1. పదార్థము 2. రెండవకిరణము. 3 మొదటికిరణములు.

అనగా సర్వవ్యాపకమునందు సంభవనము గలిగించిన వార మగుచున్నాము. ఒక పదార్థమునందుగాక ఒక పొడుగుపాటి తీగయందు విద్యుత్ప్రవాహము నొకదాని నేర్పఱచి ఆప్రవాహమును క్రిందికి పైకి వానపామువలె బగవిడునట్లు చేసినచో సర్వవ్యాపకమునందు విద్యుత్ కిరణములను ప్రసరింపజేసినవార మగుచున్నాము. ప్రతిక్షణము ప్రవాహము చంద్రబింబముమాదిరి మార్పు నందుచు వచ్చినచో మేరలేని సంచలనము కల్గింపవచ్చును. ఈసంచలనమే తరంగరూపమునక గొన్నివేల మైళ్లు పరువెత్తును.

ఈకిరణములమూలముననే అనగా నీవిద్యుత్స్ఫులితమును గలిగించు సర్వవ్యాపక తరంగముల (Ether waves) మూలమున సమాచారమును నాల్గదిశల బంపవచ్చును. ఒక రెండునిమిషములు తరంగము లుద్భవించునట్లుచేసి మఱియొక నిమిషమాగి మఱల నాల్గనిమిషము లుద్భవించునట్లు చేసి నచో నిది మార్పుకోడ్డులోని

చుక్క గీతను సూచించునుగదా. అనగా ఇంగ్లీషులో
ఏ అను అక్షరమును బంపుచున్నాము. ఈతరంగములు
త్రుంచబడిన కిరణములు నలుదెసల పర్యెత్తుట

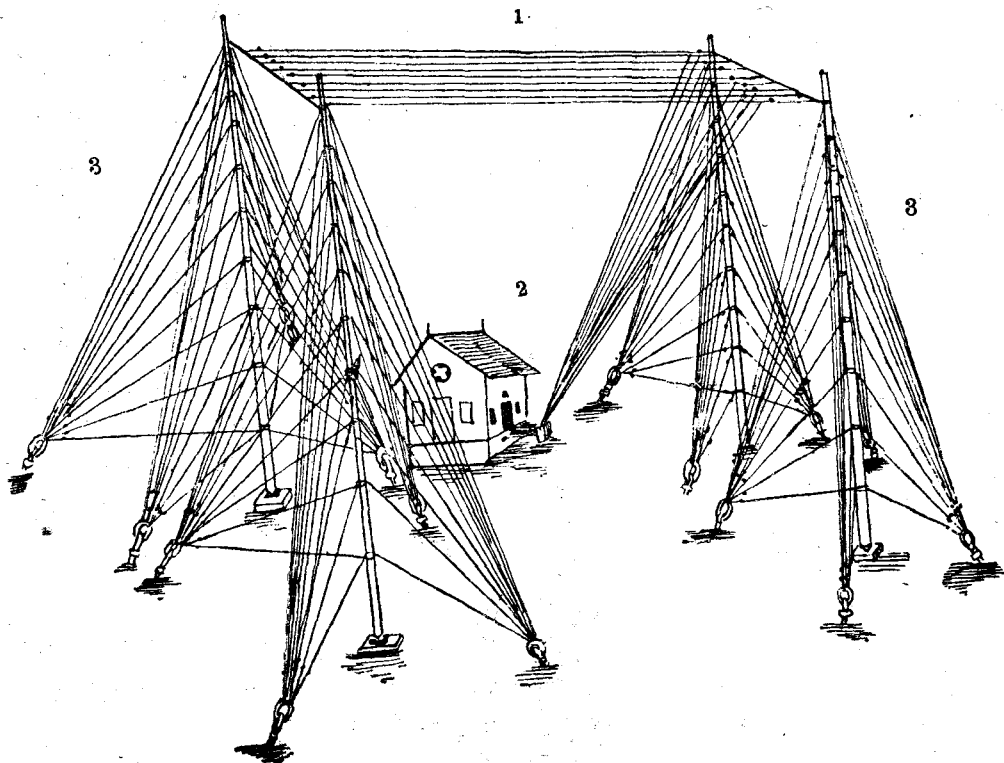

1. త్రుంచబడిన విద్యుత్ కిరణములు. 2. పొడవైన తీగ.
 3. విద్యుత్ కిరణములు. 4. విద్యుత్ పరమాణువులు.
- దూరముననున్న యొక రాగి తీగ నెదుర్కొనినచో

దానియందు విద్యుచ్ఛక్తి పుట్టునట్లు చేయును. ఇట్లు
పుట్టిన విద్యుచ్ఛక్తిని పంపబడిన సమాచార
మును దెలిసికొనవచ్చును. ఈవిషయము ముందు వివ
రింపబడును.

సముద్రముమీద బ్రయాణముచేయు నావికలకు
రాత్రులు భూమిని సూచించుటకు ఒక దీపస్థంభము
(Light house) చెన్నపట్టణమునగలదు. దానియందలి
కాంతిపుంజము రాత్రులందు గిట్టిన గుండ్రముగ చక్ర
మువలె తిరుగుచుండును. ఇట్లు తిరుగుచున్న వెలుతురు కిర
ణములను ఒకానొక ప్రదేశమున నొకనియమితపద్ధతి
ననుసరించి పడునట్లు చేసినచో సమాచారములను ఈదీప
స్థంభమువద్దనుండి ఆప్రదేశమునకు దెలియునట్లు చేయ
వచ్చును. వాయువార్తాపద్ధతియు నిట్లే ఒకవాయువా
ర్తాకార్యాలయము (Wireless station) నుండి యగో

వాయువార్తా కార్యాలయము

1. విద్యుత్ ప్రసహించు తీగలు. 2. కార్యాలయము.

చరమైన విద్యుత్కరణములు నియమితపద్ధతిని ప్రసరించునట్లు చేసెదరు. వీటినే దూరప్రదేశమున ముఖ్య కార్యాలయమున సంగ్రహింతురు.

ఇంతవఱకు ప్రధానాంశపరికరములను సవరించుకొనుట తోడనే సరిపోయినది. ఇల్లులుకుట మొదలు

గాగల యెన్నిపనులలో ముందుచేసిననే గదా పండుక వచ్చుట. అట్లే ఏకాన్త్రవిషయమైనను దెలిసికొనదలచినచో ముందుముందు గొన్ని సంగతులు నేర్చుకొనవలయును. తంతిలేని వాయువార్తాపద్ధతిని దెలిసికొనుటకు ప్రసంగములు నేర్చుకొనిన జాలను. మిగిలిన దంతయు సులభసాధ్యమే.

చాటూకులు

నడకుదుటి పీఠరాజకవి గారు

౧. జీడిమావిఫలము

లలితంపు జిగిగుల్కుకలికివాతెఱుఁ దళ్ళు, లొత్తునారుణరోచు లొక్కచోట,
పరువంపుఁబస నింపుపడఁతిచెక్కుల సొంపు, లొలుకుపాటలశోభ లొక్కచోట,
చెలువంపువగఁ జిల్కువెలఁదినెమ్మెయి బెళ్ళు, లొప్పుకాంచనదీప్తు లొక్కచోట,
మురిపంపుసిరి నించు ముగుదచూపుల మించు, లొలయుమేచకకాంతు లొక్కచోట,
వెలయు నిను శీతసురభిశివిమలసరస, మధురరుచులఁ బోలియుఁ దనమనసు మృదువు,
గామికిఁ దపించు నలసహకారఫలము, మాయురే! ధన్యమవు! జీడిమావిఫలము!

తే. గీ. పసుపుఁజాయల నిగ్గులు మిసిమిదేఱు, గూరిమినిసుగు నోడిఁ జేర్చికొనుచు తీవి,
నలరుఁగొమ్మలనడుమ నుయ్యాలలూఁగు, నీవిధవ మెన్ననగు! జీడిమావిఫలము!

* * * * *

చ. పుడమి నమస్తవృక్షఫలముల్ దమగర్భములందు బీజముల్
గడుకొని దాఁచిప్రోవ—నధికత్వముఁ జూపనొ నీదుగింజఁ బై
నిడుకొని తంచు—ముద్దుమెయి నిట్టెనినుం గొఱుకంగ నయ్యయో!
అడరుచు జీడిమావిఫలమా! నను గొంతుకఁ బట్టుకొందువే?

తా నొకటి తలచిన దైవ మొకటి తలచును

ను స ర్ల నూ ర్య ప్ర కా శ ము గా రు .

“అబ్బబ్బా!! బడిబడియని మాయమ్మ నన్ను జంపితినివేయుచున్నది. బల వంతముగఁ బుస్తకములు చేతిలోఁ బెట్టి ప్రతి దినము నన్ను బడికి సాగనంపుచుండును. ఆమె కేమి తెలియును నాకష్టము. బడికిఁబోవుట యనఁగా గోలీలాడుటా? గోపురాలెక్కుటా? లెక్కలఁట. పాఠములఁట. ఛీ ఛీ! వాటి మాటయన్న నాకుఁ దలనొప్పి. పూర్వమొకటి కనియు రెంటికనియు వంకఁబెట్టుకొని వీధు లలోఁ దిరుగు జతగాళ్లతో దాగుడు మూత లాడుకొనుచుండెడివాడను. ఇదియేమి కర్మ మో యీదొంగతనము కనిపెట్టి కాఁబో లట్టిటు కదలకుండఁ బట్టుపట్టికూర్చుండఁబోను చున్నారు. ఆయ్యో! ఈమాయ చదు వెక్కడి నుండివచ్చెను నాయనా! ఇకనేను వెళ్లను. ఈరోజు మొదలుకొని బడికిఁబోయినఁ గోమటి కొడుకునుకాను” అని యొట్టుబెట్టుకొని చేతి లోని పుస్తకము లొకరి దొడ్డిలో మూల నున్న మునగచెట్టు మొదట జాగ్రత్తపెట్టి తల్లిదండ్రులతోఁ జెప్పకుండఁ తనయక్కఱి యారికిఁ బ్రయాణమై పోవుచుండె నొక కోమటికుట్టువాడు.

పిల్లవాడు చేరవలసిన గ్రామము చేరక మునుపే సూర్యుఁ డస్తాద్రి గ్రుంకెను. బాలకుఁడు దారితప్పి యక్కఱియూరికి మారు చిత్రాడ యను పల్లెటూరు ప.వేసించెను. తనవారి

యూరుకాదని తెలిసికొనినతోడనే దిగులుపడఁ జొచ్చెను. ఆకటిచేఁ గడుపు నకనకఁబడుచుం డెను. నిద్దుర ముందు వెనుకలకు జోగాడించు చుండెను. తిరిగితిరిగి తుదకొక యూరి వెలుఁలి మేడయరుఁగుపైఁ బండుకొనియుండెను.

“ఓసీ! తెల్ల వారిపోవచ్చెనే! నీకైన మెలఁ కువ రాకపోయెఁగదా! జామురాత్రియైనలేదు. ఇప్పుడెక్కడ ప్రయాణము. తల్ తాణము నంట ప్రయత్నము చేయుము. భోజనముచేసియే ప్రయాణమయ్యెదను” అని యొకకా పాతని భార్యతోననెను.

“వంటయన నెంత? కూరయేమియుఁగాన రాకున్నది.” అని యాతనిభార్య పలికెను.

“అట్లయిన బట్టనపుఁ బిల్లను బలియిచ్చె దను” అని చేతఁ గత్తిఁబట్టుకొని దొడ్డిగోడ లో నమర్చఁబడిన కోళ్ల గూటిని సమీపించెను.

“నన్ను చంపకు బాబూ! నన్ను చంపకు! చంపకు” అని కేకలువేయుచు గూటిలోనుండి యొక కుట్టువాడు బైటఁబడెను. కాని కోళ్ల చప్పుడేమియు వినఁబడుటలేదు. ఆకాపువాని జూచినతోడనే “ఒరి కోళ్లదొంగా! దొరకితి విరా! దీనిలోని కోళ్ల నేమిచేసితివో చెప్పుము. లేకున్న నీ ముక్కు, చెవులు. కోసివేయు దును” అని యతఁ

బాలకుడు:—నేను దీనిలో దూరు
నప్పుడు పారిపోయినవి.

కాపు:—దీనిలో నేల దూరవలెను?

బాల:—నీవు చంపెదనన్నావుకాదా?

కాపు:—ఛీ!దొంగా! నీవు నా కెప్పుడగ
పడితివి?

బాల:—అగపడలేదు. పట్టణపుబిల్లను
బలియిచ్చెదనని నీవు యింటిలోననుచున్నావు.
ఆమాటవిని నన్ను చంపెదవని యిక్కడ
దాగికొన్నాను.

కాపు:—(కొంత గ్రహించి) మీదే
యూరు?

బాల:—పితాపురము.

“ఓహో యిదియూ కారణము. ఓ వెట్టి
పిల్లవాడా! భయపడకు. నిన్నే మియుఁజేయను.
మియూరినంతలో నీన్ననొక కోడిపిల్లను
గొనితెచ్చితిని. నేడు దానిని గూరచేసికొనఁ
గోరి పట్టణపు బిల్లను బలియిచ్చెదనని యం
టిని. నీవును బట్టణపువాడవగుట నిన్నుఁ
జంపుదునని భ్రమించితివి. రమ్మ” అనేచోరఁదీసి
వాని వృత్తాంతము నవిస్తరముగఁదెలిసికొని
యాబాలకుని తలిదండ్రుల దాపునకుఁ దర
లించెను.

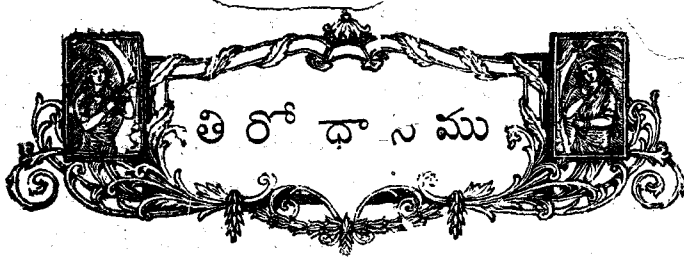
గీ. ఒకని నిర్దోషవాక్యంబు నొకఁడు కపట
వచనముగ నెంచి యాత్మను వందు రొకఁడు
కయ్యమును బెంచు నొక్కఁడు కష్టవిలేతిఁ
గాంచు విభ్రాంతమతిని నిష్కారణము

పూలకన్న

ఏనుఁగు తమ్మిరాజు గారు

చిన్ని చిన్ని పూలు
చిన్నోరిపూలు
సొగసైనపువ్వులు
సొంపైనపూలు
గోరింటపువ్వులు
గొబ్బిపువ్వులు
బ్రమియింపజేసెడు
పసిడిపువ్వులు
అందమైన మంచి
చందనపూలు
మందాగమగులు కురు

పువ్వులన్ని పైడి
బుట్టలోఁ బెట్టి
బుట్టచేతఁబట్టి
పొలఁతియిటురాగ
పొలఁతి యందచొంద
ములు తిలకించి
కలవరపడసాగె
గాంతునిమనము
మనమునందెంతటి
మహిమలుండునో
మహిమలు దెలియంగఁ
మనకు వశమానె?

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు

మహాశ్వేత సహజసుందరి. ఆమెసౌందర్యము మన్మథాన్మథులమధురము. ఆమె కెందుచేతనో కృత్రిమసౌందర్యము నెడల వైముఖ్యము. తస్మాత్ నగలమీద నామెకు నిరాకరణ.

నిరాభరణసుందరమైన యామె శరీర చ్ఛాయను చూచి లోకము మెచ్చుకొన లేక పోయినది. పో. అమంగళవాక్యములు కూడ నది. పాప మది యామెకు తప్పక తగిలినవి.

నీలలోచనుడు బ్రదికియున్న పుడు మహాశ్వేత సుమంగళివలె కన్పించలేదు. నేడు భర్త్యవిహీనవలెను కన్పించుటలేదు. సౌమంగల్యము కన్న వైధవ్యముకన్న విభిన్నమైన యొకలక్షణమామె మొగమున నిండియున్నది. అది సౌందర్యమేమో! ఆమెవంక చూచిన నడ విపూవులు వికసించినట్లుండును.

మహాశ్వేత కృత్రిమసౌందర్యము నెడ నెంతవిముఖయో బ్రదికియున్న పుడు నీలలోచనుడు ఆసౌందర్యము నెడ నంత సుముఖుడు. అతడు శ్వేతకక్కఱలేనన్ని నగలు చేయించినాడు. రకరకములు చీరలు కొన్నాడు. అవన్నియు పెట్టెలో మూల్గుచుండును. జరియించుగల తెల్లని పట్టుచీర కట్టుకున్న శ్వేత యువస్సతి వోలె ప్రకాశించును. నీలలోచనుని కన్నుల

కది కంటగింపు. ఎప్పుడైన భర్త బలవంతముగా నామె రంగుచీరకట్టి, నగలు పెట్టుకొనున యతడు కాలు గడపకదివిన పెంటనే నలన్నియు తీసి తన తెలిపట్టుచీర కట్టుకుని శరీర స్నేహముచాటు చంద్రశలాకవలె పూదోటలో విహరించుచు నూపిరి తీసికొనును.

మహాశ్వేత గొప్పయింటిబిడ్డ. ఆమె తండ్రి యామెను సంస్కృతాంధ్రములయందు చక్కని పండితురాలిని చేసినాడు. ఆమె రసగ్రహణ పారీణ. విద్యావికాసముచేత, శరీరముతో పాటు, ఆమె మనస్సుకూడ క్రమక్రమముగ లేతయరటియాకువోలె సాకుమార్య సీమయై నది. ఆమెమనస్సు భవతరంగములలో చిటునావ వలె విహరించుచుండును.

ఆమెకు నామెభర్తకు మధ్యనున్న ప్రేమ సూత్రములు మృణాలసదృశములు. సౌందర్యవిషయమున నిద్దరిభావము లేకీభవించలేదు. ఈమెకు మల్లెపూవలెన యిష్టము. అతనికి మందారపుష్పముమీద నభిమానము. ద్విధా స్రుతంబులగు వాణిజీవనవాహినులు, పాపము, కలియలేదు.

ఇప్పుడు మహాశ్వేతకు పదునెనిమిదవ యేడు. ఆమెకు పదునారేడులు రాకమునుపే నీలలోచనుడు గతింగి

త్సరమువరకు, శ్వేతజీవితము ప్రశాంతగంభీర
యైన నదివలె ప్రవహించినది.

ఒకనాడు శ్వేత పూలతోటలో నొంట
రిగా తిరుగుచున్నది. తాను మెంచుచున్న
లేడికూన వెంటనే వచ్చుచున్నది. నడచుచు
నడచుచు పోయి యామె యొకచోట నిలువ
బడినది. ఆ ప్రక్కనే యొక మందారవృక్షము
న్నది. అది యాపాదమస్తము పూచి తంగే

లేడు. ఆమందారమువంక చూచినతోడనే
శ్వేతకు కన్నులు తిరిగినవి. ఆరక్తశోభలో
నేమోయున్న దనిపించినది. ఆయెట్టిని కాంతు
లకుతాళలేక శ్వేత నిలువెల్ల వణకిపోయినది.
కన్నులు మూసికొన్నది.

ఆహా! అదియేమి? అదియేమి? కన్నులు
మూసికొన్నంత నెవ రా యెదురుగా ప్రత్య
క్షమైనది? ఆహా! నీలలోచనుడా! ప్రసన్నదీన

మైన యావదనము మహాశ్వేతవంక
కనుకెప్పు వాల్చుక చూచుచున్నది.
ఆ ప్రసన్నదీనతా మాధుర్యమున
కాగలేకపోయినది శ్వేత. కన్నులు
తెరిచినది. ఎదుట మందార
వృక్షముప్రక్కన లేడిపిల్ల.

మనస్సునకు భారము తగ్గలేదు.
ఆమెపైకి యేదో మార్పు వచ్చినది.
తనగదిలోనికి పోయి ప్రక్కమీద
పరున్నది. శ్రమచేత కనులు మూత
పడినవి. ఆహా! కట్టెదుట నదియేమి?
మరల నా నీలలోచనుని వదనము.
శ్వేతకు భయము వేసినది: కనులు
తటాలున తెరిచినది. ఆమెకేమియు
తోచలేదు. గది నాల్గువంకలు చూ
చినది. లేచిపోయి, యచ్చటనున్న
బీరువా తీసినది. నీలలోచనుడు,
సంవత్సరముక్రింద కొన్న, యెర్రని
పట్టుచీర బీరువా యడుగుభాగమున

నేవియో పుస్తకములక్రిందనలిగిపోవుచున్నది.
అదితీసినది. కట్టుకొన్నది. ఆతీసికొనుటకు కట్టు
కొనుటకు గంటసేపుపట్టినది. శ్వేతతల్లి యానా
డామెవంక నివ్వెటవోయి చూచినది. ఆ చూ
పునరిగా నీలలోచనుడు చూచినట్లున్నది.

డువలె సంధ్యాసతివలె కొట్టవచ్చినది. ఆమె
క్క, నీలలోచనుడు, శ్వేతసౌందర్యాభిప్రా
యములను భేదించుటకుగాను, రెండుసంవత్స
రముల క్రింద నాటినది. నేటి కది కుసుమిత
యైనది. నడుమ మాత్రము

ఆరాత్రి యామెకు నిదుర పట్టలేదు. కళ్లు మూసుకొన్నచో నీలలోచనుడు. ఇంక భయముచేత శ్వేత కన్నులు మూయలేదు. ఏరాత్రి వేళనో కనులమూతకన్న నిద్రయే ముందుగా వచ్చినది కాబోలు.

మఱునా డామె ప్రొద్దెక్కి లేచినది. తగి నంతకాలము నిద్రించుటచేత నామె దేహము కొంచెము తేలికగానైనది. అదిమొదల యామె కు సాందర్యవిషయమున నభిప్రాయములు మారినవి. రంగుచీరలు తక్కునామె యిప్పుడు మఱొక్కచీర కట్టదు. తల్లి వలదన్నకొలది, యూరివారు చెప్పకొన్నకొలది, నగలు ధరించు చున్నది. ఇందుకు కారణ మున్నది. కనులు మూసినచో నామెకు నీలలోచనుడు ప్రత్యక్షమగుచున్నాడు. ఆతడు కనపడకున్న బాగుండు నని యున్నదామెకు. ఆమె యేమి చేయ గలదు. నిస్సహాయయై పోయినది. కనులు మూసినా అతని సొత్తోత్కారము.

అతడు కనబడినపుడెల్ల నామె కమిత భయము నేయుచున్నది. ఆమె యెట్లచీర కట్టుకుని, యెడలెల్ల నాభరణములు తాల్చి నపుడు, కనులు మూసికొనుట తటస్థించినా, అప్పుడును నీలలోచనుడు కన్పించుచున్నాడు; కాని, యామె కెందుచేతనో భయముగా నుండదు. విగతభూషణయై తెల్లచీర తాల్చి యున్నపుడు కర్మము చాలక కనులు మూసిన దనుము, పాప మ్మామె కేకొండయో విడిగి వచ్చి నెత్తిపై పడునన్నంత భీతి కలుగు చున్నది.

ఈమార్పు జరిగి నేటికి సంవత్సరమైనది. శ్వేత కిప్పుడు పదునెన్నిదవయేడు. ఈసాయం కాలమున నామె యభ్యంగనము చేసి సర్వా వయవములయందు మనోజ్ఞ భూషణములు తళ తళలాడ, సంజయెటుపు బంగారుపువ్వుల బరారసుచీరకట్టి తోటలోనున్న చలువరాతి పై తల విరియబోసికొని యారఁబెట్టుకొను చున్నది.

అప్పటి యామె యాసాకుమార్యమును ఆనందమును ఆ దృగంతవిన్యాసవైఖరులును చూచినవారి కామెవాసకనజ్జికవల తోచును. అపు డొక్క మలయపవనకిశోర, మా పుష్ప వాటికాసుగంధాకృతి, మెల్లగా నామె మీదకు వీచినది.

దూరమున నెవరో వచ్చుచున్నట్లైనది. శ్వేత అటుచూచినది. మందార మటుపోయినది. ఎదురుగా రాధారాముడు కనబడినాడు. ఇరువురు నొకరి వంక నొకరు నిశ్చలముగాఁ జూచుకొనిరి. అరనిముసమ్ము ప్రపంచకము మాట వారికి తెలియలేదు. మరల నొక్క గాలికెరటము వచ్చినది. శ్వేత యులికిపడి చీర నర్దుకొని చలువతాతిమీదనుండి లేచి తొలగి పోయినది.

రాధారాముని శ్వేత యిదివరకు సరిగా చూడలేదు. కాని యాతని నామె యెటు గును. 'అతని పేరు రాధారాము' ఇతడును శ్వేత యన్నగారగు మధుకారమును నేనెఱిఁ గులు. రాధారాముని బాంబాయిలో నొక పత్రిక కధిపతిగా నున్నాడు. మధుకారమును చూచి పోవుటకు వచ్చినా

వ్యాఖ్యనాగల యతనికి తెలియును. అతడును ఇదివర కామెను పరీక్షగా చూడోను. నేడమెయంద మాతని సమ్మోహితుని చేసినది. రాధారాం తత్త్వజ్ఞానసభవాడు (Theosophist). ఇతవరకు బ్రహ్మచారి.

ఇరువురును ఎవరిదారిని వారు పెల్లరి. దీపములు పెట్టువేళకు శ్వేత తాను కొత్తగా నాటిన మందారమునకు, తోటమాలి నీళ్లు పోసినో లేదో చూచుటకు తోటలోనికి వచ్చెను. ఆమందారము తానింతకుముందు కూర్చున్న చలువరాతికి దగ్గరలో నున్నది. శ్వేత చూచినది. మందారము బోడెలోపోసిన

నీళ్లు పీల్చుకొనుచున్నది కాని లేడిపిల్ల దాని చివుళ్లన్నియు కొరికి తిన్నది. శ్వేతకు విసువు పుట్టి చలువరాతిమీద కూర్చుండబోయినది.

శ్వేత కాశ్చర్యమైనది. ఆచలువరాతి మీద రెండు తెల్లగులాబిపూవు లొకటిగా కట్టి యుంచబడెను. శ్వేత యాపూవులవంక నిశ్చలముగాఁ జూచినది. ఒక్క యరనిముస మామె యచ్చోట నిలుచుండి నెమ్మదిగా నిటిలోనికి పోయినది.

సంజచీకటులు వచ్చినవి.

రాతిరి పదిగంటలు కావచ్చినది. శ్వేత తనగదిలోనికి పోయినది. దీప మెక్కించి తన

శయ్యకు దగ్గరగా నుంచి చదువుటకు కాదంబరితీసినది. ప్రక్కవైకూర్చుండ బోసరికి యామె యలోచనా నిమగ్నయైనది. ప్రక్కమీద నా రెండు గులాబిపూవులు గుత్తియు కనబడినది. ఆమెహృదయము నేదియో తాకినట్లైనది. ఆమె కొంచెమునే పట్ల నిలిచి ఆ పూగుత్తి నెమ్మదిగా దీసి దూరముగానున్న బ్లూచైనుంచి పరుండి చదువనారంభించెను. చదువు సాగలేదు. విసిగి చివరకు దీపము తగ్గించి యటుతిరిగి కనలు మూసికొనెను. నిరంతరము ప్రసన్నదీపముగాజూచు నీలలోచనునిమిగము నే డేలాతో తేజోహీనముగా నున్నది. తేజోహీనతకాదు, ప్రసన్నదీపముగానే యున్నది కాని మునుపటి యంతగా లేదు.

రాధారాం మఱునాడు వెళ్లి నాడు. అతనితో మధుకాంతుడును వెళ్లి నాడు. మూడవ రోజున మధుకాంతుని చిరునామాతో రాధారాం సంపాదించుచున్న పత్రిక మధుకాంతుని యింటికివచ్చినది. ఇదివర కాపత్రిక యిచ్చు టికి వచ్చుటలేదు. తపాలావానివద్దనుండి శ్వేత యాపత్రిక నందుకొన్నది.

ఒకనాడు శ్వేత తోటలో తిరుగుచున్నది. లేడిపిల్లి పిగులు కొరికివేసినందున కాబోలు ఆమందారపుమొక్క చచ్చిపోయినది. అచ్చటి నుంచి వెమ్మదిగా మూడుసంవత్సరముల క్రింద నీలలోచనుడు నాటిన మందారము వద్దకు పోయినది. అది శిశిరర్తువు. మందార మింకను కొంచెముగా పూయచున్నది. పూద్దు గ్రంథినంతనే చలివేసి యామె నేలువ కప్పుకొని పోయి పడుకున్నది. తలనిండు ముసుగువైచుకుని కళ్లు మూసికొన్నది. నీలలోచనుడు దూరదూరముగ పోవుచున్నట్లైనది. ఇంతలో నెవరో వెనుకనుండి తన్నుతాకి నారు. వెనుతిరిగి చూచినది. లేడిపిల్లి. ముద్దుగా లేడిపిల్లిను దగ్గరకు తీసుకుని దాని మూతి చేతితో పట్టుకున్నది. గిన్నెవలె నున్న మందారపూవులో లేడి మూతిపెట్టినది కాబోలు దానిముట్టె యంతయు మందారకుసుమకింజల్కములే. శ్వేత లేచి కూర్చుండి తన పైట చెఱుగుతో దానిముట్టె తుడిచి శుభ్రముచేసి దానిని కొగిలించుకుని దానికి గూడ నేలువ కప్పెను. అది యూపి రాడక వదలించుకుని పారిపోయినది.

రాధారాం దగ్గరనుంచ శ్వేతకు ఆరు చుక్కలు నుత్తరములు వచ్చుచుండెను. ఆమె మాత్రము నూటికి కోటి కొక్కసారి జవాబు వ్రాయుచుండెను. శ్వేతలో మరల నేదియో యింకొకమార్పు గోచరించుచున్నది. అది హఠాత్తుగా నొక్కసారి కలిగినది కాదు గాన నదియేమో తెలియుటలేదు. అది క్రమక్రమముగా సువ్యక్తమే యగుచున్నది.

ఆమె యిప్పుడు ఒత్తురంగుచీరలు కట్టుట మానివేసినది. గులాబిరంగు గోడుమర్దంగు మొదలగు లేతరంగులచీరలు కట్టుచున్నది. ఒడలిమీద భూషణములు కొద్దిగా తాల్పుచున్నది. మునుపటికన్న నామె మొగములో నుత్సాహము ద్యోతక మగుచున్నది. ఆమె శరీరసౌందర్య మంతంతకు అల్లుపూవువలె మొగలిపుప్పొడివలె తెల్లనలె నొండు విరిగిపోయిన కాలువవలె మల్లెపూవువలె నిగనిగలై సొగసు మీఱుచున్నది. చకితములైన యామె లోచనములు అంతంతకు నిశ్చలము లగుచున్నవి.

శిశిరము వెనుక బట్టినది. మందారము పూయట మానినది. మల్లెతీవ విరియఁబూసినది. ఆపూతోటలో శ్వేత యొక యుత్తరము చదువుకొనుచు నడచుచున్నది. ఆమె చేతులకు నన్ననిబంగారు మురుగులును మెడలో నొక బంగారుగొలుసును మాత్రమే యున్నవి. జరిపోగులుగల తెల్లనిపట్టుచీర యామె యెడలిపై శరత్కాలమేఘశకలము వలె వాయుధూత మగును.

రాధారాం వచ్చి నాడింతలో. ఒకరొక్క నాటి మధ్యాహ్నము తమ పెండ్లి వేళ నామె
దు కొగిలించుకొన్నారు. తాను చదువుచున్న నల్ల వేషము సంతరించుకొమ్మని చెప్పినాడు.

శ్వేత కొంచెము లజ్జా
వనతవదనమైనది. రాధా
రామున కా లజ్జామధు
రిమవలన నానందమై
యామె నుకొగిలించుకుని
యామె చుబుకమునెత్తి
యా యెఱ్ఱని పెదవులపై
నొక చుంబనము చేసి
నాడు. అప్పటి యానంద
పారవశ్యమున నస్రయ
త్నముగా శ్వేత కనులు
మూతపడినవి. శ్వేతకు
చప్పున తెలివి వచ్చినది.
నీలలోచనుడు కనంబడ
లేదు. ఆమె కాశ్చర్య
మైనది. అది నిజమో
అ బద్ధ మో అని

యత్తరమును శ్వేత మాటుచేసినది. రాధా తరువాత వదిలి మేషములలో నామె
రాం దానివంక చూచి యామెకు తెలియు యొకవందసార్లు కనులుమూసికొన్నది. నీల
నట్లు నవ్వినాడు. రాధారాం శ్వేతవంక నిలు లోచనుని చిహ్నముకూడ లేదు. అది మొద
వున చూచి యామె యానాటి వేషము లామె జీవితాంతమువరకు మరల నామెకు
మిక్కిలి రమ్యముగా నున్నదని చెప్పి మఱు నీలలోచనుని రూపము కనిపించలేదు.

నెలపూళ్ళమ్మ

స వ రణ

భారతి సంపుటము ౧. సంచిక ౧౨.

ఈ సంచికయందు “భారతీవందనము” అనుపద్యమున (రచన పుట కెదుర) “జ్ఞాన
ముక్తి” గారుగ “జ్ఞాన ముద్రాయక్తి” అని చదువునది.

దుర్దురుహంతి సీతారామ శర్మ గారు

గ. గనభాగంబు మేఘసంకలితమగుట
గాఢతిమిరంబు దిశలెల్లఁ గ్రమ్మకొనుటఁ
గన్గొనఁగ లేక దుర్గమగహనసీమఁ
జిక్కిరిసి గమ్యభవనంబు నేరుటెటలూ!!

గీ. అభ్రనిర్గతకరకాప్రహరములను
శీతవాతతరంగ సంఘాతములను
గోయ్యవడి బిగువెల్లను గోలుపోయి
బడలి తనువెల్లఁ గంపింపఁదొడఁగె నకట!

గీ. స్రుతిపుటకఠోరమై స్రుతిస్మతుల నీని
వనమృగారావము వ్విసవచ్చుచుండె
మృదలనవసీతహృదయంబు చెదరదొడఁగె
నక్కటా! ముక్తిమార్గంబుదక్కుటెటలూ?

గీ. కంటకపరితమై కాచకదలుపుటకుఁ
గూడ నభివృద్ధిమించె నీ జాడలెల్లఁ
గప్తములపాలుగాక సౌ ఖ్యముగ గమ్య
గృహము నేరంగ సత్పథం బెయ్యదియొకొ!

గీ. కారుచీకటి నెద్దియఁ గానరాదు
మెఱపుచీకఁ నిశ్చలముగా మెఱయఁబోద
మొగులుచాటున దాఁగిలిమూతలాడు
మించు నానించీపోవ నూ హించునెడల
మధ్యమార్గంబునం దేమి మాయ కలదొ!

గీ. మారుతో ద్వేలమున రూపు మాసిపోక
వర్షధారాహతిని గాఢివాసి చనక
ధ్యాంతవిశ్వంసమై శాశ్వతప్రభులను
గలుగుదీపిక నెన్నఁడు కాంచఁగలనొ!

గీ. కడలు తెలివొందుజాడయే కానరాదు
పూర్వదిశ వేగుఁజుక్కియే పొడమలేకు
లోకబాంధవదివ్యావ లోకనమున
కగ్గమై కృతకృత్కుంభ నగుట యెపుడొ!

గీ. ప్రమదభవనాంతరమునపూఁబాన్పుమీఁద
నచలితాత్ముండ నగుచు నే నధివసించి
శ్రమమువాయంగనమృతగానమునువినుచ
గాలమంతయు హాయిగాఁ గడపు టెపుడొ

కాశీనాథుని భైరవమూర్తి గారు

[మొదటి సంపుటము—పదునొకండవ సంచిక తరువాయి]

శ్లో. ఐందేవాగ్భవమైందవాత్మ్యసదృశం వేదాదివిద్యాగిరో, భాషా దేశకముద్భవాఃపశుగతాః ఛందాంసినష్టస్వరాకా,
తాళాకాపంచమహోద్వనీన్సృకటయ త్యాత్మప్రసారేణయ, తద్విజంపదవాక్యమానజనకం శ్రీమాతృకేతే షరమ్.
(దేవీమహిమ్న సుషమ్)

ఇంతకుఁబూర్వము మూర్ఖునా వివరము
లుదాహరింపబడినవి. ఈమూర్ఖునలందు
గల్గు తానభేదవివర మిందు వ్రాయబడును.

శ్లో. తానా స్వస్య మూర్ఖునా శ్చుద్ధాః,
షాడవౌడపశ్యతాః.—(సం॥ రత్నాకరం)

తన్యతే=విస్తార్యతే, అనగ విస్తరింప
జేయబడునట్టిదిగనుక 'తాన' మనబడుచున్న
దని శార్దూదేవ ప్రణీతసంగీతరత్నాకరమునకు
వ్యాఖ్యానకర్తలగు కల్లినాథులనువా రుదా
హరించియున్నారు. మూర్ఖునలలో శుద్ధము
లగునట్టివి తానములనియునిరూపించిరి. వీటిలో
స్వరముల విస్తరింపు లేక గూఢించుటయనియు
గలదు. దీనియందు రెండువిధములు : శుద్ధ
తానము, కూటతానము. ఒక్కటేరాగమును
ప్రకాశిల్లునా చూపించుటయే శుద్ధతాన
మనగా

రిచేననగ రెండు

రాగములు ప్రకాశిల్లునట్లు చూపించుటయే
కూటతానమనియు గలదు. దీని కుదాహరణ
ముగ సుబ్బరామదీక్షితులవారు తమసంగీత
సంప్రదాయప్రదర్శినియను గ్రంథరాజమందు
కాంభోజియనురాగమున కాకలినిపాదమును
అవరోహణమందు (స ని ప ద సా) అను
ప్రయోగమందు మాత్రము పట్టుట ఆచార
ముగ నుండినందున తానముగూడ నట్లే సం
చారము చేయవలసియుండవలయును గనుక
నిది. రెండురాగములుగ ప్రకాశింపచేయుట
మాత్రము గలుగనేరదనియువ్రాసియున్నారు.
ఈతానభేదములలో షాడవబౌడవము లని
యు గలదు. కొందఱు, తానసంఖ్య మున్నూట
ముప్పదియారు యనియు భరతులు చతురశీతి
యనియు, ఉత్తరవ్యాఖ్యయందు "షడ్జగాన్యస్త,
మధ్యమే సప్త" అను సంఖ్యోపపాదన మనుప
పన్న మగుచున్నది. కనుక శుద్ధములనగ

“కాకల్యస్తరరహితత్వ” మనియు “వ్యక్త-
మణో చ్చారిత స్వరరహితత్వ” అనియును
కల్లినాథులు వ్రాసియున్నారు. సప్తస్వరము
లలో పక్షముతక్క శేషించిన ఆరుస్వరముల
యం దొక్కొక్కస్వరలోపముచే పాడవము
లగుచున్నవి. పక్షముమాత్ర మేలలోపమనగ
అదిశ్రుతియగుటచేతను శ్రుతిలేనిపాట సమ్మతి
కాదు గనుకను పక్షవర్జము మాత్రము నిషి
ద్ధము. ఇట్లే నియతస్వరద్వయలోపమువలన
నాడవము లగుచున్నవి.

శ్లో. పక్షగా సప్తహీనా శ్చేత్ క్రమాత్
సరిపస ప్తమైః, తథాఽష్టవింశతి స్తానాః
మధ్యమేసరిగోజ్ఞ తాః; సప్తక్రమాద్యదా
తానా స్సృష్టదా త్వేకవింశతిః, ఏతేచై
కోనపంచాశ దుభయే పాడవామతాః;
(యతాః)

సపాభ్యాం ద్విశ్రుతిభ్యాంచ రిపాభ్యాం
సప్తసరితాః, పక్షగ్రామే పృథక్తానాః ఏక
వింశతి ర్నాడవాః; రిథాభ్యాం ద్విశ్రుతి
భ్యాంచ మధ్యమగ్రామగాస్తు తే, హీనా
శ్చతుర్దశైవ స్వః పంచత్రింశత్తుతే
యతాః; సర్వే చతురశీతి స్వః మిళి
తాః పాడవౌడ వాః.

(రత్నాకరం, పల్లి దర్పణం)

ఈ మూర్ఖనాదికములం దుత్పన్నము
లగునవన్నియు తానములనియో కూటతాన
ములనియో యనవచ్చునుగాని, తానము
లన్నియుమాత్రము మూర్ఖనలని చెప్పగూ
డదు. బ్రాహ్మణుల కందఱుకును జందెమున్నది
గాని జందెమున్నవారెలరు బ్రాహ్మణులే

యని చెప్పగూడదు. ప్రథమమున పక్ష
గ్రామసంబంధములగు మూర్ఖనాదులుందు నొ
క్కొకదానియందనను శుద్ధతానములందు
వికృతస్వర వర్జము గావలెను. దీనియందు
పాడవములు సరిపనియను స్వరములవరుసగ
వర్జముచేయ $(4 \times 7 = 28)$ నిరువది ఎనిమిది
పాడవతానములు వర్జము తొచున్నవి. ఇట్లే
మధ్యమగ్రామమునందు స, రి, గ, ముల వలన
వర్జములను పాడవము లిరువదియొకటి $(3 \times$
 $7 = 21)$ యగుచున్నది. యీరెండును చేరి
 $(28 + 21 = 49)$ నలువదితోమ్మిది యగు
చున్నవి.

మరియు పక్షగ్రామమున రెండుశ్రుతులు
తగ్గించుటచే నాడవములు గల్గుటచే, సప,
గని, రిప, ఈ స్వరములు శుద్ధతానములందు
వర్జనీయములు గనుక $3 \times 7 = 21$ శుద్ధతా
నము లేర్పడుచున్నవి.

ఇట్లే మధ్యమగ్రామమున రిధ, గని
ఈ రెండువర్జనీయము తొటచే, $2 \times 7 = 14$ శుద్ధ
తానములు; గనుక నీగ్రామద్వయమున చేరి
 $21 + 14 = 35$ అగుచున్నవి. అన్నియు
పాడవబౌడవములు చేరి $49 + 35 = 84$ భర
తులవారి మతానుసారము చతురశీతియని
యేర్పడుచున్నదని తాత్పర్యము. ఇక కూట
తానవిషయము:

శ్లో. అసంపూర్ణాశ్చ సంపూర్ణాః వ్యక్త-
మోచ్చారితస్వరాః, మూర్ఖనాః కూట
తానా స్సృష్టి రితి శాస్త్రవినిర్ణయః.

అనగ సంపూర్ణములనియు, నసంపూర్ణ
ము లనియు, పునః పునః

అనియు కూటతాన భేదములని శాస్త్ర నిర్ణయము.

శ్లో. పూర్ణాఽపూర్ణాదిసంఖ్యాశ్చ పునరుక్తాప సారణాః మూర్ఛనాః కూటతానాస్సన్యస్తేషాం సంఖ్యాఽభిదీయతే.

(సం॥ రత్నాకరం, దర్పణం.)

అనగ సంపూర్ణాసంపూర్ణ సంఖ్యాదికములందు కొన్ని పునరుక్తములంటి స్పష్టము; సులభవేద్యము. మూర్ఛనలందలి పునరుక్తి గల్గునట్టివి కూటతానములు. వీటిసంఖ్యా పరిగణన వివర మెట్లనిన :

శ్లో. పూర్ణాః పంచసహస్రాణి, చత్వారింశద్వ్యతానితు, ఏకైకస్యాం మూర్ఛనాయాం కూటతానా సహక్రమైః; షట్పంచాశత్ మూర్ఛనాస్థాం పూర్ణాః కూటాస్తు యోజితాః, లక్షద్వయం సహస్రాణి ద్వ్యశీతి ద్వేశతే తథా; చత్వారింశత్తు సంఖ్యాతా అథాఽపూర్ణా ప్రచక్షుషే. సం॥ రత్నాకరం, దర్పణము.

అనగ నొక్కొక్క మూర్ఛనయందు నను పూర్ణకూటతానము ఏడుస్వరములుగల వని తాత్పర్యము. సంఖ్యక్రమముగ నైదువేల నలువది (5040) యగుచున్నది. గనుక $56 \times 5040 = 282240$ గల్గుచున్నది. ఇది సంపూర్ణ కూటతానవివరము. పిమ్మట అసంపూర్ణముల సంగతి వ్రాయబడును.

శ్లో. ఏకైకస్యాన్యవిరహాత్ భేదా షట్పట్నస్వరాదయః, ఏక స్వరోఽత్ర నిర్భేదోఽస్మే.

అనగ మూర్ఛనాన్య స్వరలోపక్రమమున నారుభేదము లేర్పడుచున్నది. నిపాద వర్జమువలన, (1) సరిగమపద, యను, పునరన్యస్వరలోపమున (2) సరిగమప, యు, నిట్లే (3) సరిగమ (4) సరిగ, (5) సరి, (6) స ఇట్లూరు గల్గుట స్పష్టము. దీని నారవదియగు ఏకస్వరము నిర్భేదకమగుటచే నష్టతాన సంఖ్యాసిద్ధికై తోడ్పడుననియు, గలదు.

శ్లో. క్రమా త్కూటతానత్వే పున్యక్తస్తేషూపయోగినః, స్యుష్టాడవానాం వింశత్యా సహస్రశతానిచ; ఔడవానాంతు వింశత్యా సహితం శత ముచ్యతే, చతుస్స్వరాణాం కుటానాం చతుర్వింశతి రీరితాః; త్రిస్వరాష్టక్ ద్విస్వరా ద్వా శేకస్త్యైకస్వరో మతః.

(సం॥ రత్నాకరం, దర్పణం.)

వీటి సంఖ్యను గూర్చి ఇట్లు చెప్పి యున్నారు. షాడవ కూట తానములు (6 స్వరములు గల్గినవి) 720 అనియు, ఔడవములు 120 అనియు, చతుస్స్వరయుతములు 24 అనియు, త్రిస్వరయుతములు 6 అనియు, ద్విస్వరయుతములు 2 అనియు ఏకస్వరతానము నిర్భేదకమై అనియు వ్రాసి యున్నారు.

శ్లో. ఆర్చికో. గాధిక శ్చైవ సామికోఽధస్వరాంతరః; ఏకస్వరాదితానానాం చతుర్ణా మభిధా ఇమాః.

ఏక, ద్వి, త్రి, చతుస్స్వరయుతములగు తానములకు గ్రమముగ, ఆర్చిక, గాధిక, సామిక, స్వరాంతరములని పేర్లు. “యజ్ఞ

ప్రయోగేషువ్యచమేకః స్వరాశ్రయత్వాత్ ఆర్చిక” అనియు “తదా గాథా సంబంధాత్ గాథిక”యనియు, ‘సామసంబంధాత్ త్రిస్వర స్థానః సామికః’ అనియు, నీయేడుతానములకు మధ్యనుండుటచే స్వరాస్తరమనియు సంజ్ఞలు గల్గిన వనిరి,

శ్లో. ఉక్తా శ్శుద్ధాదిభేదేన నిగయుక్తా శ్చతుర్విధాః, తయోరేకైకహీనా స్తే ద్వేధామూలక్రమా మతాః.

(సం॥ రత్నాకర దర్పణములు.)

శుద్ధాది భేదమువలన గానార నిషాద స్వరయుక్తతానములు నాల్గు విధము లనిరి. ఎట్లనిన:

1. నిసరిగమప	శుద్ధస్వరములు
2. ని(కాకలి)సరిగమప	సకాకలి
3. నిసరిగ(అంతర)మప	సాంతర
4. ని(కాకలి)సరిగ(అంతర)మప	సకాకల్యస్తర

ఉదాహరణము మష్టగ్రామము మధ్యమగ్రామము

1. సరిగమ పదని	మపదనిసరిగ
2. నిసరిగమపద	గమపదనిసరి
3. దనిసరిగమప	రిగమపదనిస
4. పదనిసరిగమ	సరిగమపదని
5. మపదనిసరిగ	నిసరిగమపద
6. గమపదనిసరి	దనిసరిగమప
7. రిగమపదనిస	పదనిసరిగమ

ఈ గ్రామమూర్చన లందున నొక్కొక స్వరవర్జముచే షాడవము లౌ చున్నవని సందుల కుదాహరణము:

- మష్టగ్రామషాడవములు మధ్యమగ్రామషాడవములు
1. స రి గ మ ప ద × మ ప ధ ని స రి ×
 2. ని స రి గ మ ప × గ మ ప ద ని స ×
 3. ధ ని స రి గ మ × రి గ మ ప ద ని ×
 4. ప ద ని స రి గ × స రి గ మ ప ద ×
 5. మ ప ద ని స రి × ని స రి గ మ ప ద ×
 6. గ మ ప ద ని స × ధ ని స రి గ మ ×
 7. రి గ మ ప ద ని × ప ధ ని స రి గ ×

పై నుదాహరించినటుల × ఈ గుర్తు అస్త్యస్వరలోపమని తెలియునది. పదునాలుగు మూర్చనలలో మొదటిదానియందు షాడవ మగుటకు నిషాదలోపమువలన నైనది. ఇట్లే మధ్యాదిషాడవ తానమునందు “గ” లో పమువలన నైనదనుట స్పష్టము. పైనుదహరించిన నాల్గుమార్గముల ననుసరించి రెండు గ్రామములందునను $4 + 4 = 8$ మార్గములు. పదునాల్గింటిని నీ నాల్గుమార్గములు ప్రయోగించిన $4 \times 10 = 40$. మొత్తముచేరి $40 + 8 = 48$ అని సంఖ్య తేలుచున్నది.

శ్లో. సమిశతి స్సప్తశతిః ప్రాగుక్త గుణితాః క్రమైః, చతుస్త్రింశత్సహస్రాణి పృష్ఠ్యా పంచశతానిచ. ఇతి షాడవసంఖ్యా స్యాత్ అథపంచస్వరాక బ్రువే.

(సం. దర్పణం)

పైన షాడవసంఖ్య 720 అని చెప్పబడినది. వీటిని క్రమముగ నిపుడు చెప్పిన 48 మార్గములచే గుణించ $48 \times 720 = 34560$ షాడవ కూటతానసంఖ్యయని తేలుచున్నది. ఇక నౌడవతాన. లేక పంచస్వరతానసంఖ్యగూర్చి చెప్పబడుచున్నది.

39. ఆహారాన్ని పుర చారుమూర్తి; భోగ లసత్తులవర్ణన
పజ్జాదినేయో రయః వస్త్రధారి, శ్రీరాగ ఏష యః

రక్తోద్వలం హస్తతల వధానా, విభావయన్తి తను దేహాశ్రితః;
రసాల పృక్షస్య తలే నివర్ణా, స్థా కస్మితా సా కల మాళవశ్రీః.

జ్ఞో. స్వకాంతి సుమంతి పరపర్యా, సుకమ్యం ముహూర్త ప్రమాత్నా;
సంకేతకాలం విశేష ప్రదోష, ముహూర్త మూలవికారాగిణి.

జ్ఞో. మాం నైవశ్యాం తమ శ్వాసాం కాంతం లిఖ నీ విరహేణ దూ
శ్వేతే కవితా మహాత్మ్యం విష్ణుంపి శౌతమచా ధనాశ్రీః.

శ్లో. గాద్యో ధాద్యో నిపాదాద్యో చతుర్థే
దా షడౌడవాః, అష్టా వన్యే ద్విధే
త్యేవం చత్వారింశ దిమే క్రమాః.

(సం॥ దర్పణం)

షాడవతానమార్గములందువలెనే వీని
లోగూడ $4 \times 6 = 24$, $24 + 16 = 40$ మార్గ
ములనియుగలదు. దీనివివరము ముందుసంచిక
యందు విస్తృతముగ వ్రాయబడును.

శ్లో. సంవిశతౌ శతే తైశ్చ గుణితేఽష్టా శతా
నిచ, చత్వారిచ సహస్రాణి సంఖ్యాః
పంచ స్వరే ప్వితి.

(సం॥ దర్పణం)

పైనుదాహరించినట్లు షాడవతానభేద
ములు 120 యందునను నీవలువదిమార్గముల
ప్రస్తారముచేయుటచే $40 \times 120 = 4800$ అని
తేలుచున్నది.

శ్లో. చతుస్స్వరేషు న్యాయో ద్వౌ చతుర్థా
ద్వాదశాపరే, క్రమాద్విధేతి ద్వాత్రింశ
చ్ఛతుర్వింశతి తాడితాః. శతాని సప్తా
ప్తషష్ట్యో న్యౌ చ్ఛతు స్స్వరసమ్మితి;

నాల్గుస్వరములుగలతానభేదములకు
మార్గములు 32. దీనికి చతుస్స్వరకూటమగు
“24” చే నెచ్చించగ $= 24 \times 32 = 768$ గల్గు
చున్నది.

శ్లో. త్రిస్వరేషుతు మాద్యోద్వా వభేదా
ద్వాదశాపరే; ద్విధా పద్వింశతిరితి క్రమా
స్తే షడ్భి రాహతాః. షట్పంచాశ
చ్ఛతంచ స్వ్యోద్విస్వరేషుపున ర్ద్విధా, రిగ
ధన్యాదతాః సౌ స్వ్య శ్శుద్ధాత్త దితరే
క.

రింశద్ధి తాడితాః, ఏకస్వర స్త్వభేద
త్వా న్మూలాపవ చతుర్దశ.

త్రిస్వరకూటతాన భేదములు 26×6
 $= 156$ అనియు, ద్విస్వరకూటతానభేదములు
 $22 \times 2 = 44$ అనియు ఏకస్వరకూటతానభేద
ములు పదునాల్గనియు (14) చెప్పియున్నారు.

శ్లో. షడ్జాద్యై శ్శుద్ధమధ్యాయా భేదకం పం
చమం వినా, చతుస్స్వరే క్రమద్వంద్వేఽ
ష్టాచ త్వారింశ దీరితాః; తానా త్రిస్వర
యో స్త్యేతే ద్వాదశద్విస్వరే ద్వయమ్,
ఏకఏకస్వరస్తే త్రి షష్టి రాత్తరమంద్రతః;
పునరుక్తామతా స్తానైః న్యాదిమార్గక్రమా
పునః, పంచస్వరా యే చత్వారిః తత్తా
నానాంచతుశ్శతే; అశీత్యభ్యధికాచాతుస్వ
రేషణ్ణవతిర్భవేత్, ద్వాదశ త్రిస్వరద్వంద్వే
చత్వారిద్విస్వరద్వయే; ఏకఏకస్వరస్తాన
స్తేషాంపంచశతీ త్వియమ్, త్రిణవత్యాయు
తా తానై రభిన్నా రజనీగతైః; ధ్రువతాదే
స్తుపౌరవ్యా శ్చత్వారి షట్స్వరాః క్రమా
త్, తత్తానానాంతు సాశీతిః శతాష్టావిం
శతి ర్మతాః; షాడవానాం చతుర్ణాం ప్రా
గుక్తా సంఖ్యా శ్చతుస్స్వరాః, త్రిస్వరా
ద్విస్వరా వేక స్వరః ప్రాగుక్తసంఖ్యకాః;
పంచవింశతిసంయుక్తా చతు త్రింశచ్ఛతీ
త్వియమ్, తానానాం సదృశాకారా సన్ధి
తానై రాత్తరాయతైః; ఇ త్యేకాశీతి సం
యుక్తం సహస్రాణాం చతుష్టయమ్, తానా
నాం పునరుక్తానాం పూర్ణాపూర్ణై స్సహ
క్రమైః; అపనీయేత చేదేషా కూటతానో

మతి ర్భవేత్, లక్షత్రయం సప్తదశ సహ
స్రాణి శతానిచ; నవ త్రింశత్యుతాసీతి జ్ఞానో
పాయోఽత్ర కథ్యతే.

(రత్నాకరం, దర్పణం)

ఈతానభేదము లేయేమూర్ఖునలందు
పునరుక్తము లగు చున్నవో దానిసంఖ్య నిట్లు

వివరించియున్నారు. వీటివివరము నీచక్రమున
గమనింప స్పష్టమగును. దీనికిపిమ్మట నష్ట
సంఖ్యాపరిజ్ఞానవిషయము, కూటప్రస్తారము,
ఖండమేరు ప్రస్తారము మొదలగునవి ముందు
సంచికయందు వ్రాయబడును.

పానరుక్త కూట తాన సంఖ్యా నిరూపక చక్రము.

జాతి	పారవియందు (ఉత్తరాయతా)	మార్గియందు (రజనీ)	శుభమధ్యయందు (ఉత్తమంద్ర)	నూడింటి మొత్తం	పూర్ణాఽపూర్ణ క్రమసంఖ్య	క్రమ పునరుక్త సహిత కూట తానసంఖ్య
పూర్ణాః	—	392	2,82,341
వట్స్వరాః	2580	2881	48	34,560
పంచస్వరాః	480	480	...	960	40	4,800
చతుస్వరాః	48	96	48	192	32	768
త్రిస్వరాః	12	12	12	36	26	156
ద్విస్వరాః	4	4	2	10	22	44
ఏకస్వరాః	1	1	1	3	11	14
మొత్తం	3425	593	63	4081	571	3,22,582

పునరుక్త తానభేదములు

4081

పూర్ణాఽపూర్ణ క్రమం

571

పూర్ణాఽపూర్ణ సహిత కూటతానములు

4652

క్రమ పునరుక్త సహిత కూటతానములు

322582

పూర్ణాఽపూర్ణ సహిత కూటతానములు

4652

కూటతానముల మొత్తం

శేషం

30

ఇందు శ్రీరాగకుటుంబము అనగా పంచభావ్యా సహిత శ్రీరాగముయొక్క స్వరూప ధ్యానాదికము లుదహరింప బడుచున్నవి.

శ్రీరాగము

శ్లో. పడజ్జ పాడజ్జ సముద్భూతం శ్రీరాగం స్వల్పపంచమమ్, సన్యాసాంశగ్రహం మన్ద్ర గాంధారం తారమధ్యమమ్; సమశేష స్వరం వీరే శాస్తి శ్రీకరణగ్రణీ.

(సం. రత్నాకరం.)

శ్లో. శ్రీరాగ స్సగ్రహః పూర్ణ శ్చారోహే చాల్పదైవతః; అవరోహే గవక్రం స్యాత్సాయంగేయ శ్శుభావహః.

(చతుర్థండ్రిప్రకాశిక.)

శ్లో. శ్రీరాగ స్సచ విఖ్యాత స్సత్రయేణ విభూషితః, పూర్ణ స్సర్వగుణోపేతో మూర్ఛనా ప్రథమా మతా; కేచిత్తు కథయం త్యనం ఋషభత్రయ సంయుతమ్.

(సం. దర్పణం.)

శ్రీరాగము

రాగధ్యానము:—

శ్లో. అపాదశాబ్ద స్మృతచారుమూర్తిః ధీరో లసత్పుల్లవకర్ణపూరః, షడ్జాదినేవోఽరుణ వస్త్రధారి శ్రీరాగ ఏష క్షితిపాల మూర్తిః.

(సం. దర్పణం.)

రూపము:—పద్మమునుగాని లేక వీణను గాని చేతబూని స్ఫటికాక్ష మాలాధారియై శ్వేతారుణ వస్త్రములధరియించి పదునెనిమిదేండ్ల పెండవ మన్మథునివలె

శోభిల్లుచుండుననియు, ఉద్యాన వనమందు హాయిగ గూర్చుని గానము జేయుచుండి నట్లును, గలదు. మఱి కొందఱ మతమున, రత్న కిరీటము ధరించి చేత కరవాలముబూని సింహాసనాసీనుండై యున్నట్లును గాయకులు గానముజేయుచుండ చక్కనిస్త్రీ లాతనితో సల్లాపములాడి సంతోష పెట్టుచున్నట్లును గలదు. ఈ రాగము సాయంకాలమున పాడదగిన దనిరి. మఱి కొందరు పగలు రెండవ యామమునందు గానముచేయవలెననిరి. యీ వాడుకనుబట్టి ప్రస్తుతముగూడ ఉదయము 9 గంటలు మొదలు మధ్యాహ్నము 12 గంటల వరకు గానముచేయుట గలదు. కాని ఎప్పుడు పాడినను సర్వమంగళకరమనియు గలదు, దీనికి స్వరము:—సరిగమపదనిస. అథవా:— రిగమ పదనిసరి.

(సం. దర్పణం.)

మాళవశ్రీరాగిణి

శ్లో. సమస్వరా తారమంద్ర షడ్జాంశన్యాస షడ్జభావ్.

(రత్నాకరం.)

శ్లో. మాళవశ్రీరాగాంగా, పూర్ణా సత్రయ భూషితా, మూర్ఛనోత్తరమంద్రా స్యాత్ శృంగారరసమండితా.

(సం. దర్పణం.)

ధ్యానము:—

శ్లో. రక్తోత్పలం హస్తతలే దధానా విభావ యస్తే తనుదేవావల్లి, రసాలవృక్షస్య తలే నిషణ్ణా స్తాకస్మితా సా కిల మాళవశ్రీః.

(సం. దర్పణం.)

రూపము:—

ప్రియహియోగిని యయుష్ వృక్షచ్ఛాయ
యందు విశ్రమించి చేడియతో హాస మొన
రించుచున్నట్లును, అప్రతిమానమగు సాంద
ర్యము గల్గి రక్తాంబరముల దాల్చి పీతవర్ణపు
మేలిముసుగు ధరించినట్లును నుడివియున్నారు.
మఱికొందఱు పద్మహస్తయై, చూతతరు
మూలమున సింహాసనముపై నధిష్ఠించి, తన
కట్టెడర నాడుచు పాడుచున్న తన చేడియల
తో కాలక్షేపము చేయుచున్నట్లు వ్రాసి
యున్నారు. దీనికి స్వరము:—నగమపదనిన.

(సం. దర్పణం.)

మాళవిరాగిణి

శ్లో. జౌడవా మాళవీ జేయా, నిత్రయా రివ
వర్జితా, రజనీ మూర్ఖనా చాత్ర కాకలీ
స్వరమండితా.

ధ్యానము:—

స్వకాంతసంచుంబిత వక్త్రపద్మా శుక
ద్యుతిః కుండలినీప్రమతా, సంకేతశాలాం
విశతీ ప్రదోషే మాలాధరా మాళవికేయ
ముక్తా.

రూపము :—సు వర్ణ చేలాంచలము
ధరించి, పుష్పైకాభరణభూషితయై సాంకేతిక
నిర్దిష్ట సలోఽవిష్టయై సంపూర్ణమోహావేశము
తో చుంబనోత్సుకుడగు భర్తను తదేకదృష్టిని
విలోకించుచున్నట్లు వర్ణింపబడినది. కొందఱు,
పత్యాగమనమునకై నిరీక్షించు చున్నట్లును
మరికొందఱు తన ప్రభునితో రహస్యగోష్ఠి
సల్పుచున్నట్లును వర్ణించియున్నారు. స్వరము
=నినగమధని.

(సం. దర్పణం.)

ధనాశ్రీ=ధనాసరి=ధన్యాసి

శ్లో. దూర్వాదళశ్యామతను ర్మనోజ్ఞా కాంతం
లిఖన్తివిరహేణమానా, శ్వేతేకపోలే దధతి
దృగమ్బు నివ్యందినీ ధౌతకుచా ధనాశ్రీ.

రూపము:—దూర్వాదళ శ్యామకాంతిగ
ల్లుమైచాయతో సుందరమగు మోముతో
ప్రియ విరహకులచిత్తయై కాంతుని విగ్రహము
లిఖంపుచు కన్నుల రాల్పున శ్రువులు పాండుర
మగు కపోలముల దడిపి ఆనంతరము కుచము
లను ప్రక్షాళనము చేయుచున్నట్లు వర్ణించిరి.
మరియు రక్తాంబరముల ధరించి యుపవన
మందు మోరశ్రీ (?) తరుఛాయోపవిష్టయై
ప్రియగమనోత్కంఠయై యున్నట్లు వర్ణించి
యున్నారు దీనికిస్వరము:—నగమపదనిన.

(సం. దర్పణం.)

వనస్తీ=వనస్త=వనస్తము.

శ్లో. వనస్తీ స్వాత్మ సంపూర్ణా సత్తమా కథితా
బుధైః, శ్రీరాగ మూర్ఖనైవాత్ర జే
యా రాగవిశారదైః.

(సం. దర్పణం.)

ధ్యానము:—శ్లో. శిఖండిబహోచ్ఛయబద్ధచూ
డా, కర్ణావతంసీ కృతశోభనామ్రా, ఇండి
వరశ్యామతను స్సుచిత్రా వసంతికా స్యా
దళిమంజుళశ్రీః.

రూపము :—ర్భుమ్మను తుమ్మెదలచే
నావరింపబడి, మమూర పింఛాలం కృతమగు
శిరోచూడము గల్గి, లేమామిడి చిగుళ్లను
పుష్పములను కరపల్లవమున ధరించి, శ్వేత,
రక్తాంబరములఁ దాల్చి, హరిద్రాచూర్ణము
బూర్ణముగ మైనలఁది, ఉపవన తరుఛాయయం
దుపవిష్టయై భర్తృహృదయాకర్షణ సంశో
షజనకోపాయానేయ ని

వర్ణించి యుండిరి. కొందఱు శ్రీకృష్ణునితో
వననోత్సవము (హాళిఁడుగ) జరుపుచున్న
ట్లుఁబించి మఱికొందఱు తనచేడియలతో
నాటపాటలయందు నిమగ్నచిత్తయై యుండి
నట్లును దెలిపిరి. వనస్త ఋతువునందు గానము
నేయదగుననిరి.

దీనికిస్వరము :—సరిగమపదనిస.

(సం. దర్పణం.)

అసావరీ=ఆశావరీ= అసావేరి.

శ్లో. అసావరీ గనిత్యక్తా ధగ్రహంశాచ బౌడ
వా, న్యాసస్తు ధైవతోజ్ఞేయః కరుణారస
నిర్భరా.

అథవా, శ్లో. కుకుభాయః స్సముత్పన్నా ధాం
తా మాంశగ్రహ మతా, పంచమేనైవ
రహితా పాడవాచ నిగద్యతే.

(సం. దర్పణం.)

ధ్యానము:—శ్రీఖండైలశిఖరే శిఖింఛవ
స్త్రా, మాతంగ మాక్తికమనోహర హార
వల్లి, ఆకృప్య చండనతరో రురగం వహా.

(సం. దర్పణం.)

అనుతాపము

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారు

శ్రీ కల్యాణగుణాకరుండ వయి నిర్దిష్టప్రభావుండవై
లోకానందముఁ గూర్చువాఁడవయి మేలుం గీడుఁ గల్పించి నా
వాకుల్ నేరనివోట నిల్తువుగదా వర్ణింపఁగా శక్యమే
నీకారుణ్యపుండ్రోవఁ యిట్టిదని తండ్రి! దీనచింతామణీ!

మ. బహుశాఁర్థి బడియున్న యష్ట డది నైఃకలేక నిన్నన్ను న
న్యహముక నిద యొనర్చుచుండు నది చింతాకంఠ చల్లారినక
విహంగు దమి మోహపారినిధి నున్విఘ్నరుచిత్తంబుతో
సాధరిత్ర మిది తండ్రి! దీనచింతామణీ!

న నీచుడను నట్లయ నొక్కవరి నన్నిందించుకొందు భయా
ధీనస్వాంత్యుడనై మహామరణవార్ధింగూలిన్ జ్ఞేతయో
గ్గానిరేంద్రుడు దత్తరక్షణమునక్ హృదక్రముం ద్రిష్టగా
నేనే చాలెదనంచు నిక్కదను తండ్రి ! దీనచింతామణి !

అనందాకృతి దాల్చి లోకములలో వ్యాపించియున్నావు నీ
యానం దాల్చి వీపీలికాదికము బ్రహ్మాంతంబు నొసృష్టి య
గ్గాని బుట్టుచు గిట్టుచున్నయది యేలా నాకుగర్వంబు? హా!
నేనెవ్వడను గార్వముల్ సలువ దండ్రీ ! దీనచింతామణి !

కల్పంబుల్ గతియించె సృష్టిగతు లక్షయ్యంబుగా మారె బె
వేల్పుల్ పుట్టిరి గిట్టి కట్లయిన నీపెం పొక్కడై నిల్చె హా!
యల్పజ్ఞుండ నెఱుంగలేను నిను నా కారాటమేలా మది
నిల్పంజేయుము నిన్ను జాలునది తండ్రీ ! దీనచింతామణి !

అకల్మాడదు నీవనుజ్ఞ యిడకే యాపత్తో సంపత్తోయే
దో కల్పింతువు నీదుసృష్టి కది యెట్లొయ్యును నూహించుట
నీకే చెల్లును జెల్ల దింకొకనికే నేనెవ్వడన్ మూఢుడన్
నీకు జెప్పగనేర్తునే జడుడన్ దండ్రీ ! దీనచింతామణి !

అప త్తేదియొ యేదిసంపదయొ యావంతైన రూపింపగా
నోవన్ సంపదకల్గినప్పు డదియెంతో యాపదేయంచు బె
ల్లప తెనపు డది సంపదయటం చట్టిట్లు భావించి నా
యేలం గొల్పడుచుండు వ్యర్థముగ దండ్రీ ! దీనచింతామణి !

వానిం జింపెద వానిఁ గొల్చెదను నేవానిం బడంద్రోతు న
వ్యానిం జీల్చెద నంచు డంబముల నల్పంబొగతిం బల్కుదు
హా ! నీచుండను నే నొనర్పగలనే యందొక్కడై నం గటా !
యీ నాగర్వమడంప వేమిటికి దండ్రీ ! దీనచింతామణి !

గర్వంబేకద మూలమంత్రమయినన్ గట్టాలపాల్ నేనె దృక్
పర్వంబై గునీదుసృష్టి నెదుటన్ గన్పట్టు నీనేర్పు దు
స్సర్వజ్ఞత్వముచే నెఱుంగక మహా ఛా సార్వముల్ చేసితి
నిర్వాణంబును జేర్తు వేట్లు నను దండ్రీ ! దీనచింతామణి !

మును జూడన్ వెనుజూడ లేను వెన్నుజూల్చు నిల్చు మును జూడలే
ను నిమేషార్థమునం దలంచెదను మెన్నున్ మన్నున్ గల్పంగ న
ల్పుని నమ్మిం గన నెట్టిహాస్యపు చంద్రుల్ గట్టిన్ జాలినో
దీనచింతంబున నున్నాడెదాన్ తండ్రీ ! దీనచింతామణి !

నాటకములు

జనమంచి కేపాద్రి శర్మ గారు

కావ్యములు శ్రేష్ఠదృశ్య భేదములచే రెండువిధములు. అందు శ్రేష్ఠకావ్యములు భారత భాగవత రామాయణాదులు. వీనియందుఁ బ్రధానముగ వర్ణింపఁబడునది కథాభాగము. దృశ్యకావ్యములు నాటకములనం బ్రఖ్యాతి నొందినవి. ఇవి మూలకథను బ్రకాశము చేసికొని విచ్చలవిడి మార్పునొంది సదాచారము మొదలగువానిని బోధించు చుండవలయును. నాటక కర్తకుఁ గథనుమార్చునధికారము కలదుగాని యామార్పులచే మూలకథాపారమునకు మార్పు గలుగఁగూడదు.

నాటకమునందు భావపోషణము ప్రధానము. పొండిత్యమునుజూపి కవితచెప్పటమాత్రము గాక సుశోధకమగునట్లు భావమును బోషించి తదుపయుక్తముగఁ బాత్రప్రవేశముల సమమార్పవలయు. ఇదియే ప్రధానము. రసమును బోషింపక నాటకమువ్రాసినచో నది సజ్జనాదృతిం గాంచదు.

నాటకమున ఇరువురువే నాకాలపు లోకాచారములు స్పష్టముగఁ బెరియును. అదియే నాటకమునుజూచువారు నేర్చుకొనఁదగినది. కాని యింకొక పాటలు లోనగుకావలసి విని యానందించుట మాత్రముగాదు. అది జేకాలపు నాటికాదు కేవలసంబుధునో, ఆమహాపురుషుని యాదార్యాదులు, ఆకుటుంబములోని యాచారములు. ఆకాలపుజనుల వాక్యమర్కృతి, అగ్నిప్రాణవి శేషములు లోనగునవి కరణకామలకము లగుచుండవలయు. అట్లుకాదేని యానాటకము లోకమున కుపకరింపదు.

ర్సింపఁదగవుగాన నాని నవాంతరపాత్రసంభాషణమునఁ జేటపడఁజేసి ముఖ్యకథాభాగమును బ్రకర్షింపఁజేయవలయు. దానద్రష్టలకు నాటకవస్తువు బోధపడును. ఎట్టిపామరులైనను అట్టినాటకమును జూచివుడు దాని సారమును గ్రహించి నీతిని నేర్చుకొందురు.

సావిత్రికవిత్రమును నాటకముగా వ్రాయునపుడు సావిత్రికవర్తనాగల ప్రేమను బెంచివ్రాయునమాని ఆమెపతిభక్తి, అత్తమామలయందుండిన ప్రేమ, ఆమె శుభమధ్యభాగమున యనువి దర్శించినపు దాని ముఖోద్వేగాదులు, విశేషించి చమత్కారము వ్రాయఁదగినవే కాని మామగారి గ్రుడ్డితనము మొదలుగానానిని వచించుటలో పెంచి వ్రాయఁదగినది. నాటక పితృగృహమున కుత్సాధించిన శుభములనుగాని, అడ్డపలలో వామె పడిన యిడుములనుగాని వ్రాయఁదగినది. సావిత్రి నాటకమునుజూచువారు నేర్చుకొనఁదగిన వీరులు, పతిభక్తి, ధైర్యము ఉచితజ్ఞత లోనగునపు కదా! కాబట్టి యానీతులు స్పష్టమగునట్లు నాటకవస్తువును నిర్వచింపవలయు. వ్రాసినరాజుచరిత్రములలోపములే యుండవని యెవ్వరు చెప్పఁజాలవగాని నాటకము వ్రాయునపుడు, కవి యారాజుటుంబాచారములనుబట్టి ద్రష్టలు చక్కని యలపాటలు నేర్చుకొనునట్లు వ్రాయవలయునేకాని యాచరిత్రమునందున్న లోపములను జూపి యిట్టి దురాచారములు పూర్వపరిత్రము లందుఁ గలవుకదాయని తోషఁపఁజేయరాదు.

నాటకమున వలయునన్ని మార్పులు చేసికొనునధికారము కవికిగలదుగాని కాగదు. దైవకావ్యము నిర్వచనమునఁ దనభక్తి సుపయోగింపవలయునే కాని నాటకమున ప్రకటించునట్లు సాగంగదరచరిత్రమును

పాత్రప్రవేశములు యధేష్టముగనుండక లక్షణమును గాదు. పాత్రప్రవేశములు జనమందు ప్రకటించునట్లు

నాటకముగా వ్రాయఁదలచుచో నందుఁ జిత్రాంగిరాజు పత్ని యనువిషయమును మఱువక, గొప్ప రాజకుటుంబమునందుఁ బుత్రుని మోహించునట్టి కుచరిత్రయుండె నని లోకులకుఁ దెలియకుండునట్లు చెప్పవలయు గదా యను బుద్ధిని నశింపఁజేయక యేవోయొక కారణమును గల్పించి యా చిత్రాంగి స్వబుద్ధిచే నట్టి యనుచిత కృత్యమును జేయఁబూనలేదనువిషయము ద్రష్టలకుఁ దోచు నట్లు వ్రాయుట న్యాయమును నింగితము గలిగి తన చమత్కృతిని జూపవలయునేకాని యంతఃపురమున నిట్టి వారు గలరని లోకులకుఁ దోచఁజేయునట్లు వ్రాయరాదు. ఇట్టివిషయములయందుఁ గవి తనశక్తిని వినియోగింపకున్న నదియొక నాటకముకాదు. భాషకది గౌరవము నొసంగదు. నాటకములే భాషకు గౌరవమునీయఁజాలియుండును. ఈకాలమున నెవరాక్షేపించుకున్నను భవిష్యత్కాలముననైన బుద్ధిమంతులు నాటకమును జదివినపుడు చప్పరింపరాదు. కాఁట్టియే “కాలోహ్యాయం నిరన్ధి ర్విపులాచ పృథ్వీ” అని మహాకవులు వచించిరి. ఒకప్పుడు కవియందున్న యనునాచిత నాటకమును బ్రదర్శింపకున్నను నెవరైన బుద్ధిమంతులు మూచి మెచ్చుకొన్న జూలునని కవి సద్భావముతో నాటకమును వ్రాసి భాషాగౌరవమును బోషింప వలయును. నాలుగుచోట్ల నాటకమాడి చప్పట్లు కొట్టినంతమాత్రమున నది నాటకముగాదు; ఆమెప్పు మెప్పుకావు. అట్లే యైనచో జెంచునాటకము ప్రథమతాంబూలార్హముగను.

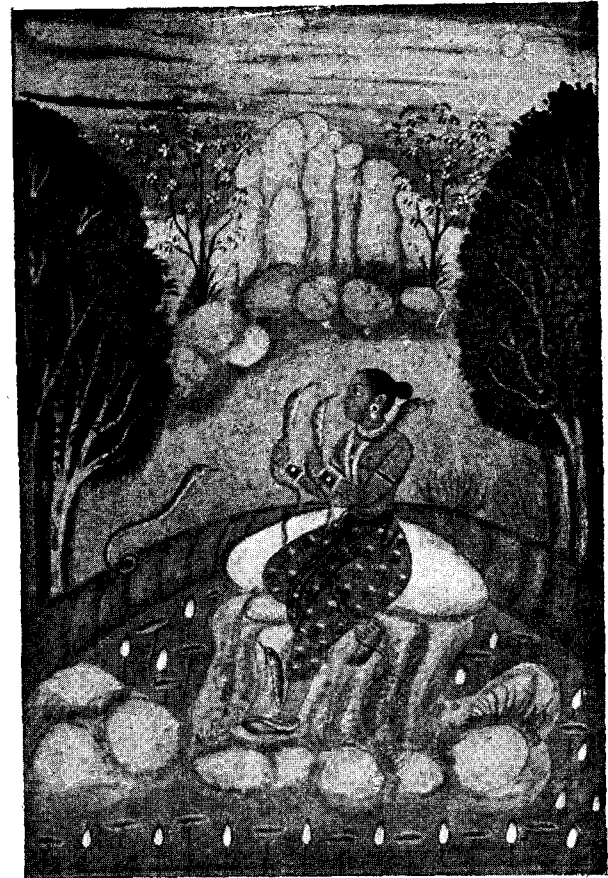
ఇపుడిపుడు నూత్రధారుఁడుకూడ లేకుండునట్లు నాటకములు వ్రాయుచున్నారు. పదిమంది దానిని మెచ్చుకొనుచున్నారు. కాలము మాటినకొలది నాటకలక్షణములు మాటవలయుననువాద మొకటి బయలు నెడలినది. కాలముమాటినంతమాత్రమున సదాచారముల మార్పబూనరాదు. నాటకోద్దేశము పూర్వచరిత్రములు

ప్రదర్శింపఁగా వానింజూచి చక్కనినీతిని నేర్చుకొనవలయుననియేకాని రంగుపూసికొన్నవారిని జూచి యానందింపవలయునని కాదు.

భావము లనేకవిధములుగా మాటుచుండునుగాని దాని ప్రభుమోద్దేశము మాటదు. రాజు మంత్రితో “భోజనమునేయఁబోవుదము రమ్మ” అని పల్కినచో నారాజుగౌరవ మెల్లుండునో మాము చెప్పనక్కఱయే లేదు. మార్పులనఁగా నిట్టివికావు. ఇవిమర్యాదను నశింపఁజేయునని. రాజు ఆస్థానముండవము నలంకరింపఁబోవుమండ నంతకుముందు దాని ప్రశంసయేలేకుండఁజేసినచో నవి రాజగౌరవము నశింపఁజేసినట్లే కాని నేలుగాదు. ఏకాలమునఁగాని మర్యాదలు శాశ్వతములు. కాలానుసారముగ మార్పులనఁగా రాజు భృత్యునికృత్యములఁ జేయునట్లు, భృత్యుఁడు రాజకృత్యములు చేయునట్లు కాదు. ఇట్టి నాటకము లాభాషాగౌరవమును దుడముట్ట నశింపఁజేయునేకాని భాషాగౌరవమును గాపాడనేరవు. కాపాడనిచో నట్టి నాటకము లుండియు లాభము లేదు.

నాటకమున భాషపాత్రోచితమై యుండవలయు ననువాదము ఇపుడు త్రోసివేయఁబడుచున్నది. ఐనను నీచపాత్రములకు సంస్కృత బహుళముగాక దేశభాషాపదములలో దేశ్యపదముల నుపయోగించి వ్రాయుట సముచితమని తోచెడి. కాని యిదియే శాస్త్రీయమార్గముకాదు. పాత్రోచితమును భాష నుపయోగించుటయే యత్కుత్రమమార్గము. పూర్వమార్గములఁ బాటించరాదనువా రింతమాత్రమైన నంగీకరింపకుండురాయని వ్రాయవలసివచ్చినది. కాళిదాసాదులు పాత్రోచిత భాషనే కాపాడిరి. ఈ కాలపు మహాకవులుగూడ నాటకములగౌరవమును గాపాడి యాంధ్రభాష దేశభాషలలో గౌరవార్హమైనదన్న భ్యాసిన బోషింతురుగాక యని వారిని వ్రాధించుచున్నాఁడను.

శ్లో. శిఖండిబహ్మోద్భవ బద్ధమాదా, కర్ణావతంసీకృతశోభవామ్రాః
ఇందీవరశ్యామ తను స్ఫుచ్చిత్రా, వసంతికాస్యా దళి మంజుశ్రీః.

శ్లో. శ్రీఖండైలశిఖరే శిఖిసించవస్త్రా, మాత్రంగ మాక్రైక మనోహరహరవల్లి;
ఆకృష్ట చందనతరో రురగం మానీ, అసావేరి వలయ ముజ్జ్వలనీల కాన్తిః.

ఈశ్వర ప్రసన్నత

టి. శివశంకరం పిల్లే గారు

(సీసము)

శ్రయనించి కలచితో, వయయించి నీ మన

కూర్చుండి యెవయ్యెం గోర్చెల్లూర,
కూర్చుండి కలచితో, వర్చించ కేతెంచి
నిలబడు నీ చెంత నమ్మి వినుచు,
నిలబడి వీరితో, నలకేతెంగి దా

నరన మననందు నవ్వల్లాయు,
నర్చించి వలచితో, నయనములో నిండాన

(బత్తెక్షమై నిన్ను బజంగ గాదు
తల్లి ! తలపోసి చూడు నీ యల్లమందు
గాలి వెలుతురు వానల గలుగజేయు
పదయు దెంతటి మలభండో, జగతి వేయి
చోయనలె గాం తెలిసిన గలచ కొనుం!

ప్రాచీనాంధ్ర తెవ్వరు? ఆర్యులుకారా?

చిలుకూరి వీరభద్ర రావుగారు

(మొదటిసంపుటము-౧౧ వ సంచిక తరువాయి)

అంధమున (దీర్ఘ తమస్సు) నిజముగా గ్రుడ్డివాడను కాదు. జాత్యంధుడనగా బుట్టుగ్రుడ్డివాడని యిటీవలి వ్యాఖ్యాత లర్థములు వ్రాసియున్నారు. జాత్యంధుడనగా సంధజాతివాడని యర్థముచేసికొనవలయును. అట్లర్థముచేసికొనని యెడల నాగ్రంథకర్తల వ్రాత లస్వాభావికములు నప్రామాణ్యములై పోనొప్పుదంబు లగుటయేకాక మానవుని నై సర్దికగుణవిశేషంబుల నెఱుంగజాలనంతటి పశుప్రాయులని గ్రంథకర్తలనుగూర్చి తలంపవలసివచ్చును. కాని యిట్టిమహాగ్రంథములను రచించి ప్రఖ్యాతిగెన్నవారు వ్రాసినకథల భావమును మనము సరిగా గ్రహించలేక పోవునట్టి దోషము మనదికాని వారిది కాదు. అనేకపురాణములు వీనిచరిత్రమును వాకొని యున్నవి. చిత్రవిచిత్రములై జ్ఞానద్యోతకము లగుచున్నవి. ఈతఁడు పుట్టుగ్రుడ్డివాడైనను అంధత్వము చిరకాలము నిలువంబడియుండలేదు. తరువాత దృష్టికలిగినదనియు “దీర్ఘ తమస్సు” అనునామమునకు బదులు గోతముఁడు లేక గౌతముఁడను నామమును వహించెనని బృహ

చున్నవి. మఱియు వీనిసంతానము బాలేయక్షత్రియులు, బాలేయబ్రాహ్మణులు నైరఁట. మఱికొన్నిట నీతఁడు ఔశీనరియను నూర్జస్త్రీని వివాహము చేసికొని బిడ్డలను గాంచి తనబిడ్డలతోఁగూడ మగధరాజధానియైన శిరివ్రజపురమునకుఁ బోయి యచ్చట తఃస్మములమునను, కర్మసంస్కారముల మూలమునను బ్రాహ్మణులై రని చెప్పఁబడియుండెను. వీనికుమారుడైన కాశీవంతుఁ డనేకులను కొమార్తెను గనెను. వారెల్లరు క్షాప్యండ్ గౌతము లనంబడుచుండిరట. వాయుపురాణము ప్రతులలోఁ గొన్నిటమాత్రము వారు కృష్ణాంగగౌతములనివక్కాణింపఁబడియుండిరి. అన్నిటికంటె నితఁడు గావించిన మహాత్మ్యర్యము నొక్కటి వివరింపవలసి యున్నది. ఆనెతు హిమోపల మధ్యస్థమైన యీభూభాగమునకు నెవ్వని నామముచేత భరతవర్షమని పేరుగలిగెనో యట్టి మహాచక్రవర్తియైన భరతునకు (దాప్యంతి) మంత్రియై మహాపట్టాభిషేకము గావించినవాడే దీర్ఘ తమస్సుని యైతరేయ బ్రాహ్మణమున వక్కాణింపఁబడినది. (ఐ. బ్ర. ౮, అ. ర. ౨౩). ఇక్కడ

నీతడు కన్యాపుత్రుడని వక్కాణింపబడి యుండెను. వినియొక్కయు, వినిసంతతిలోని వారియొక్కయు, బెర్లతో, బెక్కుమంత్రములు ఋగ్వేదమున సంపుటికరణములు గావింపబడినవి. అనగా బెక్కండుమంత్ర ద్రవ్యలుగ నున్నారు. అంగీరసుడును, గోతముడును నామాంతరమునుగల యీ దీర్ఘతమస్సు దీర్ఘకాలము బ్రదికి యుండెనని ఋగ్వేదమున వాకొనబడినది. (ఋ.వే.మం. ౧.౧౫౮.౬). అంధఋషి యెట్టిజన్మ గాంచి నను శైశవావస్థ నెట్టివస్థితులలో బెఱిగినను, బాల్యమున నెట్లు ప్రవర్తించినను, యౌవనమున నెట్టిమద్యోన్మత్తుండై తిరిగినను, వయస్సు గడచినకొలది బుద్ధిమంతుడగుచు, తపోమహిమ గలిగి, వివిధసంస్కారములచే పూతుండై, మాంధాత మొదలగు రాజన్య వరులకుఁగర్తృపదేశకుండై దాప్యంతియగు భరతునకుఁ బట్టాభిషేకముగావించి, వానిచే నశ్వమేధయాగమును జేయించి, వాని మంత్రియై వానికి జగత్ప్రఖ్యాతి గలిగించి మంత్రద్రవ్యయై తుదకు దనపరిణామ చరిత్రమునందే యంధజాతివారి పరిణామచరిత్ర మిమిడియున్నదను జ్ఞానమును మనకుఁ బ్రసాదించుటకుఁ గారణభూతుండై, నేటికిని చిరంజీవియై మనమనస్సున నాకర్షించుచున్నాడు. అతఁడెంతటిసుకృతాత్ముఁడోకదా! ఇమ్మహానీయుని చరిత్రమును గూర్చి యెంతచెప్పినను తనివిఱియదు. గొప్ప రాజనీతివేత్తగ నున్నవాడు. గ్రంథవిస్తర భీతిచేత విరమించుచున్నాను. ఈ చరిత్రకథ ఘమువలన మనము దెలిసికొనఁదగినది యీ

దేశమునకు భారతవర్ష మను పేరు రాక పూర్వమే. యాంధ్రు లీదేశమునఁ బ్రాతఃకాపులై యున్నట్టు స్పష్టమగుచున్నది. “అంధ-అంధ్ర” అనుమాటలు శావికొకటేమోస్తరుగ నుండునట్లు కనుపించుట తక్క మఱి యే సంబంధ మీ రెఱికిలేదు” అని శ్రీ వేంకట రంగయ్యగారు వ్రాసియున్నారు. కాని యీ చరిత్రాధ్యాయకునకు అంధ్ర-నిపాదశబ్దము లకు దగ్గిఱ సంబంధము గన్పట్టి అంధ్ర-అంధ్ర శబ్దములకుఁ గనుపట్టకపోవుట యొక యద్భుత విషయమే. కాని, అంధ్రశబ్దమునకు నిపాద శబ్దము పర్యాయపదముగాఁ జెప్పబడియుండ లేదు. బహుప్రాచీనకాలమునుండియు అంధ్ర నిపాదశబ్దములు రెండును వాఙ్మయమునందు గానంబడుచుండినను పర్యాయపదములుగా కుండుటకుఁ గారణమేమి? అదియునుగాక యాంధ్రశబ్దము జనరంజకమై శిష్టులవలనఁ గూడ వ్యవహరించుకొనఁబడుచున్నది. మన మాలలు మొదలగువారు తామాదిమాంధ్రులమని చాటుచున్నారుగాని తామాదినిపాదులమని చెప్పకొను చుండలేదు. మఱియు నాంధ్రు లిట్టివారని నిరూపించి చెప్పటకు వారిస్వరూప స్వభావాదులను వర్ణించు ఘట్టములు ప్రాచీనవాఙ్మయమునందుఁ గానరావు. నిపాదులను వర్ణించిన ఘట్టములు గలవు. ఆవర్ణనములు పొందికలేనివియును, నేకాభిప్రాయములు లేనివియు నైయున్నవి. వానిని విని పింతు వినుడు. శ్రీ వేంకట రంగయ్యగారు శ్వేతవర్ణులయిన యైరోపియనులే యార్యులనియు, ఆంధ్రులు

నివాసులనియు వచించిరికదా! అంధు లాదిమ
నివాసు లనిరి;* అంతియ చాలు. దీని సేల
యొప్పుకొనరాదని మాచదువరులు ప్రశ్నింప
వచ్చును. ఇది యెంత హాస్యాస్పదమయిన
సిద్ధాంతమో యీ క్రిందివిషయములను బరికిం
పుడు. “ఐరోపియనులు తెల్లనివారు; భార
తీయులు కృష్ణవర్ణులు;” అని వ్రాసిరి. శరీర
ముల వర్ణములనుబట్టియే వర్ణాశ్రమ ధర్మము
లేర్పడినవనుపక్ష మొకటియు, గుణకర్మము
లనుబట్టి యేర్పడినవనుపక్ష మొకటియు మన
దేశమునందేర్పడిన రెండుపక్షములవారును చిర
కాలమునుండి పోరాడుచు తమతమ వాదోప
వాదములతో వాఙ్మయమంతయు నిడిరఱుకే
నింపియున్నారు.

౧. శంకరాచార్య స్వాములవారివంటి
మహానుభావులుగూడ ‘సర్వసిద్ధాంతసంగ్రహ’
మను గ్రంథములో నొకచోట వ్యాసమత
మిదియని నిరూపించుచు “విప్రశ్శుక్లో నృపో
రక్తః పీతో వైశ్యోఽంత్యజోఽపితిః” అనగా
బ్రాహ్మణునివర్ణము తెలుపు. క్షత్రియనివర్ణ
మెఱుపు, వైశ్యునివర్ణము వసుపు, అంత్యజుని
వర్ణము నలుపు” అని వ్రాసియున్నారు. శ్రీ
వేంకటరంగయ్యగారి సిద్ధాంత మంగీకరింతు
మేని బ్రాహ్మణులను వైరోపియనుల, భారతీ
యులయిన శూద్రులనెడు నిషాదులను నిర్జించి
యీదేశమున వైరోపియనుల నాగరికత నెల
కొల్పినారనుట ధ్రువపడంగలదు. తమ గొప్ప
తనము చాటుచున్నారని యొకవేళ బ్రాహ్మ
ణులు సంతోషించిన సంతోషింపవచ్చునగాని

యియ్యది బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరులకు మును
ముందు మృత్యు పాశమగునని యెఱుంగ
వలయును.

౨. యాజ్ఞవల్క్యుమహర్షి తనస్మృతిలో:—
“విప్రాన్ మూర్ధావశీక్తోహి క్షత్రి యాయాం విశక్త్రిని
యామ్; అంత్యశూద్రాం నిషాదో జాతః పార
శవోపివా.”

అని విప్రునికి శూద్రస్త్రీయందుఁ బుట్టిన
వాడు నిషాదుడని చెప్పియున్నవాడు. దీనిని
బట్టి యాదిమనివాసులు బ్రహ్మ క్షత్రియ
వైశ్య శూద్రు లగుచున్నారు గాని వేంకటరంగ
య్యగారు చెప్పినట్లు నిషాదు లగుచుండలేదు.
అటువంటి స్వచ్ఛదేహులకు సర్వాంగసూదరు
లగువారికి నల్లనివారు, ఎఱ్ఱని కన్నులవారు,
కురుచచేతులవారు, గూనియొడలువారు, ఎత్తు
బుగ్గలవారు, చితుకముక్కులవారు నేప్రకృతి
శాస్త్రము ననుసరించి పుట్టదరో?

3. హాళితుడు తనస్మృతిలో:—
“క్షత్రి యాయాం వైశ్య శూద్రౌ వందినిషాదౌవైశ్యా
యా శూద్రఃపుల్కసాన్”

అని క్షత్రియస్త్రీకిని శూద్రునకుఁ బుట్టిన
వారు నిషాదులని పై యాజ్ఞవల్క్యునికి భిన్న
ముగాఁ జెప్పినాడు.

ఇట్లే వ్యాసవచనమున:—
శూద్రాన్నిషాదో మత్యఃకుః
క్షత్రి యాయాం వ్యతికమాత్.

అని నిషాదుడనఁగాఁ జేపలహింసించు
జాలరివాడని చెప్పినాడు ఇట్లే. క్షత్రియస్త్రీకి
శూద్రునకుఁ బుట్టినవారు నిషాదులని మఱి

కొందఱు వ్రాసియున్నారు. ఈ వ్యాసవచనమునకు భిన్నముగా ఆదిపురాణమునః..

మూర్ధా నసి క్రోధిప్రాద్యః క్షత్రియా యాంఘ్రనూయతే; సకరోతి మనుష్యాణాం చిక్త్వాం రోగిణామపి. బ్రాహ్మణా చూర్ణకన్యాయాం భవేత్పారసవస్తుసః; నిషాదో మత్స్యేఘాతిత్వం చక్రే రాజాజ్ఞయా సదా.

అని బ్రాహ్మణునకు శూద్రస్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁడు నిషాదుఁడనియు సతఁడే మత్స్యఘాతుకుడగు జాలరివాఁడనియు వక్కాణింపఁబడియుండెను.

మొదటి యాక్షేపణములు వీనియన్నింటికిని బట్టును. వీనికి భిన్నముగా జాతివివేకమను గ్రంథమునందుః—

క్షత్రియా శూద్రసంయాగాత్ క్షత్రాఽరంజనయేత్సుతమ్ నిషాద ఇతివిఖ్యాత స్సర్వవర్ణ బహిష్కృతః; వాగురాపాశపాణిస్తు మృగవింధవకోవిదః అరణ్యపశుశాతీనా మంతకశ్చవనేచరః క్రోధాన్వితో మాంసవృత్త్యా తయా జీవే త్సదైవసిః ఘంటాంపాపర్థికాం కుర్యాద్ద్రాత్రో విస్మయకాఽఽపి ద్వితాచమృగమాప్రాక్తా వ్యోహభూచాఽణా మిహ భిక్రయం మిథునః కుర్యాద్ధనమిచ్చన్ సమృద్ధయే.

అని యున్నది. అనఁగా క్షత్రియజాతిస్త్రీయందు శూద్రునికిఁ బుట్టినవాఁడు నిషాదుఁడనఁబడును. సర్వవర్ణములకు వెలియైనవాఁడు వలలు నురులుపట్టి మృగముల వేటాడుచు నరణ్యమృగముల కంతకుండై యడవినుండుచు క్రోధన్వభావముతో రాత్రియందాశ్చర్యమగు నట్లు ఘంటవాఁయించుచు పక్షులను మృగములను బట్టుచు జీవించును. మఱియు ద్రవ్యలాభమునకు పట్టులుగొట్టి తేనెనమ్మును. ఇందు వృత్తిభేదము మాత్రమే వక్కాణింపఁబడి

యెను గాని తక్కినవిషయములఁ బైవాని బోలియే యున్నది.

౪. పై ధర్మశాస్త్రపురాణవచనములకు భిన్నముగా సాయనాచార్యులవారై తరేయ బ్రాహ్మణములలో పంచమాసపులను వారెవరనుదాని వివరించుచు బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులను వైదవవారు నిషాదులనుఁ జేర్కొని నిషాదులను చాతుర్వర్ణ్యేతరులనుగఁ జెప్పియున్నారు. (వి. బ్రా. సం. ౪. అ. ౪. ౨౩) కొన్ని ఋగ్వేదమంత్రములలో పంచజనులు లేక పంచకృషులు పంచచర్షణులని పేర్కొనఁబడిన యదు, ద్రుహ్యు, తుర్వుసు, అను, పూరులకు బదులుగా సాయనాచార్యులవారు పంచమాసపులనఁగా నిషాదులని చెప్పట కేవలము విరుద్ధముగా నున్నది. అమరకోశములో మనుష్యులకు పంచజను లను నామము చెప్పఁబడినది. వీరివాక్యమైనను బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులకుః బూర్వము నిషాదు లున్న వారని తెలుపదు.

౫. శ్రీమద్రామాయణము నాంధ్రీకరించి యాంధ్ర వాల్మీకి యని బిరుదుపహించిన శ్రీ వావిలకొలను సుబ్బారావుపంతులువారి నడుమ నెల్లూరునఁ బ్రకటింపఁబడు పినాకిని పత్రికయందు నిమ్న జాతులవారిని గూర్చి వ్రాయుచుః

“చండాలప్లవమాతంగ దివాక్తిర్జనంగమాః నిషాదశ్చపఞాం తే వాసి చాండాలపుల్కసాః.”

అనువాని నుదహరించి చండాలనిషాదాదు లార్యులేకాని బహిష్కార్యులనియు అర్యులు పైనుండి

యనియు నుడివియున్నారు. వీరివాక్యములు శ్రీవేంకటరంగయ్యగారివాదమును ఖండించుచున్నవి. వీరు నిజముగా బహిష్కృతులైనవారు కారనియు లింగాభట్టగారు వీరి కారోపించిన దోషములు సరియైనవి కావనియు, ఈ తెగలవారు పురాతనాచారములకే బద్ధులైనూతనపరిస్థితుల కనువుపడలేకపోయినందునఁ బురాతనాచారములు భ్రష్టములుకాఁగా తోడి సంఘములలోనుండినిలిచిపోయి యారీతిదుస్థితికి వచ్చినవారని నా యభిప్రాయము. వీరిని గూర్చి బ్రహ్మశ్రీ కావ్యకంఠము గణపతి శాస్త్రిగారు వ్రాసిన యభిప్రాయములు చాలవఱకు నాకు సమ్మతములుగా నున్నవి. వీరెల్ల రార్యులనియు నాంధ్రులలోనివారే యున్నదిగాని వీరిలో నొక్కనిపాదులను మాత్రమే యాంధ్రులని వక్కాణించుటకుమాత్రము సేనొల్లను. ఈ కారణము చేతనే నిపాదశబ్దము నాంధ్ర శబ్దమునకుఁ బర్యాయపదముగా గ్రహించుట కిష్టపడలేదు. అంతియకాని ద్వేషముచేతకాదు. ఇంతియకాక దీని కంఠకు ముఖ్యకారణము వేటొకటి యున్నది.

౬. మహాభారతములో నీ క్రిందికథ చెప్పబడినది. పూర్వము వేనుడను రాజు దుష్పరిపాలనముఁ జేయుచుఁ బ్రజలను బాధించుచుండ బ్రహ్మవాదినులగు ఋషులు మంత్రములచే వానిసంహరించి వానిమెడమతోడను మధింప నందుండి నల్లని హస్తాంగుడైన యొక

ఋషులు 'నిషీద- కూర్పుండుము' అనిరట. త్లో, శిష్యాక నిషావాసంధూతాః కూరాత్తైలవనశ్రయాః యేచాశ్చ్యేవింశ్యులయా ష్టేచ్ఛాశ్శతసహస్రకః.

అనఁగా నతనినుండి కూరులును తైలవనాటులలో సంచరించు నిషాదులు మాత్రమేకాక వింధ్యపర్వతములలో నివసించు శతసహస్రముల మేచ్ఛులు సహితము నుద్భవించిరి. శ్రీవేంకటరంగయ్యగారు శారదాపత్రిక యందుఁ బ్రకటించిన నిషాదవర్ణనముగల యీ క్రింది

“కాకకృష్ణోఽత్రిహిశ్వాంగో హిస్వభాహు ర్భుహాహుః, హిస్వపా నిమ్నవాపాగో రక్తాక్షస్తామృతార్థజః”

అనుశ్లోక మీ కథాసందర్భమున భాగవతము నందు వ్రాయఁబడియుండెనని జ్ఞపికలదు. ఈ పృథు చక్రవర్తికథ పురాణాంతి హాసములలో నవీనముగాఁ జేర్చబడినది. వేనుడనురాజు తోడ మధింపగా నిషాదులు పుట్టినారనుట వట్టికల్ల. ఈ వేనుడనువాడు 'వోనోనీకో' (Vononese) అను పిష్టావ (పార్థియన్) రాజు. ఇతఁడు ఇరాన్ లోని తూర్పుభాగము పార్థియాను బరిపాలించు కడఁగటి పార్థియనురాజు. హిందూదేశముపై దండెత్తివచ్చెను. ఈతని సంతతివారయిన పార్థియను రాజులు పంజాబులోఁ బరిపాలించిరి. ఇది నవీనముగా మహాభారతములోను భాగవతములోను జేర్చబడినది. ఇదంతయు క్రీస్తుశకము మొదటిశతాబ్దములో జరిగినదిగనుక సంతకుఁ బూర్వమే బహుశతాబ్దములనుండియాంధ్రులు నిషాదులుభారతవర్షముననుండియే యున్నారని గాఢ సత్యముననుండియే యున్నారని గాఢ సత్యముననుండియే మనమెంతమాన నొకరినిపెడరాదు. అవన

రమైనయెడల మఱియొకమాటు దీనిని జర్చింపఁదలంచి ప్రస్తుతము విరమించుచున్నాను.

ఇన్ని యనందర్భవిషయములతోఁగూడుకొన్న యీనిపాదశబ్దమును గైకొని వీరే ప్రాచీనాంధ్రులనిచెప్పట యెంతరసవత్తరమైనదిగా నుండునో యోజింపుఁడు. ఇప్పుడాంధ్రదేశములో నేతెగవారైననునరే, ఏకులమువారైననునరే తాము నిపాదులమని చెప్పుకొందురని నేను తలంపఁజాలను. మేము స్వచ్ఛవర్ణులమని గర్వపడుచుండినవారు తమ ప్రతిపక్షులపట్ల సెనహ్యతను దెలియఁజూచునట్టి శబ్దమిది. ఇట్టిద్వేషము చూపుటచేతనే యీనిపాదులు తమది విష్ణుకులమని చెప్పుకొనుచు వచ్చిరి. ఈ నిపాదులయొక్క దేవుఁడే విష్ణువు. ఇదియుఁగూడ స్రత్యేకముగాఁ దెలిసికొనవలసినవిషయము గావున ప్రస్తుతము విరమించుచున్నాను. కాబట్టి నిపాదశబ్దమును మఱచిపోవలయును. ఆంధ్రులలో బెక్కుశాఖలు గలవు. మనలో మాలలు మొదలగువారు కూడ నిపాదశబ్దమును తలవను తలంపరాదు. వారాంధ్రులమని బాహటముగాఁ జెప్పుకొనవచ్చును.

ఇంక, అంధులను ఆంధ్రుని యెట్లందువని ప్రశ్న. అవును. ఇదియొక దేవరహస్యమే; దేవభాషారహస్యము దేవతలకుఁ దెలియవలయును; లేక భూదేవతలకుఁ దెలియవలెను. ఐంద్రజాలికుని యింద్రజాలవిద్య యెంద్రజాలికునకే బోధపడవలయునుగాని తదితరులకు బోధపడుట దుస్సాధ్యము. ఏపిచ్చిసంగతి వక్కాణించినను నిది “మనటి” కాలము

పోయినది. దేవత లెప్పుడును పరోక్షప్రియులఁట. అనఁగా దమ నిజనామములతోఁ బేర్కొనఁబడుట కెప్పుడు నిచ్చగింపకుండిరట! తమ విషయములపట్లనే కాక తమ ప్రతిపక్షుల విషయమునఁగూడ నట్లే ప్రవర్తించిరి. ఇందుకుఁ గారణముగూడ స్పష్టముగఁ దెలుపఁబడినది. ఐతరేయోపనిషత్తులో ప్రథమాధ్యాయము తృతీయఖండము చివర నిట్లున్నది.

“సవితమేవపురషం బ్రహ్మ తత మమ పశ దివ మదర్శతి, తస్మాదిదంధ్రోనామేదం ద్రోహవైనామ త మింద్రం సంమితమింద్ర మిత్యాచక్ష తే పరోక్షేణపరోక్ష ప్రిచూ ఇహిదేవాః.

ఇంద్రునకుఁ దోలుత యింద్రుఁడని పేరుగొడట. దేవతలు పరోక్ష ప్రియులు గావున ‘ఇదంద్ర’ శబ్దమును ‘ఇంద్ర’ శబ్దముగ మార్చి ఇంద్రుఁడని వ్యహరించెరట! దీనికి శంకరాచార్యస్వాములవారు “పరోక్షేణపూజ్యత్వాత్ సత్యక్షో నామగ్రహణ భయాత్” అనఁగా నిజమయిననామము చెప్పుకొన్నందున భయముగలుగుటవల్లను, మాటుపేరు చెప్పుకొనుటవలన గౌరవము కలుగుటవల్లను నట్లు చేయుచుండిరినియును దమభాష్యములోఁ దమభావమును వెల్లడించుచున్నారు. జరాతుష్ఠుఁడెంతా అపేష్టాలో ఇంద్రుని వారు అంద్రుఁడనియె వచించియున్నారు. అంద్రుని దయ్యవనిరి. దీనిని బురస్కరించుకొనియే మఱి కొందఱు పండితు లిట్లుచెప్పిరి:

“అనంతం ధారయత్కేవ జేశ తైల్లూకృతిం తతః, అనంతస్రస్స ఏవాంధ్రః పరోక్షేణేంద్రవశ్య్యతః. అనగా తైలస్వరూపముతో నుండు అనంతుని సోదేశమున దీని

కనంత ధ్రువేశమను పేరువచ్చెనట. అదియే అంగ్రమని చెప్పబడుచున్నదని. ఇంద్రునకు దొలుత ఇదంద్రుడని పేరు గలదు. దేవతలు ఋగ్వేదాన్నియు గావున నింద్రుడని యతనిని జెప్పిరి. అట్లే అనంత ధ్రువమునకు అంగ్రమను పేరు కలిగెనట !

మన కోయదొరలవంటి సంఘములవారాకాలమున తమ దేవుని తురారాట్ అని పేరు పెట్టి, నేమిచుచుండ నే కారణముచేతనైన నేమి వారికంటె నాగరికులై వారిలోనుండి వేటుపడిపోయి స్వర్గభూముల నధిగమించి యే కారణముచేతనైన నేమి మరల విరిగివచ్చి నపుడు పూజ్యతఁగాంచవలె నన్నచో దేవతలమని చెప్పుకొన్నప్పుడు సంఘములో గౌరవముండునుగాని మీవారమే యని చెప్పుకొన్నవారికి నేమిగౌరవము లభించును? ఐశ్వర్యప్రాభవములను మైపూతలునుగలిగి జాత్యహంకారగర్వితులగు వారు తమ సోదరమానవులను, పేదవారిని సమదృష్టితోఁ జూచు వారు నాఁడును నేడునుగూడఁ గానరాదు గదా. ఇంద్రునకు తురాపాట్ అను నామాంతరము గూడఁ గలదు. దీనిబట్టి మనము తెలిసికోఁదగినదేమన్న దేభాషా వాఙ్మయమందును, సంస్కృత గామా వాఙ్మయమందును వ్యవహరింపబడిన నామములు చాలవఱకు గూఢమయినవిగ నున్నవి. కథలుగూడ గూఢములనే తెలుపును. అసలు వస్తుస్వరూపము మెఱుంగుపెట్టి లేనిది కల్పనచేసి యదియోయిదియని చూపించు పద్ధతికిఁ దొ

హస్యతత్త్వము.

ఇదంతయు నాత్యసంరక్షణార్థము చేసికొనవలసివచ్చెను. “ఎఱుకుఁజేడు” అనునది పేలవముగను తక్కువజాతులలోఁ దమవారిలోఁ గూడ ప్రభుత్వముచేసిన ప్రభువులున్నారనుభావమును పుట్టించి వారిని గర్వితులను గావించి తమసత్త్వము నపహరించు నట్టివారినిగఁ జేయునేమో యన్న భీతిని బుట్టించునదిగ నుండుటచేత దానినే ‘ధర్మరాజు’ అని ప్రయోగించినచో నెంతో గూఢమును గాంభీర్యము గలదియు నై పై బాధవంటిబాధ లేనిదై నిమ్మకు నీరై త్తినట్లు హాయిగ నుండును గదా! దేవభాష యనునది మొట్టమొదట దేవతలకొఱ కుద్దేశింపబడినదిగాని మానవులకొఱకు గాదు. మానవులకొఱకు వచ్చునప్పటి కది సంస్కృతము గావలసి వచ్చినది. ఇంక దీనిమహిమ చెప్పనక్కరయేలేదు. ఎవరి కంతుచిక్కనీభాష. ఇట్టి పరిస్థితులందు ‘అంద్రుని’ ఇంద్రునిగ మార్చి వ్యవహరింపఁగలిగినవారు అంద్రుని అంధునిగ మార్చి వ్యవహరింపలేరా? మనము దోషారోపణము చేయుటకాదు. అప్పటిపరిస్థితు లట్టివి. పూర్వకాలమున బ్రాహ్మణమత మవలంబించిన భార్గవులకును క్షత్రియులుగనుండిన హైహయలకునుచిరకాలము పోరాటముజరుగుచుండెను. అయ్యది భయంకరమైన విప్లవముగఁ బరిణమించెను. హైహయులలోనివాడగు కార్తవీర్యార్జునచక్రవర్తి యనేక యజ్ఞములను గావించి ధనధాన్యములనన్నింటిని తన గురువులును పురోహితులును వేదవిదులునైన భార్గవులకుఁ భారపోసి స్వర్గస్థుడయ్యెను. అందువలన భార్గవులు

ధనవంతులైరి. ఊత్రియులు ధనవిహీనులైరి. అందువలన ఊత్రియులు వీతహవ్యులైరి. పై హాయలును తత్సంతతివారయిన తాళజంఘలును భార్గవులును ధనమిమ్మనియేడిగిరి. భార్గవులు తమధనమునంతయు భూస్థాపితము గా వించితేదుపొమ్మనిరి. కొందఱుమాత్రము ఊత్రియుల భయముచేత తమధనమును నొసంగిరి. కాని యొకప్పుడు ఊత్రియు లొకభార్గవుని యిల్లు ద్రవ్యమునం దవారమైన ధననిధిని గనుపెట్టిరి. భార్గవులు తమ్ము మోసముచేసిరిని యాగ్రహ మహోదగులై ఊత్రియులెల్ల రేకమై శస్త్రాస్త్రపరంపరలచే నాభార్గవుల నెల్లర సంహరింప మొదలుపెట్టిరి. స్త్రీలగర్భములలో నున్న శిశువులనుసయితము క్రూరకర్ములై సంహరింప మొదలుపెట్టిరి. అప్పుడు పెక్కండు భార్గవస్త్రీలు భీతచిత్తులై హిమవద్గిరులకుఁ బారిపోయిరి. దీనినంతయును గ్రహించి గర్భవతియగు నొకస్త్రీ కులసంరక్షణార్థము తనగర్భములోని పిండమును తనయూరువులో దాచిగొనియెనట. ఊత్రియు లాతేజస్విని యగు స్త్రీయొక్కగర్భమును ఛేదించుటకై యామెను జాటుముట్టినప్పు డామెతోడలోనుండి మధ్యాహ్న భాస్కరుని బురుడించుచు నొకబిడ్డ బయలువెడలి ఊత్రియులకన్నులు మిఱుమిట్లు గొనునట్లు తీవ్రదృష్టిపఱపి చూచెనట. అంత నా ఊత్రియులెల్లరును జాత్యంధులై పోయిరట! ఇట్లు సంపూర్ణముగా దృష్టినంతయుఁ బోగొట్టుకొన్న వారయ్యను సంచారమున కర్హములుగాని గిరిదుర్గములలోఁ దిమ్మరులై తిరుగుచుండిరట! అంధు లయిపోయినందుకు

మిగుల దుఃఖించుచు నా ఊత్రియులెల్లరు దమ దృష్టిని మరలఁ బ్రసాదించుటకై శరణార్థులై యామెకడకుఁ బోయిరట! చూడుఁడు.

“మష్ణక్ దృష్టిః ఊత్రిగూఢాం మథ్యాహ్న ఇవ భాస్కరః, తతశ్చక్షు ర్విహీనాస్తే గిరిదుర్గేషు బధ్నిముః, తత స్తే మోహ మాపన్నా రాజానో నప్తశుష్టయః, బ్రాహ్మణీం శరణం జన్యః దృష్ట ర్థం తామనిం దితామ్.

(మహాభారతే, ఆదిపర్వాంతర్గత చైత్రధిపర్వణి, అశీత్యధికశతతమాధ్యాయః).

అట్లు వారు పోయి యామెను శరణువేడఁగాఁ బ్రసన్నురాలై యిట్లు పలికెనట:

“బిడ్డలారా! నేను మిమ్మంధులను గావించలేదు. నాకు మీయెడఁ గోపమును లేదు. భృగువంశీయుఁడైన మీబిడ్డకు మీయెడఁ గోపము గలదు. తనవంశమువారిని నాశము చేసినందుకు నీబిడ్డ కోపించి మీదృష్టి నపహరించిన మాట సత్యము. భృగువంశీయులకుఁ బ్రియమును గలిగించుటకే యాతఁడు గర్భస్థుఁడై యుండునపుడే పడంగములతోఁ గూడ వేదములు వచ్చి యాతని నాశ్రయించినవి. తన తండ్రులను హత్య గావించినందుకుఁ గ్రుద్ధుఁడై మిమ్ముజంపనన్నవాడు. అతని దివ్యచక్షువుల మూలముననే మీదృష్టి నాశము గావించబడినది. కనుక బిడ్డలారా! నాయూరువునం బట్టిన యానా దివ్యశిశువును శరణువేడి నమస్కరించి ప్రార్థించినయెడల తప్పక మీకు దృష్టిని ప్రసాదించు” నని పలుకగా వారట్లు గావించి యాదృష్టినవలన దృష్టిని బడయఁ

త్యమేమి?

వైదికమత మవలంబించిన యాంధ్రులలో నొక శాఖవారయిన భార్గవులకును వైదికమత విరుద్ధప్రవర్తనముగల ఊత్త్రీయులకును విరోధము కలుగగా భార్గవులు తమ ప్రతిపక్షులను అంధులని వ్యవహరించుచుండిరనియు, అంధ ఊత్త్రీయులు బలాభ్యులై తమ్ము జయించి బాధించు చున్నప్పుడు వారి బాధపడలేక స్వర్థచే గోబృందములను గాచుకొనుచు వ్యవసాయము చేసికొనుచున్న ప్రజలలో (వైశ్యులు) నుండి కొందఱను వేదవిదులనుగఁ జేసి బ్రహ్మోపేత ఊత్త్రీయులను గావించి తమకు విరోధులయిన అంధ ఊత్త్రీయుల కిరు పోటిగానిలిపి వారిని జయించి తమ మతములోనికి దొపుసినిరని యర్థముచేసికొనవలయును. ఈకథలోఁ జెప్పఁబడినట్లు హైహయాది ఊత్త్రీయులు నిజముగా దృష్టిని పోగొట్టుకొన్న గ్రుడ్డివారేయైనయెడల గిరిదుర్గములలో విచ్చలవిడిగా సంచరించుచుండిరని ప్రకృతిస్వభావమునకు విరుద్ధముగా గ్రంథకర్తయెట్లు వ్రాయఁగలఁడు? కాఁబట్టి యీ ఊత్త్రీయులెల్లరు నంధజాతివారే. వీరాంధ్రులే. రామాయణములో వీరిని జాత్యంధులనియే వాల్మీకి చెప్పియున్నాఁడు. అంధు లాంధ్రులగుదురో కారో ఖాధవాజ్ఞయమును బరిశీలించినవారికి తేటపడకమానదు. అంధశబ్దమునకు అంధశబ్దమునకు దగ్గఱసంబంధమున్నదని వ్యాసాంతమునఁ జూపింతును. ధృతరాష్ట్రుఁడంధుఁడని భారతమున వ్రాయఁబడియుండుటచేత నిజముగా మనవా రంధుఁడనియే తలంచుచున్నారు.

నావ్యామోహ

ములోనే పడిపోయి సత్యమును గ్రహింపలేక పోయిరి. కొంతకాలము క్రిందట మనదేశములో కురుపాండవదాయభాగ నిర్ణయవిషయమై యొకచర్చజరిగినది. ధృతరాష్ట్రుఁడా, పాండురాజా, ఎవరురాజు? అను ప్రశ్నము పుట్టినది. ధృతరాష్ట్రుఁ డంధుఁడగుటవలన రాజ్యార్హత లేకపోయినదని యొకవల్లవనాటి బ్రాహ్మణపండితుఁడును పాండురాజు శ్వేతకుష్ఠురోగముగలవాఁడుగావున సతఁడు రాజ్యార్హుఁడు గాకపోయెనని యొక తెలగాణ్య బ్రాహ్మణపండితుఁడును, చర్చకు దిగి యుభయులును తమతమవాదములును సమర్థించుకొనుటకై భారతమునుండి ప్రమాణములను జూపమొదలుపెట్టిరి. ఆవాదములయొక్క పట్టుదలలను జూచినప్పుడు వారికిని వీరికిని పూర్వజన్మములలో నేమైన సంబంధముండునా యని తోచినదిగాని వారివంటి పండితుఁడను గాక పోవుటచేత నందేమియు జోకకొముకలిగించుకొనక వినోదించుచుండటస్థముగానుంటిని. కాని నేఁడు పరిశీలించిచూడ వారిరువురి వాదములును గూడ సత్యమునకు దూరములయినవిగానే కన్పట్టుచున్నవి. ఏమన ధృతరాష్ట్రుఁడు గ్రుడ్డివాఁడు కాఁడు. పాండురాజు శ్వేతకుష్ఠము కలవాఁడును గాఁడు. ధృతరాష్ట్రవిదురపాండులను గుఱించి మహాభారతమున నిట్లు వర్ణనముగలదు.

“జన్మప్రభృతి భీష్మేణ పుత్రస త్వరిపాలితాః, సంసారై స్సంసృతాస్తేతు తతోఽధ్యయన సంయతాః, శ్రమవ్యాయాపకుశలాః సమపద్మంత యావన్మమి, ధమర్వేదేవ వేదేవ గణాయద్దేఽసికర్మణి, త

శ్రేష్ఠ గజశిక్షాయాం నీతికాస్త్రేషు పారగాః, ఇతి హాస పురాణేషు నానాశిక్షాసు బోధితాః.

అనఁగా జన్మప్రభృతి భీష్మనిచేత స్వపుత్రులవలె బెంప బడుచుండిరి. కులోచిత సంస్కారములచే సంస్కృతులై యధ్యయన సంయుతులై యొప్పుచుండిరి. క్రమముగా యావనవంతులై శ్రమవ్యాయామకుశలులై, ధనుర్వేషమునందును, గదాయుద్ధములందును, కత్తిసాము మొదలగు వానియందును నిపుణులగుటయేకాక గజశిక్షాది విద్యలయందును, నీతిశాస్త్రములయందును పారగులై యుండిరి. ఇతియకాక వేదవేదాంగ విద్యలయందును పురాణేతి హాసములను నేర్చుటయందును సుతీయు నానావిధములయిన శిక్షలయందు నాటితేజీనవారుగ నుండిరి. నిజముగా ధృతరాష్ట్రుడు పుట్టుగ్రుడ్డియే యైనయెడల ధనుర్విద్యయందు నిపుణుఁ డెట్లయ్యెను? గదాయుద్ధములయందు కత్తిసాములందు, కుస్తీపల్లయందు, గజశిక్షలందు, అశ్వశిక్షలయం దెట్లు ప్రవీణుడయ్యెను? ఇతఁ డంధజాతివాఁడు గాని నిజముగా గ్రుడ్డివాఁడు కాఁడు. అంధజాతులవారిరాజ్యము మొట్టమొదట ప్రజాసత్తాక రాజ్యముగ (Republican Government) నుండెను. అంధుడయిన ధృతరాష్ట్రుఁ డిన్నివిద్యలయం దాటితేజీనవాఁ డననేమి? అంధజాతి వారయిన రాష్ట్రీకు లిన్నివిద్యలయందు నాకాలమున నిపుణులై యున్న వారనుమాట మహాభారతములో “ధృతరాష్ట్ర స్వచక్షుష్ట్యై ద్రాజ్యం ప్రత్యవద్యత” అని అంధుడగుట ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యమును బొందలే

దని చెప్పినకారణ మంధజాతులవారి కాకాలమున ప్రజాసత్తాక రాజ్యమునం దుండెడి యభిలాషచేతనేకాని మఱి యొందుకాదు. తామొకరాజుయొక్క నిరంకుశ పరిపాలనమున నుండనిచ్చలేనివారుగ నుండిరనుట. అంధులలో నిది యొకశాఖ. కాని అంధుడైన ధృతరాష్ట్రునకు శ్రీ కృష్ణభగవానునియొక్క కరుణాకటాక్షముచేత దృష్టిగలిగి విశ్వరూప సందర్శన భాగ్యము లభించినదట. పాండవుల కడనుండి ధార్తరాష్ట్రులకడకు శ్రీ కృష్ణుడు రాయబారిగ వచ్చినప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు శ్రీ కృష్ణభగవానుని గాంచి యిట్లు పలికెనట.

“త్వమేవ పుండరీకాక్ష! సర్వస్య జగతో హితః, తస్మాత్త్వం యాదవశ్రేష్ఠ! ప్రసాదంకర్తు మర్హసి. భగవ! నమ్ర సేత్రాణా మంతర్ధానం వృణే పునః, భనంతం ద్రష్టుమిచ్ఛామి నాన్యంద్రష్టుమిహోత్సహే”
ఓ పుండరీకాక్ష! లోకము నంతకును

మేలుచేయువాడవు. ఓ యాదవశ్రేష్ఠుడా! నన్నాశీర్వదింపుము. ఓ దేవా! నిన్నుమాత్రమే నేను చూడఁగోరుచున్నాను. అస్య మంతో నాకు నిమిత్తములేదు. నాకు మరల దృష్టి నొసంగి నీదివ్యరూపమును జూపుము. ఇట్లు ప్రార్థింప ధృతరాష్ట్రునకు గరుణించి శ్రీ కృష్ణభగవానుడు వానికి దృష్టిని బ్రసాదించి దివ్యరూపసందర్శన భాగ్యము లభింపజేసెను. ఈయంధుడు విశ్వరూపము నెప్పుడు సందర్శించెనో యపుడు వెంటనే భూమండలము కంపించెను; సముద్రము సంక్లంభిత మయ్యెను. పార్థివు లందఱు నద్భుతపడిరి.

అంధశబ్దముయొక్క యర్థము వర్ణింపబడినవిధము ననుసరించి

జెప్పబడినదో కేవలము గ్రుడ్డియను నర్థము బోధించు సందర్భమునఁ జెప్పబడినదో బుద్ధి మంతులకుఁ దెలిసకొనుట కవకాశములు లేక పోలేదు. ఎప్పుడో యుగములనాఁడు కూప కూర్మములవలె నున్నవారు నేఁడును కూప కూర్మములవలె నున్నవారని భ్రమించి యా కాలమునందును వలె నీ కాలమునందును పరోక్షనామములతోఁ గాలము గడుప సాధ్య పడదు. సందర్భవశమున ధృతరాష్ట్రుని కథ తలపెట్టితినిగాని దీని గుఱించి విశేషముగాఁ జెప్పవలసిన సందర్భము వేతొకప్పుడు రాఁగ లదు. ప్రస్తుతము దీని నిట్లుండనిండు. మన పురాణేతిహాసములలో సత్యవ్రత ప్రాచీనము లైన చరిత్రాంశములను జెలుపు గాథలు కలవుగాని వాని గూఢార్థములను మనము గ్రహించఁగలుగు నపుడే మనకాకాలము నాఁటి సత్యచరిత్రము చక్కగా బోధపడును. కాని లేనియపు డయ్యవి పిచ్చకథలుగాఁ గాన్పించును. అంతియ కాదు. వాని వ్రాసిన గ్రంథకర్తలయెడ దురభిప్రాయము లుదయించి వారివాక్యములందు విశ్వాసము తొలఁగిపోవును. వానినమద్బుద్ధితో విచారించి వాని రహస్యచరిత్రము తెలిసికొన్నప్పుడు నిజమైన యానందమును బొందఁగలుగుదుము గాని యస్వాభావికములై ప్రకృతివిరుద్ధము లుగ నుండి విశ్వాసార్హములు కాని వాని లోకమునకుఁ బ్రదర్శించిన నేమి యానందము గలుగును? వానివలన సంఘమునకుఁ గలుగ వలసిన ప్రయోజనము గలుగునా? ఒక్క రామా

తులు సంస్కృతము మాట్లాడునా? బట్టలు కట్టుకొనునా? అలంకారములు పెట్టుకొనునా? వీరందఱు హీనమానవులని శ్రీ కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు వక్కాణించినారు. పై పెచ్చు ఆ అంగుళముల తోఁకలుగలమా నవులని వ్రాసినారు. (శారద సంపుటము, 3. సంచిక ౫) త్రివేదములు నేర్చినవారివలెను, సంస్కృతమున నొక్క యపశబ్దము నైన లేకుండ మాట్లాడ నేర్చినవారివలెను మాట్లా డగల వాఁడును, సుగ్రీవునికడను పేర్కడయ రుగ(పైగడ) నున్న హనుమద్దేవుఁడు హీనమా నవుడగునా? అంద్రఃపహవ లేక అంద్రఃపహవ యొక్క ప్రాకృతభాషారూపమే అంద్రఃపవన యనునది. రామాయణములో హనుమంతుఁడు పవనపుత్రుడనియే వక్కాణింపబడియుండెను. వాలిసుగ్రీవు లంధ్రులె. ఇదియు రామాయణ ములో గ్రంథకర్త యొకవిధముగా సూచించియే యున్నాఁడు. శ్రీ రాముఁడు చాటున దాగొనియుండి తన కేయపకారము చేసియుం డని తన్ను బాణముతోఁగూల్చినందుకు ఫేద పడి యాతని దూరఁగా రాముఁడు మరల వాని దుర్మతి నుగ్గడించు సందర్భమున శ్రీ మద్రామాయణములో, కిష్కింధాకాం డమున, అష్టాదశసర్గమున,

“చపల శ్వపలై స్సార్థం వానరై రకృతాత్మభిః;
జాత్యంభ ఇనజాత్యంధై ర్యంత్రయన్ ద్రక్ష్యసేష కిమ్”

అను శ్లోకము గానంబడుచున్నది. ఈ శ్లోకమునకు రెండర్థములు చెప్పకొనవచ్చును. ఏయర్థము చెప్పకొన్నను నేదో యొకనిధ ముగా వాలి జాతరంధుడని సూచింపవలెనని

గ్రంథకర్త యభిప్రాయమై యతఃశిల్ప సూచిం
చెనని నాయభిప్రాయము. కనుక వాలిసుగ్రీవు
లిరువు రంధజాతివారని తలంపవచ్చును. వాలి
సనాతనధర్మపరాయణుడు. సుగ్రీవుడు నవీనా
చారతత్పరుడు. మహాభారతములో భీష్మ
పర్వములో భూమిపర్వములోఁ బదునొకండవ
యధ్యాయములో శాకద్వీపము ౧ మృగదేశ
మనియు ౨ మశకదేశమనియు, ౩ మనసదేశమ
నియు ౪ మందగదేశమనియు నాలుగుభాగము
లుగ నుండెననియు, మృగదేశములోని మృ
గాలు బ్రాహ్మణులుగను, మశకదేశములోని
మశకులు క్షత్రియులుగను, మనసదేశము
లోని మనసులు వైశ్యులుగను, మందగదేశ
ములోని మందగులు శూద్రులుగను నుండి
వారివారి విధ్యుక్తధర్మములను నిర్వర్తించు
చుండిరని వక్కాణింపఁబడియుండెను. విష్ణు
పురాణాదులలో మృగాబ్రాహ్మణులు మృగా
బ్రాహ్మణులని వక్కాణింపఁబడిరి. మర్రియా
నా, పార్థియా, మేదియా మొదలగు దేశము
లయందు పురోహితకార్యములను నిర్వర్తించు
వారిని మగీ లేక మగా లనుచుండిరి. ఈశాకమృ
గాలు బ్రాహ్మణులయినను రామాయణములో
శాఖామృగములని వక్కాణింపఁబడిరి. శాఖా
మృగము లనఁగాఁ గోతులని యర్థముకదా!
వాలిసుగ్రీవులు శాకబ్రాహ్మణులే. గోతమ
శాఖలోని గోతములై యుండ వలయును.
ఆ కాలములోఁ గొన్ని తెగలకు వీరు ప్రభు
వులై యుండుటచేతనే వీరిపేరిట మగండు
అనుశబ్దము పుట్టినది. మగ + అండు
అనఁగా మగజాతి వారి పభువని యర్థము.

అందువలననే తెలుఁగు భాషలో మగండు
(మగండు) అనఁగా; (౧) పురుషుండు (౨)
భర్త (౩) రాజు (౪) శూరుండు మొదలగు
నర్థము లేర్పడినవి. సుగ్రీవుడు బ్రాహ్మణు
డగుటచేతనే శ్రీరామచంద్రు (అయోధ్య
రెడ్డికులక్షత్రియుండు) నివంటి క్షత్రియుండు
స్వకార్యనిర్వహణార్థము శరణాగతుడయ్యెను.
వాలిసుగ్రీవులు బ్రాహ్మణు లగుదురా కారా
యని మనము సంశయింప నక్కరలేదు. ఏమ
నఁగా సనాతనధర్మపరాయణు లయిన బ్రహ్మ
శ్రీ కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్య శాస్త్రిలవారు
శారద పత్రికలో వ్రాసిన యీ క్రిందివాక్య
ములను జిత్తగింపుడు. “కిష్కింధా రాజ్య
మందుఁగల వానరులు కొందఱు సంస్కృత
మునఁ బ్రవీణులైయుండెడివారు. సంస్కృత
భాషను బాగుగ నభ్యసించెడివారు. హనుమ
న్నామకవానరుని సంస్కృత పరిజ్ఞానమును
గూర్చి శ్రీరామచంద్రుండు లక్ష్మణునితో
నిట్లుదెలిపి యుండెను:

ఏతద్భుత్వా వచస్తస్య రామో లక్ష్మణ మ్మరీచిక్,
ప్రహృష్టవచన శ్రీమాన్ భౌతరం పార్శ్వతః స్థి
తమ్. సచివోఽయంకపిండ్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మ్యహ,
తపేన కాంక్షమాణస్య మహంతిక ముపాగతః. అభి
భాషస్య సౌమిత్రే! సుగ్రీవ సచివం కపిమ్, వాక్యజ్ఞం
మధురై ర్వాక్యైః శ్నేహాయుక్త మరిండుమ్! నాన్ప
శ్వేదవివీతస్య నా యజుర్వేద ధారిణః, నాసామవేద
విదుష శ్శక్యమేవం ప్రభాషితం. నానం వ్యాకరణం
కృత్స్నమ్ నేన బహుధా శ్రుతమ్, బహువ్యాపారతా
నేన నకించ దపశబ్దితమ్.

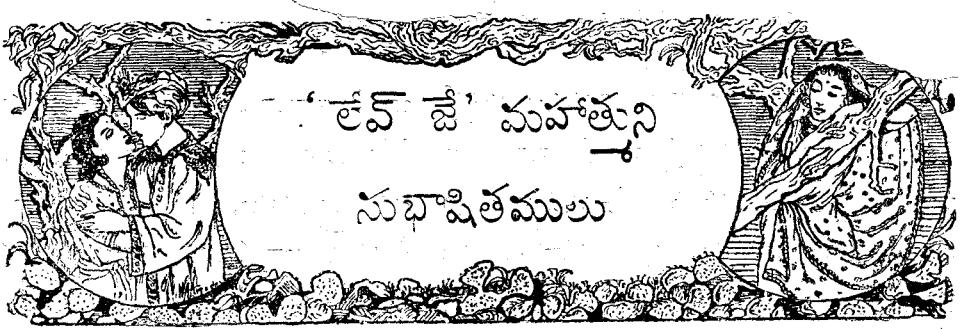
(శారద. రెండవసంవత్సరము. సంపుటము ౧.
సంచిక ౫.) వీ

గలెదబించిన

వారని వీరినాగరికతను బెక్కువిధముల నుద్ఘోషించుచు వ్రాసిన శాస్త్రులవారే వానరులు కారని వక్కాణించుచు హీనమానవులని వక్కాణించుచున్నారు. ఇది యాశ్చర్యము కదా! వీరు వానరు లేవ్వడు కాకపోయినారో రామదండులో జేరిన తక్కినవారు కూడ వానరులుకారని చెప్పకతప్పదు. అప్పుడు పల్లె కాపులను కపులనియును, ప్లవులను ప్లవగులనియు మరక్కాడులను (పల్లెనావికలు) మర్కటములనియు మనమర్థము చేసికొనవలయును. బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యులను హీనమానవులని యనలేముగదా. ఇంక మిగిలినవారుశూద్రులు. మున్నోకప్పుడు నేను మనలోని రెడ్డి, కమ్మ, వెలమ, బలిజ, తెలగ మొదలగు తెగలవారిని మనము శూద్రులనరాదనియు, వారిని వైశ్యులుగను, క్షత్రియులగను భావింపవలసినదనియు శూద్రులపవిత్రులుగావున శూద్రశబ్దము వీరికి వర్తింపజేయరాదనియు నాంధ్రులచరిత్ర మొదలగు వానిలో వ్రాసియుండగా శూద్రులు పవిత్రులే యని వక్కాణించిరి. శ్రీవత్సవాయ నీలాద్రిరాజ కవిరాజ విరచిత మైన 'ఆంధ్రక్షత్రియు' లను గ్రంథమునకు వీరి వ్రాసిన సీతికమాడుడు. ఇంక మిగిలిన హీన మానవు లేవ్వరయి యుందురు? నిన్ను

జాతులవారా? ఈవైదికమత మవలంబించిన హీనమానవులు నిన్ను జాతులవారనియూ వీరి యభిప్రాయము. శతపథబ్రాహ్మణములో “పద్యహవా ఏతచ్ఛ్రావణం యచ్ఛాద్రః” శూద్రుడు పాదములతోఁగూడిన అనఁగా మనుష్యాకారముతోనున్న శ్మశానము గనుక నపవిత్రుడు. వానికికర్మాధికారములేదని చెప్పబడియుండెను. శూద్రులగతియే యిట్లుండఁగా నిన్ను జాతులను గూర్చి వక్కాణింప నక్కరలేదు. కాబట్టి దేవాంశసంభూతులమని చెప్పకొనెడు భూదేవత లింతటనైనను తమదేశము యొక్కయు, తమసంఘముయొక్కయు గౌరవమును నిలుపుకొనఁదలంచిరేని వంకరటింకర మార్గములను విడిచి సత్యమునకును, ధర్మమునకును గట్టువడి సరళ మార్గము నాంధ్ర సంఘాభివృద్ధికిఁ దోడ్పడుదురుగాక యని ప్రార్థింతును. శ్రీరాముడును, సుగ్రీవహనుమదాదులును, తక్కిన శ్రీరామదండంతయు నాంధ్రులే యని తెలిసికొనవలయును. మన యాంధ్రదేశీయులెల్లరు శ్రీమద్రామాయణమును బరమపవిత్ర గ్రంథముగాను చరిత్ర గ్రంథముగాను భావించి నిరంతరము పారాయణము చేయుచుండవలెనని కోరుచున్నాఁడను.

‘లేవ్ జే’ మహాత్మని నుభాషితములు

ఆదిపూడి సోమనాథరావు గారు

భాగ్యంబులుగల్గి పొదలకపూర్వమే
నర్తిల్లుచుండెను వస్తువాకటి
నిశ్చలంబును మఱి నిర్వికారంబు
బుద్ధిక గ్రాహ్యమై పాలుచుచుండె
సుస్థిరంబును మఱి శుద్ధమై చెల్వొంది
యత్తమోత్తమమయి యొప్పుచుండె
దీనిపేరేదియో తెలియదుగాని నే
దేవుడందును దీనిఁ దెలుపుటకును

సర్వజీవులకును శరణము నాతండ్
ధార్మికులకు నెల్ల ధనమతండ్
గీ. పాపులను నుద్ధరించు పాపనుడతండ్

అన్ని యాతనిలోనుండి యవతరించు
అతఁడు గల్గుట కొకమూల మనఁగలేదు
తనకుఁ దా నాదిమూలమై తనరుచుండు

గీ. పేరుగలదెద్దియునుగూడ విశ్వమునకు
నాదిమూలమ్ము గాఁజాల దన్నిటికిని
పేరులేనిదె మూలమై వెలయుచుండు
విషయములఁ జిక్కకుండెడు వీరవరుండె
దీని నీయాదిమూలముఁ దెలియఁగలఁడు

గీ. ఏదియును దనది గాదని యెంచి తాను
బూర్ణవైరాగ్యమును బొంది పూతభక్తి
నతని శరణాగతుండయి యలరుఁగాన
నన్నియునువచ్చిఋషిఁబొందునదృఢముగ

నీ. దేవుఁడు ప్రకటమై తేజరిల్లఁదొడంగ
వెంటనే యతనికిఁ బేరుగల్గె

నీ. పరిపూర్ణవృద్ధిని బడసినవెంటనే
ప్రతిజీవుఁడును మూలపదవిఁ జేరుఁ
దన మూలపదవిని దాఁజేరు నననేమి

అవ్యక్తఁడయ్యెన్న యంతకాలమ్మును
నొక్కపేరైనను నుండదయ్యె
అతిశక్తిమంతుఁడై యలరుచునుండెను
యతనియాధీనముగ దచ్చి యుండె

పరమశాంతాత్ముఁడై పరఁగుచుండు
పరమశాంతాత్ముఁడై పరఁగును నననేమి
తనవిధి నెరవేర్చి తనరుచుండు
తనవిధి నెఱవేర్చి తనరారు నననేమి
నిత్యత

౯

గీ. కూరపురుషుని గడుమేదకుండు గెల్పు
బలముగలవాని నిలను దుర్బలుడుగెల్పు

౧౦

అతికఠినుడైనవానిని నతిశయముగ
లొంగువాడె జయించు నీ లోకమందు

౧౧

మాటలాడక బోధించు మార్గ మెదియొ
శుద్ధనిష్క్రియయందలి సుగుణమెదియొ
యిలను దెలిసినవారలు గలుగు టరుదు
అందఱకు వీనిదెలియ శక్యంబుగాదు

౧౨

సీ. ఆకులుపడుమూడు నతిభద్రముగఁగూడు
జక్రనాభికి జుట్టు సక్రమముగ
వానిమధ్యఁజేలంగు వట్టితావునుబట్టి
యరదంపుగతిమెల్ల నమరియుండు
కుండకు నాకృతిఁ గూర్చుమ్మత్తిగాని
వట్టితావేడ వచ్చుబనికి ?
గృహమునకుండును గిటికీలుద్వారమ్ము
లింటికి నుపయోగ మివియెకావె?

గీ. వట్టియీతావులట్లుండ వలయుఋషియు
దేనియందును మమకారదృష్టిలేక
అపుడెగా యర్విలోలి వన్నిగూడ
నన్నివైపులవచ్చి తన్నా శ్రయించు

౧౩

గీ. వెలుపలికిఁబోక కిటికీల మెటఁగనక
స్వాంతమునఁజూడవచ్చు నా స్వర్గపథము
తెలివిన శోలఁగుకొలఁది

గాననే ఋషి యిటునటుఁ గదలకుండు
దివ్యచతువుచేతను దెలియుచుండు
చూడకయె పేళ్ల చేతను జూపుచుండు
బాటుపడకయె సిద్ధిని బడయుచుండు

౧౪

గీ. ఏదియో యొకమతమున నేగువాడు
కార్యరతియందునానాఁడు కరముఁబెరుగు
ఈశ్వరాభిప్రాయమున యేగువాడు
కార్యరతియందునానాఁడు కరముఁదఱుగు
అనఁగన్వార్తక కార్యమ్ము లన్నివీడి
చిట్టచివఱకునిష్కర్మ శీలుఁడగుచు
నేమి నేయకయుండి సర్వేశ్వరణి
విశ్వనాథుండు దానయి వెలయుచుండు
కార్యరతిలో మునిగిన కర్మరతుండు
విశ్వనాథుండు గాలేడు వెలయలేడు

౧౫

గీ. హృదయమునఁబట్టుదలలేదుఋషివరునకుఁ
దనమదిని లీనపఱచును జనులమదిని
నదయుడై చూచు సుజనదుర్జనుల నెల్ల
సత్యవంతుని మఱియు సనత్యవంతు
నొక్కవిధముగ మన్నించుచుండు సతేడు

౧౬

గీ. వనసు చెడునేమొ యనుభీతి మదిని గలిగి
ఋషివరుఁడుమెలఁగుచుండు నీపృథ్వియందు

౧౭

గీ. తగవులాడక జనులను దగినరీతి
బాగుపఱచెడు నీరంబుపగిది నుండు
నుత్తమంబైన ధర్మ మీ యర్వియందు

౧౨

గీ. నిత్యమును శాంతపదవిని నెగడుటందె
యొప్పుచుండును జీవాత్మ గొప్పయెల్ల

౧౩

గీ. ఎవనితోడను ఋషి కలహింపకుండు
గాన నాతనిపై గోప మూనఁ డెవఁడు

౨౦

గీ. మంచి యొనరించి ఋషి దాని నెంచకుండు

౨౧

గీ. కరుణగలవాఁడె జయమును గాంచఁగలఁడు
గాంచి జయమును గర్వము గాంచఁడతఁడు
గాంచి జయమును జయముగా నెంచఁడతఁడు
తనజయమ్మును దనదిగాఁ దలఁపఁ డతఁడు
గెలుపు గనితీరవలె గానఁ గెలుచు నతఁడు
జయముగాంచియు నల్లరి నలుపఁ డతఁడు
మితినిగనుఁగొని జయమున మోఁగునతఁడు
గాన భువిని నపాయంబు గనఁ డతఁడు

౨౨

నీ. దైవతేజంబుతోఁ దనరుచుండెడువాఁడు
అంధకారావృత్తునట్లు దోఁచు
దేవుని నెంతయుఁ దెలిసి వర్తిలువాఁడు
అజ్ఞానపరివృత్తునట్లు దోఁచు
దివ్యోచ్ఛ్వాసదవిని దేజరిల్లెడువాఁడు
అత్యంతసీచాత్మునట్లు దోఁచు
ఉత్తమధర్మాన నొప్పుచుండెడువాఁడు
అలధర్మహీనుని యట్లుదోఁచు

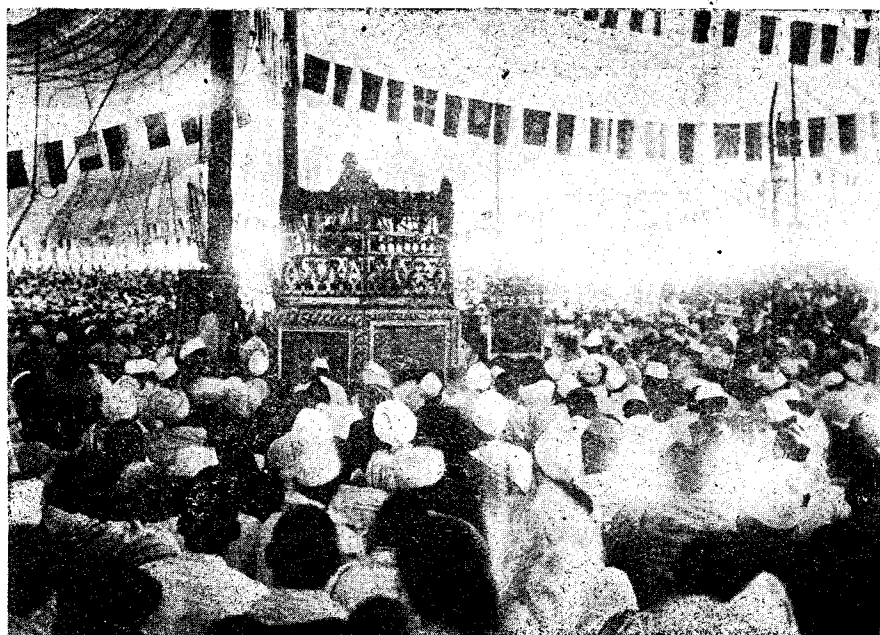
అతినిర్మలుండయి యలరుచుండెడువాఁడు
అత్యంత మలినాత్మునట్లు దోఁచు

గీ. దెలివితో నొప్పుచుండెడు ధీయుతుండు
తెలివిలేనట్టి యవివేకివలెను దోఁచు
ధర్మమున దృఢతరంబుగాఁ దనరువాఁడు
వసుధలోఁ జంచలాత్మునివలెను దోఁచు
సరళవర్తనుఁడును సత్యసంధుఁ డెన్నఁ
బనికిమాలిన పందగాఁ బయికిదోఁచు

౨౩

గీ. వసుధలో నన్న వెండుకవంటిదైన
వేరునందుండి యొక గొప్పవృక్షమొదవు
మహిని వెలసెడి పిడికెడు మట్టినుండి
తొమ్మి దంతస్థులున్న సాధమ్ము లేచు
వేయిమైళ్లుండి దీర్ఘమై వెలయునట్టి
పథము ప్రారంభమగు నొక్కపదమునుండి
అవనిలోఁ గల దుస్సాధ్యమైన దెల్ల
నతిసులభకార్యమున మొదలగును గానఁ
బాదలు సులభంపుఁబనిచేత మొదలుపెట్టి
కడఁగుచుండుము దుస్సాధ్యకార్యమునకు
అధికతరమైనపనియెల్ల నవనియందు
నల్పకార్యమ్ముచే మొదలగును గానఁ
బాలుచు కడుఁ జిన్నపనిచేత మొదలుపెట్టి
కడఁగుచుండుము ఘనతరకార్యమునకు
పయికి గొప్పగఁదోఁచెడు పనిని దేని
నుర్విలోఁ దాను జేయకయుండుఁ గానఁ
దనకుఁ గొప్పగఁదోఁచెడు పనినిజేయఁ
జాలియుండు మహాత్ముడై క్రాలువాఁడు

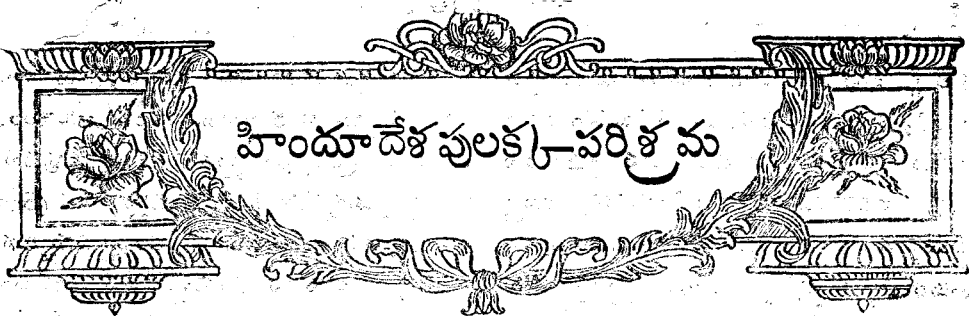
39-వ భారతజాతీయవహాసభా మంటపమధ్యమున వేదికపైనుండి ముఖ్యక్షు లుపన్యసింతుట, బెల్గాము

వహాసభాప్రతినిధుల స్నానపానాదులకై కాపించిన నీటివనతులు, బెల్గాము

మూడవ అఖిల భారత గ్రంథాలయ పుష్కర భా ప్రతినిధులు, బెంగాలు;

హిందూదేశపులక్క-పరిశ్రమ

చిర్రావూరి రామ సోమయాజుల్లు గారు

హిందూదేశమే జన్మస్థానముగా గల లక్క, యొక్క టితి ప్రాచీనకాలమునుండి మనదేశస్థులకు ఫరిశ్రమై వున్నది. లక్క రెండువేలయేండ్ల క్రింద సహితము వాడుకలో నున్న ట్లుహించుటకు తగుమైన యాధారము లనేకములు గలవు. అట్టి పదార్థముయొక్క యుపయోగ బాహుళ్యము క్రమముగా దేశాంతరముల యందు పూడ వ్యాపించుటకు ప్రారంభించినది మొదలు, దానియొనశ్యకత వృద్ధి జేంద నారంభించినది. వివిధ దేశములు లక్కకు త్రొత్తత్రొత్త యుపయోగములను కల్పించుటలో యొకదాని నొకటి మించుటకు ప్రయత్నించుచున్నవి. ఒక హిందూదేశమునుండియే ప్రతినంప త్వరము 4.9 కోట్లరూపాయలు విలువగల లక్క పైదేశ ఘుల కైదుమతి చేయబడుచున్నది. హిందూ, చైనా, సమాను మొదలగు మరికొన్ని దేశములుపూడ లక్కను యొగమతి చేయుచున్నప్పటికిని హిందూదేశమే ముఖ్యముగా ప్రపంచమంతటను లక్కను బంపుచున్నది. తక్కిన దేశములన్నియు కలిసి ప్రపంచమునకు కావలసిన లక్కలో నూటికి రెండు మూడుపాళ్లు మాత్రమే యొగమతి చేయగలుగుచున్నవి.

మొదట యూపదార్థము దాని సాగ సైన యెర్రటి రేగుచేత యిట్టి ప్రాముఖ్యమువహించినది. నవీనోపయోగములలో దానిరంగంతగా సరకుగొనబడక, దాని యంగుండు సర్వేతరమైన బంకవంటి పదార్థము (Resin) వాడుకలో నున్నది ఈ రెండవపదార్థము మను పెప్పరును యిట్టి యుపయోగప్రాధాన్యము వహించియుండలేదు.

హిందూదేశ లక్కను వాడుకచేయు సందర్భములలో

పనివాండ్లు, లోహపుపనివాండ్లు జోళ్లుకుట్టువారు మొదలుగాగల ప్రతిపారిశ్రామికుడును, లక్కనుయోయొక్క విధముగావాడుకలోనికి తెచ్చుచున్నాడు. కానియూవాడుకలన్నియు హిందూదేశమునుండి ఈపదార్థమును పైదేశముల కెగుమతి గానుండ జేయుటకు సమర్థములు గానున్నవి. అందుచే ఈపరిశ్రమకు కూడ వలసినంత యావృత్తి మనుగలిగించుట కవకాశము గలుగలేదు. ప్రస్తుత కాలముం దగపడుచున్న ఈకొంచెపు యాధుత్వముకూడ మన కమెరికాదేశమువల్ల సరిప్రాప్తమైనది. ఏలయున యాదేశమందు గ్రామస్థాను రికార్డులుచేయుట, కిలక్క విసారముగా వాడుక చేయబడుచున్నది. వైద్యులొక రణములకు (Electrical appliances) కూడ ఈలక్క యుపయోగించు నను విషయము తెలిసినప్పటి నుండియు, చైనా, జపాను మొదలుగా గల దేశములు, మన హిందూదేశమును త్రోసిరాజును జేసి తామే ప్రపంచమునకు కావలసిన లక్కవంతయు సందజేసి యాలభమును వడిగట్టుకొన సర్వప్రయత్నములు జేయుచున్నవి. ప్రకృతిసాధ్యమైన ఈలక్కను కృత్రిముగా కూడ కల్పించి, నీలిమందుకు ప్రాప్తమైన దీపదళము యాలక్కకు కూడ ప్రోత్సహించి జేయు నుద్యమములకు గూడ కొరతలేదు. కాని దైవానుగ్రహము వలన, ఈ యుద్యమము లంతఫలవంతము కాలేదు. హిందూదేశమందు లక్కయొక్క పరిశ్రమ యిట్టి దీపదళయం గుండు ఈకాలములో హిందువులు తమ చిరసంచితమైన మాంద్యమును, వైముఖ్యమును పోవ్రోసి ఈ పరిశ్రమయొక్క ప్రస్తుతదైన్యావస్థను దలపొసి పెదలకు జీవనోపాధి కల్పించునట్టియు, సహితమైనట్టియు ఈ పరిశ్రమను యితరదేశములకు పోనుండ భూతలమునకు

పరిసర లక్క నంతయును హిందూదేశమే యందజేయు నదిగా జేసి, గృహపరచి పోషించుటకు బద్ధకంకణులు గాకుండుట కడు శోచనీయును. ఈపరిశ్రమయందు హైందవులు మరికొంచెము శ్రద్ధ వహింతురేని, యిట్టి శోచనీయమైన ప్రస్తుతావస్థను తొలగింప జేయవచ్చును. మైసూరురాజ్యాంగప్రభుత్వ మీవిషయమై శ్రద్ధవహించుచున్నదియై, హిందూదేశముంతటికి యాదర్శమై యున్నది. బెంగళూరిలో నున్న ప్రకృతిశాస్త్రశోధనాలయమందున (Indian Institute of Science) ప్రొఫెసర్ గిల్బర్ట్ ఫౌలరుగారి యాజమన్యముక్రింద ప్రారంభించి వారిశిష్యులు లక్కయొక్క స్వరూపమును బాగుచేయుటయు దానిని వృద్ధిపరచుటయు నుద్దేశములుగా గల శోధన లతిబాహుళ్యముగా నిర్వహించుచున్నారు. రాంచీయందు ప్రతిష్ఠించబడిన “హిందూదేశ లాక్షానంఘము” కూడ దానివిషయమై అన్వేషణములను, వ్యవసాయపుపద్ధతులను బాగుచేసి లక్కయొక్క ఫలమును వృద్ధిపరచుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఇంతి యేకాక మరికొందరు దేశస్థులు యీపరిశ్రమయందు చెక్కురాదరమును దీసికొన్నగాని దీని భవిష్యత్తు ఉండవలసినంత లాభకరముగా నుండనేరదు.

ఈవ్యాధియు లక్కపరిశ్రమను బాగుజేయు పద్ధతులు కొన్ని నిరూపించబడును.

మైన యీలక్కపరిశ్రమ దేశమున కెంత యుపయోగకరమైనదో చెప్పబడినది. ఇక లక్కయొక్క యంతృత్తి విషయము, దానిని నేకరించువిధము దాని స్వభావము దాని ముఖ్యోపయోగములును పేర్కొనబడును.

లక్క క్రిమిజన్యమను విషయ మిదివర కెల్లరకు తెలిసినదే. కీటకాస్త్రనిభాగములందు లక్కపురుగు కాన్సిడే (Coccidie) జాతిలో చేరినది. ఆ పురుగు కొన్నిచెట్ల నాశ్రయించి వాటి లేతకొమ్మలమీద లక్కను పట్టుగా పెట్టును. ఆచెట్లకు శాస్త్రముందు ‘ఆశ్రయవృక్షములు’ (Host-plants) అని పేరు. ఆచెట్లమీద లక్కపురుగు వ్యాపించుటకు మొదలుపెట్టినది మొదలు లక్క బాగా బెరుగుటకు కావలయు కాలము ఆశ్రయవృక్షములను, దేశమును బట్టియుండును. మైసూ

రులో లక్క బాగా బెరుగుటకు అగమము నాలుగు నెలలు పట్టును. ఇతర ఫలముల యందు ఆరునెలవరకు కాగలదు. ప్రస్తుతము మైసూరులో లక్కపురుగు తన ముఖ్యాశ్రయవృక్షమైన బాలారిచెట్టు మీద (Shorea Talura) 18 నెలలకు మాడు పంటల నిచ్చుచున్నది. ఇతర ఫలములయందు సంవత్సరమునకు రెండుపంటలే సంప్రాప్తమగుచున్నవి. బెంగళూరు శోధనాలయమందు, శ్రీనివాసయ్య గారు ‘కస్తూరితుమ్మ’ (Acacia Farnesiana) చెట్టును ఆశ్రయవృక్షముగా కల్పించి చేయుచున్న శోధనల ప్రకారము, లక్కపురుగులు వ్యాపించుకాలమునకును, లక్క ఫలోన్ముఖమునకాలమునకును గల వ్యవధి తగ్గించుటకు వీలుపడునట్లునపడుచున్నది.

భిన్న దేశములయందును ఆశ్రయ వృక్షములు, వాటితోపాటు క్రిమిజాతులుగూడ భేదముగానుండును. క్రిమిలయందు సుమా రొక యారు భేదములు యిప్పటికి కనుగొనబడినవి. ఆశ్రయవృక్షములలో ముఖ్యమైనవి మోదుగ, కునుమ (కోశన), రేన, నుగ్గిలము, రావి, శిరీషము, కొన్ని తుమ్మకాకులు, బాలారి. వీటిలో యొక్కొకటి యొక్కొక దేశమునందు విస్తారముగా నున్నది. ఇందు మొదటి చెట్టు బీహారునందును, తరువాత రెండుచెట్లు మధ్యపరగజాలయందు, ఆఖరుది మైసూరునందును. లక్కపురుగుల కాశ్రయవృక్షములుగా నుపయోగబడుచున్నవి.

భిన్నమగు యీ లక్క పురుగులజాతులలో నొక్కొక్కటి, యొక్కొక ఆశ్రయవృక్షమును బ్రీతిగా దీసికొనును. ఇతరవృక్షములు అనగా ఆక్రిమికి ఇష్టము లేని వృక్షములమీద పెరుగనే పెరుగదు.

క్రిమినుండి లక్క యుద్భవించుప్రకారము విశదీకరించు రెండు సిద్ధాంతము లేర్పడినవి. అందులో నొక మతప్రకారము, లక్కపురుగు జీర్ణముచేసికోలేని యాహారము పురీషములయగా విసర్జించుడి జతురూఢమగును. అందుచే దీనిని పురీషభావ మనవచ్చును. రెండవమతము లక్కను పురీషప్రాయముగా పరిగణించక, లక్కపురుగుయొక్క శరీరముచే యాహారముగా నేకరించబడు నుత్సర్గము (Secretion) యున్నది.

దానికి యత్సర్గవాదముని పేరేడవచ్చును. ఈ రెండవను తముయొక్క యాభార్యమేమనగా, లక్కపురుగు చెట్టు యొక్క రసమును తనకు భోగద్రవ్యముగా గ్రహించి, తన శరీరమందుగల విపరీతశక్తియంతమైన కొన్ని పిండ (glands) విశేషములనుండి, లక్కయనెడు అతి సంక్లిష్టపదార్థము సంజనితమై పైకి త్రోసివేయబడుచున్నది. ఆపపురుగులను ఫలవంతములుగా జేసి మొగ పురుగులు పైకివచ్చు కాలమునుంచి, కీటసింధములు (larvae) లక్షలకొద్ది వెలువడువరకు, లక్కనుకల్పించు శక్తి యెక్కువగా నుండును. ఈ సమయమందు లక్క బాగా పారి తీసివేయుట కదనుగానుండును. పిల్లపురుగులు మూడు వారములవరకు పైకి వచ్చుచుండును. ఈ వచ్చిన పురుగులు తరువాత తరము పురుగులను పుట్టించును. ఇటులనే యాశకము లవిచ్చిన్నముగా గడచుచుండును. ఈ గుడ్లతో నిండియున్న పుడే, యాలక్క పుల్లలను విరిచి మరియొక్క చెట్టుమీద నుంచినయెడల గుడ్లు పురుగులుగా పెరిగి చెట్టుమీద విస్తరించి యీ కొత్తచెట్టుమీద పట్టున చెట్టుట కాగంభించును. గుడ్ల నుండి చెట్టుమీద ప్రాకు పురుగులలో కొన్ని చచ్చి పోవచ్చును. గాని నివేశన (inoculation) ప్రకారమందు కొంచము జాగ్రత్త తీసికొన్నయెడల వాటిచావును చాలవరకు తగ్గించవచ్చును.

కీటసింధములు పైకి వచ్చుటకు మాని వేసిన తరువాత, ఎండిన కొమ్మలనుండి లక్కసారలను తీసి వేయుదురు. ఆయవస్థయందు లక్కను 'పుల్లలక్క' (Stick lac) యని పేరు. పుల్లలక్కను బాగా మార్చము చేసి, జల్లించి కడిగిన తరువాత, అది యిసుకవలె సన్నటి కణములు గలదిగా నుండును. దీనికి 'గుండ లక్క' (grain lac) అని పేరు. పుల్లలక్కను కడుగు సందర్భములో దాని కుండు రంగులో చాలభాగమును, కొన్ని కీటశవములును, అందున్న మైనమువంటి పదార్థమును తొలగించబడును. బాగా కడిగిన యీ గుండ లక్కను వేడిమిచే కరగబెట్టి, ఎగుమతిచేయుటకై లక్క దళములను (Shellac) తయారు చేయుదురు. ఈ లక్క దళములను చేయుట చాల నేర్పును, జాగ్రత్తయు నావశ్యకత. మొదలగు పట్ట

ణములకుండు గల యనేక కర్మాగారములలో మనుష్యులే యీపనిని చేయుదురు. కొద్ది కర్మాగారముల యందు మాత్రము యంత్రసాధనముల నుపయోగించుచున్నారు. లక్కను కడుగుటలో కొన్ని ద్రావకములును గూడ నుపయోగించుచున్నారు. ఈ విధముగా తయారుచేయబడిన లక్కముద్దలకు వాటి రంగునుంచి 'గార్నెట్టులక్క' (Garnet lac) అను పేరు సంభవించినది. అదిగాక యాలక్కను పత్రములుగా నొనర్చునపుడు దీనికి 'గుండీ లక్క' (Button lac) అని పేరు వచ్చుచున్నది. లక్కను కరగించినపుడు దానిలో కొంతపారితాళము, సీమగుగ్గిలమును గూడ కలుపుదురు. మొదటిది లక్కను అస్వచ్ఛముగాను, కొంచెము పసుపు రంగు గలదిగా నొనర్చును. రెండవది లక్కను వేగముగా వేడికి కరుగునట్లు చేసి, దాని నుపయోగించు విధములందు మరింత యుపయోగకారిగా నొనర్చును. ఈకరగించు సందర్భములో సాధారణముగా లాభము కొరకు మరికొన్ని పదార్థముల గలిపి లక్కను పాడు చేయుదురు. అందుచేతనే మార్నెట్టు నందు దొరకు లక్కలో నెంత లక్కయున్నదో నిర్ణయించి ప్రమాణీకరింపుట (standardisation) యావశ్యకము. లక్కయొక్క రంగు వారించుపండురంగువలె గాని, యెర్రగా గాని, కొంచెము లే పసుపుగాగాని యుండును. దాని రంగు అది యుద్భవమున దేశముయొక్క శీతోష్ణస్థితితో సంబంధించి యుండదు. కాని ఆశ్రయవృక్షము మీదను, దానిని నిర్మించు క్రిమిజాతిమీదను ఆధారపడియున్నది. వ్యాపారమందు మాత్రము లక్క రంగు లేనిదే అపేక్షితము. అందుచేత లక్కను నిర్వర్ణముగా జేయుట కనేకపద్ధతులు వెలువడినవి. తెల్లటి లక్క కొన్ని పరిశ్రామిక సందర్భములలో అనగా ముఖ్యముగా కృత్రిమ దంతమును జేయుటలో, వివిధవర్ణములు గల మెరుగు చమరలను (Varnishes) తయారుచేయుటలో మిక్కిలి ప్రాముఖ్యమును వహించుచున్నది.

లక్కయొక్క స్వరూపము :—పై నిరూపించిన యత్సర్గవాదము నిజమైనయెడల లక్కయొక్క సంయోగము (Composition) ఆశ్రయవృక్షమును బట్టియు, క్రిమిభేదము బట్టియు మారుచుండును. అందుండు

ప్రధాన సంయోజిత పదార్థములు సాధారణముగా తూడు తరగతులుగా విభాగింపవచ్చును. మైనము, కొన్ని తుద్య విశేషములు (higher alcohols), సహస్లుములు (fatty acids), అరాళము (resin). ఇవిగాక, హిమద్రవము (ether) చే విద్రావ్యమగు మామూలు లక్కరంగు గాక దాని నంటి పెట్టుకొని యుండు మరి యొక రంగు పదార్థ ముండును. దీని సంయోగవ్యభావము బెంగళూరు శోధనా గారనుండు డి. ఎస్. గుప్త గారిచే నన్వేషింపబడినది. మామూలు లక్కరంగు మాత్రము నిజముగా లక్కలోని సంయోజిత పదార్థము మాత్రము గాదు. అది గుడ్లయొక్క శరీరము నుండియు, పురుగుల రక్తమునుండియు జన్యమైనది. అందుచే గుడ్లతో నిండియున్న లక్క [brood lac] హెచ్చు రంగు నిచ్చునదిగా పరిగమించును. లక్క వృద్ధిచెందు కొన్ని కొన్ని వేళలయందు దానితో సహచారియై తేనె [honey-dew] వంటి పదార్థముగూడ గాన వచ్చును. ఈ తేనె చీమల నాకర్షించును. చీమలు లక్క పురుగులను బాధించు కొన్ని కీటకముల నాశముజేసి, లక్కపురుగులను సహకారిగా నుండును. అంతియేకాని చీమలు లక్కపురుగుల బాధించవు.

లక్కను కడుగుగా వచ్చు రంగుపదార్థముయొక్క ప్రాముఖ్యము, జగ్జనీదేశమునుండి వచ్చుచున్న కృత్రిమవర్ణ (synthetic dyes) ద్రవ్యములచే నశించినది. పూర్వకాలమునందు యీరంగు చాల బహుమానమును బడయుచుండెను. అందుచేత పై జెప్పినయట్లు మన హిందూదేశపు లక్క పరిశ్రమలో ముఖ్యపదార్థముగా పరిగణింపబడుచుండెడిది. ఈ రంగు పట్టుబట్టవను, ఉన్న వస్త్రములకు చాల గాఢముగా బట్టును. ఇప్పటికిని కొందరు పటకారులు యీ లక్కరంగునే పట్టుబట్ట వుపయోగించుచున్నారు.

లక్కనుండి తీయబడు మైనము పెట్రోలు (petrol) తో శుద్ధిచేసినయిడల మంచి స్వచ్ఛమైన పదార్థమగును. దీనితో ఫ్రెంచి పాలిషులు, జోడుకు వేసికొను పాలిషులు తయారుచేయబడుచున్నవి.

లక్కయందుండు అరాళపదార్థము (resin) దానియందుగల పదార్థములన్నిటిలో ముఖ్యమైనదని

చెప్పవచ్చును. ఇది మద్యములో కరగును. లక్కకు ప్రస్తుత ముండుబహుమానమునకంతయు నిదియేకారణము. దానిని కృత్రిమముగానిర్మించుటకు ప్రయత్నలోభములు లేకపోయినను, చాల దుస్తరముగా తాన్నిండుచున్నది.

లక్కయొక్క ఉపయోగములు:—లక్కయొక్క యుపయోగము చాల మెండుగా నున్నది. అమెరికా దేశములో లక్కతో గ్రామఫోను రికార్డుస్థ జేయుచున్నారు. అందుచేత మన లక్క చాలవరకు కాదేశమునకే యెరుమతి చేయబడుచున్నది. ఇంగ్లండులో టోపిలను తయారుచేయుటలో, టోపిలను కాత్రిన్యము నిమ్మటకు వాడుచున్నారు. దీనితో తయారుచేసిన వార్షికు లన్నిటికన్న ప్రశస్త తరముగా నున్నవి. ఈ యుపయోగము ప్రాచీన హైందవకాలమునందు గూడ నగుపడుచున్నది. 'ఎనా అభ్యుదయ' అను 16 వ శతాబ్దపు గ్రంథములో యీలక్క వార్షికుతో రాజభవనముందు తెరలు తయారుకాబడినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. విద్యుదుపకరణములకు పృథక్కగ ద్రవ్యముగా (insulating material) నుపయోగించుటలో దీనికి సహనమైన ద్రవ్యమేలేదు. ముద్రలు వేయుట వుపయోగించు లక్కలో ప్రధానభాగము లక్కయే. ఇంతయేల, యేసందర్భమునందైన యొకబంధన పదార్థముగాని, స్తంభన (stiffening) పదార్థముగాని కావలసినవచ్చినపుడు లక్కలేనిదే పనికిరాదు.

హిందూదేశముందు గూడ లక్కయొక్క యుపయోగములు తక్కువగా లేవు. పైజెప్పిన యుపయోగములు గాక, విదేని యొక్కవస్తువుయొక్క భిద్రములను కప్పి పుచ్చువలసి వచ్చినపుడు, మంచములు మొదలగు వాటియందు లక్కను విస్తారముగా వాడుచున్నారు. రంగుగలలక్కతో చిత్రరవులనుకూడ వ్రాయుచున్నారు.

బంగారు వెండిపనివాండు, వారి నగిషీపనులయందు లక్క నుపయోగపరతును. కత్తులను పడునుబట్టుటకు సానరాళ్లుకూడ లక్కతో యిసుకమిశ్రణముచేసి జేయబడుచున్నవి. కాశీయందు తయారుగులక్క గాజుల సంగతి జనసామాన్యముగా తెలిసిన విషయమే. మైనూరురాజ్యాంగమందుగల చెన్న పట్టణము, విశాఖపట్టణము జిల్లాయందున్న శృంగనరపుకోట, నక్కపల్లి మొదలగు ధలములు వాటిలక్కపన చినవి.

1. లక్క.. బాగుగా పట్టియున్న కొమ్మలు నరికిన
జాలారిచెట్టు కొత్త రెమ్మలు. వానియందు లక్క-
చక్కగా బట్టి యుండుటను గాంచనగను.

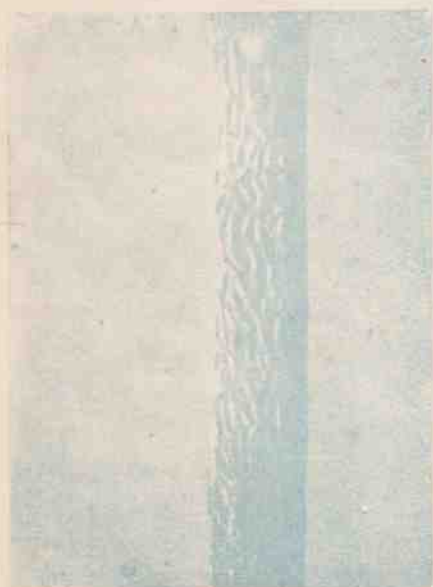
3. నడువయసు గల ఆడు లక్క-పుర

గాపల్లి గ్రంథాన్ని నింకి

4. కొమ్మరి నువ్వువెట్టిన లక్కపురుగులు పట్టుటకుగాను కాచించితి నీటి కృషిపర్చి
మడిచివున్న నీ పుట్టిని నమలించి పట్టినది తనపు లక్కగం చిన్న నువ్వు

5. లక్కపురుగులు నివలించియున్న కొమ్మరి

6. లక్కపురుగులను నశింపజేయుచున్న కొమ్మరి

లక్కపరిశ్రమను బాగుచేయు విధానములు:—

సంవర్ధనముందును (cultivation), దానిని తయారుచేయుటయందును, శ్రేష్ఠమైన పద్ధతులు ప్రతిష్ఠింపబడుచు, లక్కను పెంచు దేశము వృద్ధిచేయుటయు దాని వ్యవహారసంబంధమైన సంవర్ధమును బాగుజేయుటయు యీ మూడున్న హిందూదేశపు లక్కపరిశ్రమను బాగుచేయుటకు ముఖ్యవిధానములుగా గనపట్టుచున్నవి. ప్రస్తుతము హిందూదేశమందు లక్క పండుకలములలో ముఖ్యమైనవి, మధ్యపర్వతాంశలలో కొన్ని ప్రదేశములు, చోటా నాగపూర్, ఒరిస్సా బెంగాలు మధ్యముగా గలదేశము, నైజామురాజ్యమందు తూర్పు ఉత్తరములకుండు అరణ్యములు, సింధుదేశము, ఆసాము మధ్యదేశము, ఉత్తరబర్మా, పాన్ మగాణాములు, జయపుర జమిందారిలో కొన్ని భాగములు. ఈస్థలములయందు గూడ లక్క పండించు ప్రదేశము మరింత విరివిగా జేయుటకు, అసకాశము విస్తారముగా నున్నది.

క్రిమివృక్షసంయోగ మీయగలిగినంత లక్కను ఏడాదికి అనేకసార్లు సంపాదించుట ముఖ్యోద్దేశముగా గలగు శస్యతరమైనకాస్త్ర విధానములు. చెట్లయొక్క శాఖలను ఖండించుట యందును, పురుగును ప్రవేశపెట్టుటయందును అభ్యసించుట; ఆడపురుగులు పొచ్చుగా నుండునటుల, పురుగులు ఆరోగ్యదశలో నుండునటుల ఎరువువేయు వ్యవసాయకోపాయములను కనుగొనుట; లక్కయొక్క వృద్ధి ఖపకరించు కారణకలాపమంతయు చక్కగా పరిశీలించి, వివిధమైన లక్కపదార్థములను వ్యాకరించి (analyse) లక్కను ప్రమాణీకరించు (standardise) మార్గములను ప్రయోగశాలలందు కనిపెట్టుట; వివిధజాతుల యాశ్రయవృక్షముల మీద వివిధమైన యెరువులతో ఆశ్వేషణములు జరిపించి, కొద్దికాలములో ఫలమివ్వగలిగిన ఆశ్రయములను గనుగొనుట యీ మున్నగు నుద్దేశములు లక్కనుపండించి దానివలనతనకును దేశమునకును లాభమును పొందజేయుదమనుకొన్న ప్రతివర్తకుడును, ముఖ్యముగా పాటింపదగినవై యున్నవి.

చెట్లపండి తీసిన తర్వాత యీ పదార్థమును కర్మాగారమందు బాగుచేయు నవసరముందు కాస్త్రీయ మార్గము లవలంబించిన యెడల, యావర్తకమందు మెలగుచున్న అన

ప్రస్తుతము లక్కపండుచున్న దేశములు విస్తీర్ణముగా చేయుటయే కాక మరికొన్ని కొత్తదేశములు, కొత్త రాజ్యాంగములు, కొత్త ఆర్థిక సంఘములు యీ వ్యవసాయమునకు పూనుకొనినచాల బాగుండును. ఈ నూతనవ్యవసాయము అంతమందు బహు లాభకారియైనను మొదట చాల కష్టసాధ్యమైనది. అందు మొదటికష్టము; విత్తనపులక్క (brood-lac) సంపాదించుట. దానికి కారణము; దేశములో లక్కను పండించు అధికారులకు పరస్పరము వ్యవస్థగాని సహకారిభావముగాని లేకుండుటయే. అధికారులు అనూయావిష్టులుగాక సహకారిత్వమువలన తమకు, దేశమునకు గలుగుమేలు నుద్దేశించి, పరిశ్రమను దృఢపరచి దేశమునకు కావలసిన లక్కనంతయు సర్వకాలములయందు లోపములేకుండ సమగ్రముగా జేసినయెడల లక్కపరిశ్రమకు మహత్తరమైన భవిష్యత్తు కలదు. ఇట్లు సంసాత్మద్యమము జేసినయెడల, మధ్య మనుష్యులు దగాచేసి లాభములు తీయుటకూడ చాల తగ్గును.

కాని యిట్టి యుద్ద్యమము కొనసాగించవలెనన్న, దానికి పూర్వరంగమందు ప్రయత్న బాహుళ్యము గలదు. మొట్టమొదట లక్క పండుటకు శీతోష్ణస్థితులను బట్టి దేశముయొక్క ఆనుమూల్యతను నిర్ధారణ చేయవలయును. అనేక ఆశ్రయవృక్షములను పరిశీలించి ప్రదేశమునకు తగిన వృక్షములను పెంచుకొనవలెను.

[ఈసందర్భమున శ్రీనివాసయ్యగారు తమకోగనలలో మైసూరుశీతోష్ణస్థితులకును, మైసూరులో పెరుగు లక్కపురుగునకును కస్తూరి తుమ్మచెట్టు (acacia Farnesiana) అతిశృష్టికరముగా పనికివచ్చుచున్నదని కనుగొనియున్నారు. ఈకస్తూరి తుమ్మచెట్టు ప్రయోగములయందేకాక బాహుళ్యమందు వ్యవసాయము చేయుటకు కూడ చాల పనికివచ్చునది.]

ఎంచుకొనిన వృక్షము, లక్కను, శ్రీనివాసయ్యగారి కస్తూరి తుమ్మనలె, వీలయినంత త్వరలో ఫలించునదిగా యుండవలయును. ఈ పై జెప్పిన విధానము లన్నియు మనసులో నుంచుకొని పరిశ్రమవిషయమై కృషిసల్పినయెడల, యీ పరిశ్రమయొక్క భావి ఉత్కృష్టత కేమియు భంగము కలుగ నేరదని యీ వ్యాసరచయితయొక్క దృఢవిశ్వాసము.

గ్రాంథిక వ్యావహారిక భాషా వివాద తారావళి

త్రిపురాన జేంకట సూర్యస్తసాదరావు దొరగారు.

(బి) మించునొదలం జెరువుకొన్నెలపూవు, చెలువారులేతవెన్నెలలు గాయ
వెలిదామరలకు విందులు సేయు కన్దోయి, గరుణాకటాక్షవీక్షణము లొలయ
నాల్గుహస్తములవీణాలతాపుస్తక, స్ఫటికాక్షమాలికల్ పరిధవిల్ల
స్తనగళత్సంగీత సాహితీరసమయ, క్షీరముల్ సుతుల నోరూరజేయఁ

ఆ. దమ్మిగద్దెమోద నెమ్మిగొల్వయిమహా,దరము వెలయ దివ్యదర్శనమ్ము
మాకొసంగుచున్న మాతల్లి నీకివే, వందనమ్ము లాంధ్రవాజ్మతల్లి!

ఆ. “దేశభాషలందుఁ జెలుగులె” స్సని మహా,రాజనుతులుగాంచి ప్రబలు నీకు
నతులభాగ్యవతికి సుతులమైతిమి మాకు, నింతకంటెఁ బెం పిఁకేమిగలదు?

చ. దిరిసెనపూలమెత్తనయఁ దేనియతీపును బండువెన్నెలం
బరఁగినతేట గష్పరపుఁ బల్కుల చల్లని తావి గల్లి పె
న్మరు వెసలారఁగాఁ గరము ముద్దులుగుల్కెడు కల్కిపల్కులన్
మురిసెడు నీదుగర్భమునఁ బుట్టిన యాంధ్రుల భాగ్యమెట్టిదో!

శా.మాయమ్మా! నిజపుత్రకుల్ గలసి యెమ్మాడ్కిన్ నినుక బెద్దగాఁ
జేయంగల్గునొ యంచుఁ బెక్కుగతులం జింపించుచున్నారు నీ
శ్రేయోవృద్ధికి నేది మంచితెరువో చెప్పంగదే దేశభా
షాయోషాముకుటీమణిమయవిభాషా! యాంధ్ర భాషాసతీ!

చ. కడుకొని నీదు పెంపునకుఁగా నిది యా నిది గాదటంచు నీ
కొడుకులలోన నొండొరులకుం దగవుల్ ఘటియిల్లెనమ్మ! నీ
యెడ నెడ భక్తిలేనిసుతు లేరును లే రిరువాఁగునందు నే
వడువున నింక వీరల వివాదములం దొలఁగించి ప్రోచెదో!

- సీ. నిను వేల్పు బాసతో బెనచి ప్రోడనుజేయు, నన్నయ్యకవి నాథులెన్న హితవా
జలిబిలిముద్దుఁబల్కుల నేర్చి నినుఁ బెంచు, తిక్కన్న సుకవీంద్రుఁ డిక్క హితవా
సూక్తివైచిత్రిచే సాబగునించి ప్రసిద్ధి, గావించు నెఱ్ఱన్న త్రోవ హితవా
కమనీయగజరాజగమనమ్ము గఱపి నిక, దగఁ బ్రోచు శ్రీనాథుడారి హితవా
- తే. కోమలశిరీషతులిత సుధామయోక్తి, సంపదలఁగూర్చు పెద్దన్న సరణి హితవా
కాక యీనాటి గ్రామ్యోక్తి కలన హితవా, చెప్పవే తల్లి! యేమార్గ మొప్పు నీకు.
- ఉ. నన్నయముఖ్యపూర్వకవి నాథులు సొంపులు దిద్ది గ్రామ్యతా
నన్నతఁబాపి నిన్నుఁ బెఱబాసవెలందులలోన నెంతయుఁ
మిన్నగఁజేసినా రదియ మేలనుకొంటిమిగాని దాన నీ
కున్నతి గల్గదందు రిది యొప్పునో యొప్పుదో నీన చెప్పుమా?
- సీ. పరమపావనకథావిరచనాకలనమై, మనసు రంజించు రామాయణమ్ము
తత్తద్రసములందుఁ దన్మయత్వమ్ము నా, పాదించు శ్రీమహాభారతమ్ము
సూక్తిసిధానమై భక్తిరసావేశ, పరవశత్వముఁగూర్చు భాగవతము
ప్రతిపదమై ప్రౌఢ కృతినంతటికి శిరోభూషణమైయొప్పు నైషధమ్ము
- తే. మొదలయినపూర్వకృతులలోఁబాదలుభాష, ప్రాబలుకు బాసయుంబోలెఁబ్రాతవడియె
బనికిరా దది యీనాటి ప్రజల కందు, రకట! కొందఁ టీవేమందు పంబ! చెపుమ.
- తే. అతులితాధ్యాత్మరామాయణాదికృతులు, నందనులచేతఁ బాదించినావు తొల్లి
యిపుడు కటకట “యెఱ్ఱనామెంకి” పాట, నీకు నివయ్యనే యాంధ్రలోకజనని!
- ఆ. దినదినమ్మొక్కొక్కతీరుగా మాటుచు, దారి తెన్ను లేక నోరికొలది
వాడఁబడుచున్న న్న పలువేసముల బాస, తల్లి! కైతలకును దగునె చెపుమ.
- ఆ. బ్రదుకు దారవోసి పాశ్చాత్యభాషైక, పాండితిం గడించు ప్రౌఢులకును
గొన్ని నెలలు నిన్నుఁ గొలువ నోపికలేదో, మాత! నీదురూపు మాపనేల?
- తే. పండితులు మాటలాడెడు భాషలోనఁ, కైత సెప్పట లోకోపకార ముండు
పామరుల బాస చేసిన పాపమేమి, మాత! యదిగూడ నుద్ధరింపంగఁ దగదె?
- క. ఇద్దానికి దిగినకా మఱి, హద్దుండునె యిచ్చవచ్చినట్టులు మార్పన్
ముద్దులుగులికెడునీదగు, సుద్దులు చెడిపోవె నియమశూన్యము లగుటన్.
- ఆ. కన్నతల్లివీపు గావంచు నీపద, నేవ లింక శవము నేవలంచు
మఱి మాఱిపోయె నటంచు, నిందు నందు దూఱుచుందు రకట!

మ. అవునో మాటవే నీవును నిజము గాదా లేదనవచ్చునే
కవివర్యుల్ నిజకావ్యసంతతులఁ దత్కాలమ్మునం గల్లు స
ద్యవహారోక్తులు సంస్కరించి కయికోరా దాననే నీకుఁ జెం
పవుగా కొక్కటఁ బుట్టిమునినటు కట్ట! యిట్టిమాఁదేటికో?

శా. స్వాతంత్ర్యప్రియులయ్యఁ దిక్కనముఖుల్ ప్రాచీనమార్గమ్మునం
జేతః పీఠి దలిర్పఁ గైతలను దేశీయోక్తులం గూర్పరే
యాతీ రొప్పదే? మాటలాడుకొనుచున్నట్లుండవే యానుడు
ల్మాతా! దీనికి లేనిపోని తగవేలా నీవ యాహింపుమా!

ఆ. తొంటిదారి మార్చ దొరకొన్న నీసుతుల్, వ్రేలు సూప మండ మ్రింగఁజూతు
రదియుఁగా కొకింత బెదరులే కెద నీదు, కొలుపు నేవగించుకొందు రకట!

క. నెట్టన మునుతమఁటిన, పట్టు విడువలేక విసివి పలుచెఱఁగుల నిక
దిట్టలయి సభలలోఁ బడఁ, దిట్టదురఁటె కొడుకు లెంత తెఱఱితనమో?

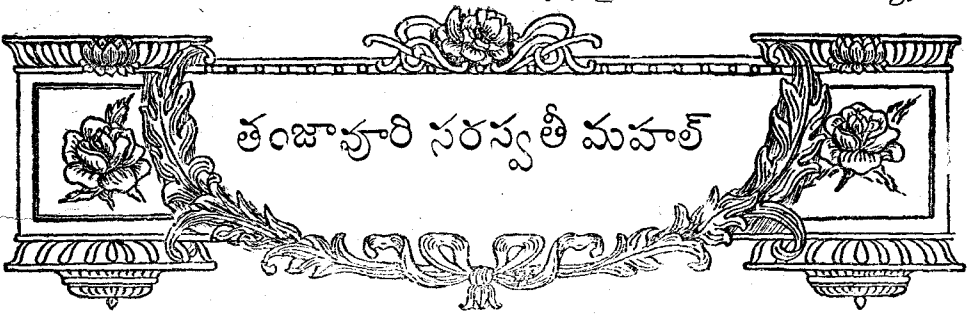
నీ. పువ్వుదేనెసోనలై చెవులపండువునేయు, కలికిపల్కుల ముద్దుగులుకు నిన్ను
నియతిదప్పక కృతిక్రియల మెప్పులుగొన్న, యిల్లాలవై యుల్లసిల్లు నిన్ను
నాచంద్రతారార్క మవని నిల్చెడు మహా, కవులై న కొడుకులం గన్న నిన్ను
బ్రతుత విద్యత్కవిప్రభువర్యులగు నేల, మన్నిండ్రమన్ననల్ గొన్న నిన్ను

ఆ. “చెవులుగదిరి క్రుల్లి చివుకులంజయయయి, తెల్లై” ననియె బ్రాత తెనుఁగుఁగమ్మ
జనని సాధ్య! నిట్టు లనఁగూడునే మిటె, కొడుకునుడులు చెప్పికొనిన సిగ్గు.

ఉ. భారతి కిల్లునాఁబరఁగి పండితపామరహృద్యమైన యా
భారతభాష సచ్చెనని పల్కిరి పాపము శాంతమాత మీ
వై రచియింతురో మరల భారతముఁ వ్యవహారభాష నే
దీ రచియింపరాదె యది యెట్లు రచించునో చూత మంబరో!

ఉ. చీటికిమాటికి నిను నిసీ యనుచున్ వెలయాలవంచు దా
రేటికి దూఱఁగావలె నదేనిగా నిది యేటినాయ మీ
పాటి భవత్తిరస్కరణపద్ధతి మాని సుబోధమంచు ము
మ్మాటికి దారుమెచ్చెడు సమచితభాష నె కొల్వరాదోకో!

ఆ. పుట్టగొడుగు లెన్ని పుట్టవో గిట్టవో, కట్టులేనిబాసఁ బుట్టుకృతులు
గాలి కెగిరిపోవుగా కవి నిల్చునే, భారతాదికృతులు షగిది

తంజావూరి సరస్వతీ మహల్

వేమూరి విశ్వనాథశర్మగారు, ఎమ్. ఏ., యల్. టి.

తంజావూరి పుస్తకాలయములో నున్న కొన్ని తెలుగు గ్రంథములను గురించి భారతికి సేదనని ఆంధ్రపత్రికలో చెలిపియుంటిని. వేర్వేరుగ పుస్తకములను గూర్చి వ్రాయుటకు ముందుగ ఇచ్చట పున్న గ్రంథసముదాయమును గూర్చి రెండు మాటలు చెప్పవలసియున్నది. ఇక్కడనున్న తెలుగుపుస్తకము లన్నియు తాటాకులవే. ఇందు కొన్ని నాయకరాజుల కాలములో వ్రాసినవి. మిగిలినవి శృభోజీమహారాజుచేత సేకరింపబడినవి. సభ సంవత్సరములో అనగా 68 సంవత్సరములనాడు తెలుగుపుస్తకములన్నియు విలియామేసి ఆయాపుస్తకముల పేర్లతో తాటాకుచీటీలుచేర్చి కట్టి యున్నవి. అనగా ఇక్కడి పుస్తకములలో నేవియు సంవత్సరములకు తరువాత వ్రాసిన ప్రతులు లేవు. అప్పుడే ఈపుస్తకములకు పేరువారిగా నొక పట్టిక ఘాగితములపై వ్రాయించిరి. ఈపాతపట్టికను చూచియే ధనువరులు పలానా పుస్తకము లిచ్చటనున్నవని తెలుసుకొనవలసియున్నది.

ఈపుస్తకములలో చాలభాగము అమూల్యగ్రంథములు స్వల్పభాగము అద్భుతమైనవి. అమూల్యములయినను ముద్రితములయినను పుస్తకము లన్నిటిని పండితులొక్కమారు పరీక్షించినచో లాభించునని నానమ్మకము. ఏలయనగా మనదేశములో ప్రచారములో నున్న ముద్రితగ్రంథములకును ఇచ్చట పూర్వమువ్రాసిన తాళపత్రప్రతులకును గల తారతమ్యములు బయలుపడవచ్చును. ఇట్టి పరిశీలనలైన ముఖ్యములగు పాఠభేదములుగాని విస్తారముగ వ్యత్యాసములుగాని దొరికినయెడల గ్రంథకర్తృత్వాది వివాదాంగము కొన్ని చిహ్నములు విడదీయుటకు కారణమగునని నాభావమును

చక్కగ వెల్లడిచేయుటకు రెండుదాహరణముల నిచ్చెదను. ఈరెండును మనదేశములో నచ్చటి ప్రచారములో నున్నవే. వాటికిని ఇచ్చటనున్న తాళపత్రప్రతులకును గల భేదములను చెలిపెదను.

భాగవతము

ఇక్కడి భాగవతప్రతులు స్కంధమున కొక్కొక్కసంపుటముగ నున్నవి. ద్వాదశస్కంధములు చేర్చి యొకేసంపుటముగ లేదు. ఇందు వస్త్రస్కంధమునకు నాలుగుప్రతులున్నవి. గ్రంథములజాబితాలో నాల్గింటికిని కర్తృత్వము సింగనపేరనె మొట్టమొదట నుంకినది. తరువాత నెవరో 187 నెంబరుగల ప్రతికెదురుగ సింగనపేరు కొట్టివేసి పాతనామాత్యుడని వ్రాసిరి. ఇందుకు కారణముండవలెనని వస్త్రస్కంధముయొక్క నాలుగు ప్రతులును పరిశీలించితిని. మూడుప్రతులు (185, 186, 188 నెంబర్లు) భేదమేమియు లేక యొక తీరున నున్నవి. కాని 187 వ ప్రతికిని వీటికిని భేదము కనబడుచున్నది. ఈభేదముల నిక్కడ తెలిపెదను.

వైమూడుప్రతులకును మొదటినుండి ముద్రితములై వచ్చుచున్న అద్భుతపుస్తకములకును భేదము లేదు. సింగన వస్త్రస్కంధము “శ్రీనాథాంకిత కాస్తభస్మిత,” అనే వృత్తముతో నుపకరిమింపబడినది. 59 పద్యములు గల ఉపోద్ఘాతము తరువాత మొదటికథ యగు అజామిలోపాఖ్యానము ప్రారంభమగును. ఈ 59 పద్యములలో సింగననంశానువర్ణనము, వస్త్ర్యంతములు ఇవిడియున్నవి. గ్రంథాంతమున సింగనకర్తృత్వమే కలదు.

ఇక 187 నెంబరు గల ప్రతిలో నున్న విధానమును చూడండి. ఇది గ్రంథమున సింగన వ్రాసిన

వృత్తమునకు బదులుగ పోతనరచితముని చెప్పినగిన ఈ కందపద్యమున్నది:—

క. శ్రీవిశ్వంధరాభరణప్రావీణ్యవిభాసమానఫణింజి భభా.....

...విపులజయదోహల

రావణ ముదకమలమృగేంద్ర రామనరేంద్రా.

ఈ పద్య మైనతరువాత “మహానీయగుణగరిష్ట లగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవాఙ్మఖ్యానవైఖిరి సమేతుండైన నూతుం డిట్లనియె నట్లు పరీక్షింపకేం ద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె” అను వచనముతో కథ మహాద్భుతము ప్రారంభ మగును. ఈయుపాద్భుతము మిక్కిలి సంపదితముగ నున్నది. సింగనసంకల్పనము గాని వ్యవస్థితములుగాని లేవు. సింగన వత్తస్కంధ ములోనున్న 59 పద్యములకు బదులుగ 5 పద్యములును, ఒకవచనముతో ఆజామిలోపాఖ్యాన మారంభించును. ఆపద్యముల మొదటి చ్చట తెలిపెదను? (1) క. దంతి పురనాథ విను మొక (2) సీ. హరికి సర్థము బ్రాణ మర్పితంబుగఁజేయు (3) గీ. అరయ నెన్నండు చేటు లేనట్టి ముక్తి (4) క. అరుదుగ నరహరి భక్తిని (5) చ. సతతము గృహ్లాపాదజలజంబలయందు. పరుసతిప్పినప్ప టికిని ఈయెదపద్యములు అచ్చపు ప్రకమలలో మాడ గలవు. ఆజామిలోపాఖ్యానారంభము అచ్చపు ప్రకమ లలో నున్నట్లే యున్నది. పు ప్రకమంతయు పరిశీలించి నప్పుడు భేదము లేనైన కనబడునేమో తెలియదు గ్రంథాంతమున పోతన గద్య యున్నది.

పైని చెప్పిన పద్యములలో గ్రంథారంభమున నున్న కందము పోతనదనాటకు సందేహము లేదు. ఈ పద్యము ఇతరముద్రితభాగములో లేనియెడల పోతన వత్త స్కంధారంభమై యుండవలెను. ఈపద్యము తనవారే నన్న వచనముమాడ పోతనదే యని చెప్పవచ్చును. ఏల యన నిస్సంశయముగ పోతనకృత భాగములయొక్క యుపాద్భుతములన్నియు నీవచన తోనే ప్రారంభ ము. దీనిని బట్టి పైనుదాహరించిన పద్య పద్యములను పోతనకృతములననుచునా?

ఇట్లే పంచమస్కంధముయొక్క ప్రతులలో నొక జానియందు మొదట పోతనకృతమున్నది. “నందగోప

కుమారా” యను నకుటముగల గంగనపద్య మీప్రతి యందు లేదు. దీనికి బదులుగ సర్వవిధముల పోతనదే యని చెప్పనగిన ఈకందపద్య మున్నది:

క. శ్రీసీతానయనోత్పల, శ్రీసతిసజా జన్మ త్రివశన వితయాశా, వాసప్రకాశజయ భా, సా సురపతిహర రామచంద్రనృపాలా. ఏకాదశద్వాదశస్కంధములు నీని కను చూడలేదు. కాని దీనిబట్టి చూడగా మనదేశ ప్రతులకును ఈదేశములో ప్రచారములో నుండిన వాటి కిని కొంతవృత్తాంతము కనబడుచున్నది. నలుదిశల దొర కిన ప్రాచీన వ్రాతప్రతు లన్నిటిని చక్కగ పరిశోధించిన యెడల సక్రమమైన భాగవతపాఠ విమర్శనము (Textual criticism) చేయుటకు వీలుండును. అప్పుడు రచన వైఖిరిని బట్టియు, పోతనకు ప్రియమైన పద సమా ములకూర్పులను బట్టియు వృత్తాదిపద్య భేదములను బట్టియు కర్తృత్వవివాదములు గల స్కంధములనుండి పోతనపద్య ములను విడదీసి వ్రాయుటకు సావకాశము గలుగును. పోతనకృతమైయుండునని పైనుదాహరించిన రెండు క గద పద్యముల నడకయు కంటునడియున్నది. తప్పులు గలవు. కాని యిట్టివే మరికొన్నిప్రతులు దొరికినయెడల సరియైన పాఠము కుదురవచ్చును.

రంగనాథ రామాయణము

ఈ ద్విపద రామాయణము కోనబుద్ధభూపుష్క రచించినది. తండ్రియగు విఠలరాజు కంకితము. అయినప్ప రంగనాథరామాయణ మని వాడుకలో నున్నది. విక్ర రాజు (పాండ్యరంగవిఠలు) పేరును బట్టి రంగనాథరామ యణ మను నామాంతరము గలిగియుండునని జయంట్ల రామయ్యపంతులుగారి యూహ.

రంగనాథరామాయణము మిక్కిలి ప్రాచీనమైన దని నాశలంపు. 12-వ శతాబ్దికి వారే కోనవంశపుశాస నములు దొరికినట్లు కనబడదు. ఈరామాయణపు ప్రతు లు తంజపురిపు స్రకశాలలో పదమూడున్నవి. వీటిలో న్నిటికెదు. గ బుద్ధభూపుని పేరును మిగిలినవాటి కెను గ రంగనాథుని పేరును ప్రాచీనపుస్తక పట్టి లో నున్నవి. మచ్చుకుగాను తిర తి కొక ప్రతి చొప్పున రెండుప్రతులు మాత్రము జూరీని. ఇందు మట్కం డలు గలవు. రంగనాథ రామాయణ ప్రతిలో ప్రతి

కాండముయొక్క చివరను మరియొక ద్వీపగలదు. ఇది ముప్పదిచరణముల పరమంతును. ఈద్వీపవ అద్భుతపుస్తకములలో గానరాదు. అందు కొన్నిగీట్లు మాత్రమిచ్చుట సుదాహరించెను.

“చెలగు నాగోపాలశైలి గర్వమున
మదనుండో యన చాలు మహానీయమూర్తి
సారదిరామాయానుభ గ్రోలనేర్పు
వెరపుగ్గిన యట్టి విఖ్యాత సుమతి
సంగీతసాహిత్య చాతుర్యపరుడు

రంగయ యను పేర రహి నెక్కు నతడు

ఇంగితజ్ఞుండు రంగయ యేపు దీసింపు
ఒకనాడు నను బిల్చి యురుతరపుఞ్చ
మృతలంకీర్తులొనర్చెడి రామ
చరితంబు వ్రాయించ సంభ్రమ మయ్యె
వరసగ శిష్యులు వొదవకయుండ
వ్రాయుము నీవని వస్త్రతంబూల
మాయడ బహుమాన మర్థి గావించ
వ్రాయంగ బూనితి వరమతి యుతులు
మాయురే యని పలుమార్లును మెచ్చు
నిటలాక్షుకామిని నిహితప్రసన్న
పటుచిత్తుడను కుస్పయ మంత్రినరుడ.

ఈద్వీపవ గద్యమునబట్టి రంగయ్యయాజ్ఞానలన కుప్పయ్యయనుబ్రాహ్మణుడుబుద్ధధూపాలనిరామాయణ వాచనమ ప్రతివ్రాసినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఈరంగయ్య శామధర్మము. రామాయణార్థవేత్త. ఇంతియకాక ఆసలు గ్రంథమునలే ఈగద్యకూడ ద్వీపవలో నుండి ప్రతి కాండమునకు చివరనున్నది. రంగనాథరామాయణమని నామాంతరము గలుగుట కిదియే కారణమేమో యని సంశయము గలుగుచున్నది. పేరును బట్టి కుప్పయ్యమంత్రి దాక్షిణాత్యాంధ్రుడని స్థిరమను. కాన రంగనాథ రామాయణ మను పేరు మొదట దాక్షిణాదిలో ప్రచురితమయినదేమో విచారించతగియున్నది.

అముద్రిత గ్రంథములు

ఈ పుస్తకాలయములో అముద్రితగ్రంథములే విశేషముగనున్నవి. అవియని గును సుద్గ్రంథములని చెప్పటకు వీలులేదు. కొన్ని గ్రంథములున్నవి.

ఈగ్రంథములు ముఖ్యముగ చరిత్రలు. వ్రాయువారి కుపకరించును. ఈయముద్రిత గ్రంథములలో నాయన రాజులు వ్రాసిన ప్రబంధములేకాక వహూరాష్ట్రరాజులువ్రాసిన పుస్తకములు చాలగలవు. వీరి గ్రంథములలో చాల భాగము యక్షగానములు అనగా పూర్వము జమ్మల వాండ్రు ప్రవర్తింపుచుండెడి వీధిభాగవతముల వంటి విషయము లనేకవిగములు. కొన్ని పురాణగాథలు కొన్ని ఈదేశమున చెలసియున్న దేవతాస్తుతులు మిగిలినవి రాజులప్రశస్తులు.

తెలుకవిత్వము చేసిన మహారాష్ట్రరాజులలో ఏకోజి, శహజి, ప్రతాపసింహ, శివాజీ రాజులు ముఖ్యులు. ఇందు శహజీరాజున్ను, ప్రతాపసింహయున్ను తెలుగులో మంచి పాండిత్యము గలవారు. సంగీతశాస్త్రమునందనమానప్రజ్ఞావంతులు. ప్రతాపసింహుడు బహుభాషలలో కవిత్వముచేసెను. ఈతని తెలుగుపదము లిప్పటికిని కొన్ని ప్రచారములో నున్నవి.

శహజీమహారాజు త్యాగయ్యగారి తాతయగు గిరి రాజకవికి పోషకులు. గిరిరాజుకవి చేసిన నాటకములు ఈపుస్తకాలలో నున్నవి. శహజీరాజు విశేషముగ యక్షగానములు రచించెను. అవియన్నియు నిచ్చట నున్నవి. ఇందు పల్లకినాటక మనునది పంచనదక్షేత్రమునందున్న త్యాగరాజస్వామి మీద జెప్పినది. ఇది వాగ్గేయస్వరూపముగ కావ్యము. దీని నిప్పటికిని ప్రతి శుక్రవారము స్వామి యూరేగింపునమయమున పాడుదురు.

సామాన్యముగ రాజులు గ్రంథములు వ్రాసియుండురని కొందరు నమ్మరు. ఆస్థానవిద్వాంసులే వారిపేర రచించియుండురని వారినమ్మకము. కాని తంజావూరి మహాంష్ట్రరాజుల విషయమై ఈసంశయమునకు ఆస్పద ముండకూడదు. ఇందుకు కారణము లున్నవి తెలుగులో మంచి పరిచయము గలిగి కొన్నికృత్యలనైన స్వయము రచించిన సంగీతవిద్వాంసుల కిచ్చట గౌరవములేదు. కవులుగాని సంగీతశాస్త్రజ్ఞులకు తంజావూరిలో రాజసన్మాన ముండెడిదికాదు. అందుచేత మెన్నటివరకు గుడ సంగీతపాండిత్యమునకు తోడుగ తెలుగులో మంచి సాహిత్యజ్ఞానము అందుకొనగలడెను. పనిచెప్పిన మహా

రాష్ట్రరాజులందరును సంగీతమున వన్నె కెక్కినవారని నేటికిని నానుడిగలదు. అందుచేత వారు తెలుగు నభ్యసించియుండు రనుట నిస్సంశయము. మరియొక కారణము మాడ చెప్పవచ్చును. నాయకుల కాలమున చాలవరకు తెలుగే వ్యావహారిక భాషగ పరిపాటియై యుండెను. మహారాష్ట్రులు రాజ్యమునకు వచ్చినప్పు డీసాంప్రదాయము రద్దుపరచలేదు. నగిరి లెక్కలు మహారాష్ట్ర భాషలో వ్రాయుచుండినను సామాన్యముగ రాజకీయాది విషయములను గూర్చిన ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు తెలుగులో సయితము జరుగుచుండెను. మహారాష్ట్ర రాజులలో నొకరగు అమరసింహ మహారాజుగారి సాయములో శృంగేరిస్వాములవారు మొదలుకొని కంపెనీదొరలున్న పాండుచేరినవాలు ప్రభృతులు వ్రాసిన తెలుగు ఉత్తరములు నాదగ్గర కొన్ని యున్నవి. మరియొకతూరి వీటిలో కొన్నిటిని మచ్చుకుగాను ప్రదురించెదను. తంజావూరి మహారాష్ట్ర రాజులకు తెలుగు తెలిసియుండెననియు వారాంధ్రమున గ్రంథకర్తలైనన ఆశ్చర్య మేమియు లేదనియు చెప్పుట కింత దూరము వ్రాయవలసివచ్చినది. ఇప్పటికే ఈవ్యాసము దీర్ఘమునందున నాకు ముఖ్యమని తోచిన నాలు గముద్రితగ్రంథములను గూర్చి కొంచెము విపులముగ వ్రాసి ప్రస్తుతము విరమింతును.

ఆచార్యవిజయము

ఇది ఆనందగిరి శంకరవిజయమునకు తెలుగు.

74 ప్రకరణములకున్న సమగ్రమగు ఆంధ్రీకరణము. కృతి నాయకుని పేరు చక్కగ తెలియలేదు. చెన్న పట్టణము (మైసూరు రాజ్యంలోనిది కానగును) నందుండి యొక మంత్రి కోరగా వ్రాసివచ్చును. కృతికర్త ఆంధ్రకాళిదాసు, ప్రకరణాంతగద్యములలోని బిరుదును మాత్రమే యాపయోగించినాడు. ఈబిరుదును చోళరాజుచ్చినట్లుపోధాతములో చెప్పెను. ఈ శంకరవిజయముగాక పంచనదక్షేత్ర (తిరువాడి) స్థలపురాణము, ఇందుమతీ పరిణయము, రామాయణ భాగవతములకు యక్షగానములు, సౌరిక థానుధారసము మొదలగు లెక్కలేని పద్యగద్య ప్రబంధములు రచించినట్లు చెప్పకొని యున్నాడు. ఈ గ్రంథములలో ఇందుమతీకథామున్ను రామాభ్యుదయము మరియొక గ్రంథమున గలవు. వీటినిబట్టి

ఈఆంధ్రకాళిదాసు రామభద్రకవియని తేలుచున్నది. ఈరెండుకావ్యములను పరిశీలించినచో కవికాలము తెలియునేమో విచారణార్హము?

ఆనందగిరియశంకరవిజయము అచ్చయినది. పాత భేదము లున్నవి. పూర్వము శృంగేరివాడికిని కామకోటి పీఠమువాడికిని జరిగిన తగాదాలో అచ్చుప్రతులలో ప్రక్షిప్తములుచేసిరిని పరస్పరము దోషాలోపణలు నడిచినవి. ఇట్టి స్థితిలో ఆంధ్రకాళిదాసు తెలుగుకావ్యమువలన నిజమైన ఆనందగిరియము పైకిరాగలదు.

ఉదయనోదయ ప్రబంధము

ఇది బృహత్సూత్రాభాగము. అసంపూర్ణమగున్నది. నారయకొడుకు సూరయ రచించినది తన తండ్రి సంస్కృతములో వ్రాసిన కథకు తెలుగుచేసినట్లు గ్రంథ దిని చెప్పుకున్నాడు. లోయమాత్యునికొడుకుభాస్కరమంత్రి కంకితము. ఎప్పటివాడో తెలియదగినది. ఉదయనుడు బృహత్సూత్రానాయకుడగు నరవాహనదత్తుని తండ్రి. పత్నరాజు గుణాధ్యుడు వైశాచిభాషలో వ్రాసిన బృహత్సూత్ర దొరకలేదు. కాని కథాసరిత్సాగరము, బృహత్సూత్రానాంజరి, బృహత్సూత్రాశ్లోకసంగ్రహము అను మూడుసంస్కృత భాషానువాదము లున్నవి. ఇవిగా ఆరవభాషలో నొకబృహత్సూత్ర గలదు. వీటిలో దేశమను బట్టి పరస్పరభేదములు గలవు. తెలుగులో బృహత్సూత్రానువాదము కనబడదు. పంచశిల్పము, హాస వింశతి, శుకసప్తతి, బేతాశవింశతి మొదలగు విడికథలు సంగ్రహము లున్నవిగాన సమగ్రమగు బృహత్సూత్రలేదు. ఈఉదయనోదయ ప్రబంధము ఏదేశపుకథ ననుసరించి వ్రాయబడినదో తెలుసుకొనుట ముఖ్యము.

కామందకనీతిసారము

ఇది నిష్ఠుగుప్తుని (చాణక్య) అర్థశాస్త్రమునకు కామందకు డొనర్చిన సంగ్రహము. ఈ ప్రాచీనరాజనీతిశాస్త్రమునకు, తెలుగు మున్నూరు సంవత్సరములకు పూర్వమే చేయబడినది. జక్కరాజు ఎర్రనామాత్య పుత్రుడు. వెంకటయ్య గ్రంథకర్త. కొండ్రాజు తిమ్మ భూపాలునికి సంగమాంబవలన జనించిన వెంకటాద్రి మహిపాలుని కంకితము. బృహత్సూత్రమునకు నితడే కృతినాయకుడు. “కామనాయకా” అని రెట్ట

మతములో నున్నది. ఇదిగాక ఈ రెండుపుస్తకములలో కృతిపతివంశవర్ణనము సరిపోవుచున్నది. గ్రంథాంతము నందున్న పవ్యమును బట్టి కామండకీయము శకాబ్దము 1506 సంవత్సరములో తెనిగించినట్లు తెలియుచున్నది. గ్రంథాంతికాలమున వెంకటాద్రిరాజు కర్ణాటాధీశ్వరల సామంతరాజుగ నున్నట్లు తోచును. తెలుగుకామండకీయము త్వరలో ముద్రించుటకు ప్రయత్నము జరుగుచున్నది. అప్పుడు పోస్ట్‌హతములో వెంకటాద్రిరాజు విషయమై సంపూర్ణ ముగ చర్చింపబడును.

కామండకీతిసారము మొదట తెలుగులిపిలో వచ్చియున్నది. ఇందు గ్రంథమంతయు 20 ప్రకరణములుగ విభజింపబడి తడకముల్ల వెంకటకృష్ణరావుగారి తెలుగు టిప్పణము గూడ కలదు. ఇటీవల తిరువాన్కూరు మహా చాజుగారు నాగరలిపితో ప్రచురించిన ప్రతిలో 36 ప్రకరణము లున్నవి. తెలుగు కామండకీయము 8 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము. మూలమునకు సరియైన యాంధ్రీకరణము. తెలిసరళము. మచ్చుకు రెండుపద్యము లిచ్చెదను:

గీ. అలరి నొంపుచు విషయంపు టడవిలోన

బకవులెత్తెడి నింద్రియ భద్రదంతి

జ్ఞానమును పేరఁ దగు నంకుశంబుచేతఁ

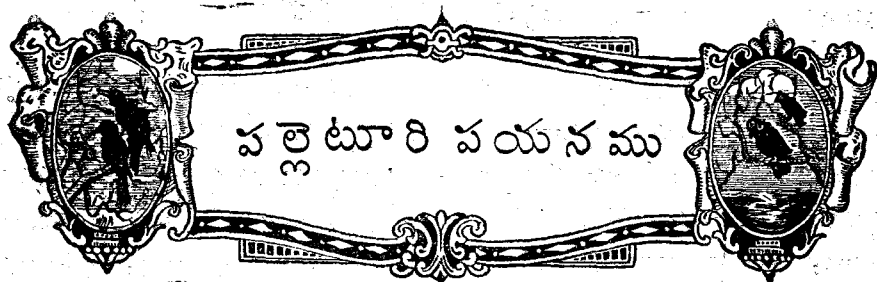
దనకుఁగై వసముఁ జేసికొనఁగలయు.

ఉ. శూరకగల్లు సారఘ్నలు చొక్కపు లేజులు కింకిణీర్పుణ
తామహారవంబుబిరుదవ్యజ్ఞకోటులుమీరఁబ్రోలె
వైరిమనోరథంబులనువానిరథంబులఁగూర్చిసాల్పుబల్
తేరులవారు గల్లు సరదేవునకెద్ది యసాధ్య మీధరక.

కవిగజాంశుశేషమును లక్షణగ్రంథ మీపుస్తకాలయములో ధైరవకవి పేర నున్నది. కాని కాగితపు ప్రతిలో రామలింగకృతమని యున్నట్లు తెలిసినది. కుమారభారవియను బిరుదు రామలింగకవి కున్నది. కవిగజాంశుశేషు రామలింగకవి కృతమేమో పరిశీలించుట యవసరము.

ఇప్పటికి నాల్గుగ్రంథములను గూర్చి వ్రాసితిని. ఇంకను చరిత్రాంశములు గల గ్రంథములు కొన్నిగలవు. వెంకటపతి రాయదండకము, బల్లాలరాయచరిత్రము, జంగమప్రబంధము మొదలగునవి యిట్టివి. విజయనగర సామ్రాజ్యముయొక్క అంతిమరాజుల చరిత్రము సమగ్రముగ లేదు. ఇదివరకుండినది తప్పులతోడ. సంస్కృతాంధ్రసారస్వతములలో దాగియుండిన చరిత్రాంశముల నొకచోటికి క్రోడీకరించి శ్రీయుత రంగస్వామిసరస్వతిగారు విజయనగర సామ్రాజ్యవృత్తాంతము వ్రాయువారికి మహాపకారము గావించిరి. వీరి పుస్తకములో చేరని గ్రంథములు కొన్ని తంజపురిపుస్తకాలలో నున్నవి. రెండవముద్రణములో వీటినిగూడ చేర్చెదరని నమ్ముచున్నాను. ఈగ్రంథములు చాలవరకు శిథిలముగు స్థితిలో నుండుటచేత ప్రస్తుతము ముద్రించుటకు వీలులేకున్నను, వాటి స్వరూపమును దెలుపు విచరణపట్టిక నొకదానిని తయారుచేయించి ముద్రించుట యాంధ్రుల కర్తవ్యమని మనవి చేయుచున్నాను.

కాశీ వ్యాసాచార్యులు గారు

శ్రీ కరహాసనంపదలచే దయివారి నిజాగమప్రమో

దాకులతారక ప్రచురితాధికమోహనయా నిశాంగనన్
దాకి నిశాటుఁ డుజ్జ్వలవినమ్రకరంబుల నట్టెసాచి య
స్తోకత, నాపె నల్ల నిముసుంగుఁ దొలంచఁగబూనె నొక్కటన్.

ఉ. అల్లన సత్సుధల్ కరసహస్రములున్ వెదఁజల్లఁజొచ్చె ను
త్సుమ్ముఖోత్పలంబులఁ గుముద్వతు లెల్లడ స్వాగతంబులన్
మెల్లన నిచ్చె, దద్విరహిణీతతికిఁ వెనువెంట గుండెలున్
జల్లనఁ జొచ్చె, బంచశర చాఁరవార్భటి హెచ్చె దిక్కులన్.

గీ. అటుల శరదెందు చంద్రికల్ హ్లాదమెనఁగ; నాత్మ సాధోఽరిస్తాన మందుఁ జీరి
యోలి, లోకాభిరామాయణాల నెవియొ, హితులతో నాడుకొనుచుండ నింతఁ

క. చేరువగదిలోఁ గలగడి, యారము పండ్రెండు గంట లల్లనఁ గొట్టెన్
మేరక నిజవిధి సలుపఁ, గోరుచుఁ గుక్కుటము జాముకూతయుఁ గూసెన్.

ఉ. అత్తటి నన్నఁజూచి, సవయస్కుఁ డొకండు, ముదంబులోనఁ ద
ల్కొత్తఁగ, 'నోయిమిత్రమ! సముజ్జ్వల శారద చంద్రచంద్రికా
భ్యుత్తమ మీనిశాసమయ, మొక్కెడ నెందులకైన బోవఁగా
వత్తువె? చెప్పమా' యనిన, 'వల్లె' యటంచని పల్కియంతటన్.

గీ. ఎందుఁ బోవుదమని యొకయించుకంత, తడవు యోజించి, యోజనాంతరమునఁ
వరలు నొకజనపదమున కరుఁగఁగోరి, సాగితిమి, యానిశీధిసీ సమయమందె.

గీ. పండువెన్నెలలెల్లడ నిండికాయ, రాజమార్గంబులెల్ల నిర్మలము లగుచు
నద్దములరీతిఁ దళితళలాడుచుండి, నేత్రపర్వంబుఁ గూర్చుచు నెగడుచుండె.

మ. సరసంచారములేక, చీమచిటుకన్నఁగాని విస్వప్రహా
సరణిన్. వీనులసోకె సములు, విశ్వంబెల్ల నాహ్లాదసా

గరమంఘా సుఖనిద్రదేలే; నపు డొక్కండేనియ్యగాని
మా కరయరాడుగ; పెంటనంటిచను ఛాయాకింకరుండు విన్నా.

మ. దినమెల్ల నిజకుషీభారభరణార్తి దేలుచు, బీదలెం
దుననో, కూలియె నాలియో సలిపి, మేనుల్ స్రుక్క బ్రొద్దుండునం
తనె యేపంచనో చేరి, గుట్టలిడి నిద్రముని తేలాడ, వా
రిని నందందున గాంచుచు జనితి మారేయి బ్రమోదంబున.

శా. శ్రీరాజన్నిజకేళికాగృహ రహః క్రీడాపరీరంభ సం
చార శ్రాంత వధూవర ప్రలపితా స్వప్న ప్రియాలాప సం
భారంబుల్ చెలరేగె నొక్కయెడ; స్వప్న భ్రాంతులొనారి పూ
త్కారాలాప పురస్కృతార్థటులు, వేడ్క గూర్చె మా కొక్కట.

గీ. తదితరానేక చిత్ర చిత్ర ప్రపంచ, సరణి గనులారంజూచుచు బురముదాటి
యల్లనల్లన సాగితి మా నిశీధ, మందె, డెందంబు లానంద మొందుచుండ.

గీ. అటుల జనుచుండ బార్హ్వంబులందు నున్న, పల్వలంబుల డాసి సర్పంబులొకట
నాకటనుదోగి 'కొక్కొక్కొ' యనెడుకూత, లప్పలప్పల వీనులయందు బడియె.

గీ. మట్టమధ్యాహ్నమున దీపమట్టు లాత్మ, కాంతి సర్వస్వమును బాసి చెంతనున్న
పొదలలోదాగు ఖిద్యోతములును నొకట, గూడి, డాగురుమూతల నాడజొచ్చె.

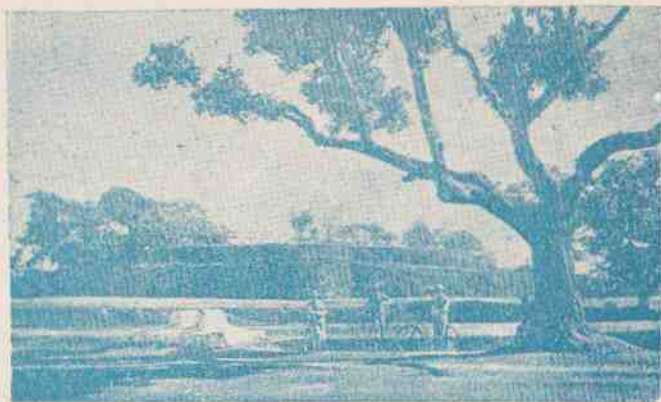
నీ. కమనీయకుంజపుంజములలో గీచురా, యలశబ్దమొకట వీనులకు సోకె
గుంపుగుంపులుగాంగ గూడి పారు సృగాల, రవములొక్కట మాదు చెవులదాకె
తరునీడముల గలంతనుజెందు పక్షుల, రావంబులొకట గర్జముల జొచ్చె
వినువీధి నెగయుచుండిన ఘూకపక్షి, బ్రము లొక్కమారు శ్రోతముల జేరె

గీ. వివిధ పరిపక్వ సస్యాఢ్య విభవమొదవు, తేత్ర భాగంబులందు మంచెలను జేరి
కాపు లిడుకూత లభ్రభాగమున కెగసి, తడయకయె మాదు వీనుల బడియె నొకట.

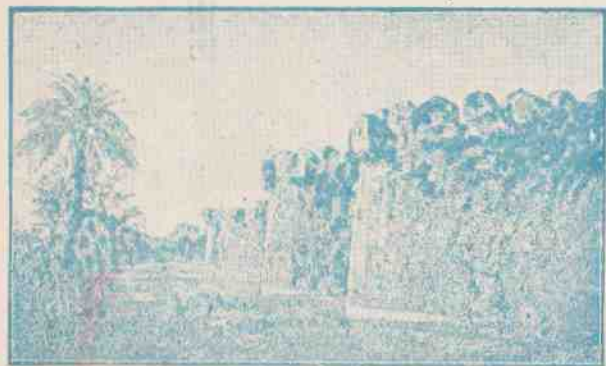
చ. క్రమముగ బోవుచు బాలముగట్టున నెవ్వరో పూర్వులున్నటుల్.
భ్రమగొని మీరలెవ్వరని ప్రశ్ననొనర్చితిగాని, మారు ప
ల్కమి మది భీతిజెంది, ధృతిగైకొని పెంటనె యందు జేరె గృ
త్రిమమగు గడ్డిబొమ్మ యని తేలె సమస్తము, బాసె భీతియు.

గీ. అటుల జన జన మమ్ము వెన్నంటివచ్చు, ఛాయ లల్లన దీర్ఘమై సాగజొచ్చె
ఇందు డాక గొబ్బి నీదులాడి, యాత్మకరశోభ దకి గూయాసమందె.

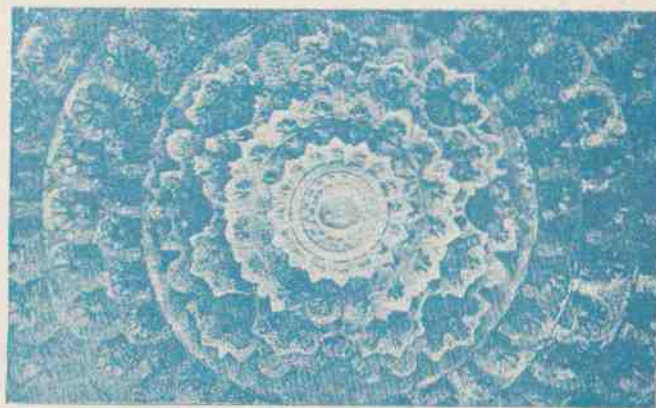
- సీ. మలయానిలము మందమందంబుగా వీచి, యాత్మకు నూత నాహ్లాద మిచ్చె
వాడిన మల్లెపుష్పముల చెండునుబోలి, గగనంబున విధుండుకానవచ్చె
చిచ్చుబుడ్డివిధంబు చెలఁగి యశ్వత్థతి,తోడఁ జుక్కయు నింగి దుముకఁజొచ్చె
పతివిరహంబు సైఘని పడంతులరీతిఁ, దారకల్ వెలవెలఁ బొరఁజొచ్చె
- గీ. అదివఱకు మున్ను కనులార నఱసినట్టి, తన్ని శావైభవంబు చిత్తముల కపుడు
తోంటివిధమునఁ బరితుష్టిఁ దొంగలింప,దాయె; నూతనకాంతి పెంపాయె నంత.
- క. ఇరుగడల నున్నతంబుగఁ, బెరిగిన తరుశాఖ లొకటఁ బెనయుచు గుబురై
సురుచిరగతిఁ గన్పట్టెను, బరువడి నిశ యొక్కమూఁడుపాళ్లు గడచెన్.
- చ. కర మనురాగ ముప్పతిలఁగా నటు లే మరుజెంచువేళ, న
త్వరగతి మూర్ధమందు, వివిధంబుల శాకములన్ ధరించి, త
చ్చరణమునందు నందియలు సందడిసేయఁగఁ, గట్టు కోకలో
చెరగుల నోటఁదాల్చి చను చేడెలు మా కెదురైరి యత్తఱి.
- చ. అరకలఁ బైనిదాల్చి, గళమందలి ఘంటలు మ్రోగుచుండ బొం
పిరి సుఖమీయఁగా, నెమరువేయుచు, సర్ధనిమిలితాక్షముల్
మెరయుచునుండ, బాటపయి మెల్లనఁ బోయెడి దుక్కిఁబెద్దులన్
పరుస నదల్చు కాపు లొకపట్టన మా కెదురైరి యంతలోన్.
- సీ. పొదలలో గుంపుగుంపులుగ వాసముచేయు, గిజిగాండ్ల కిచకిచల్ గేరఁదొడఁగె
చిగురుజొంపములపైఁ జేరి కోయి లొక్క,జాడ మేల్కొల్పులఁ బాడఁగడఁగె
చటచట రెక్కలజాడించి కాకముల్, కావుకావని ప్రేలఁగాఁ దొడంగె
పల్లవి వెనువెంటఁబట్టి కుక్కుటకోటి, కొక్కొరొక్కోయంచుఁ గూయఁగడఁగె
- గీ. పార్శ్వ వటవృక్షశాఖా ప్రపంచముక్త, తుహినబిందులు బొటబొట మహిని గురియఁ
బుడమి కలయంపి చల్లిన పొలుపు మీఱె, నధికసంప్రీతి మా మదులందుఁ జేరె.
- గీ. అపుడు కనుగొంటి మొక్కట నమృతకల్ప, సలిలపూర్ణంబు, శైవాల సంవృతంబు
భాసురోత్ఫుల్ల పద్మవికాసితంబు, శ్రీకరంబగు నొక్క పద్మాకరంబు.
- క. అదె జనపద మిందుల నిం, పొదపఁగఁ దానంబులాడి, యురుగతి నటఁ బో
వుదమని తలపోయుచు నం,దు దిగితి మొకరేవుఁజేరి తోడనె యచటన్.
- చ. “మఱదల ! యేమె, నాదుపయి, మక్కువఁదప్పితి, కానరా” వనన్
దరుణియొకరు చిగఁ గవున్, ‘సరిలే సరసంబు లింక, నీ

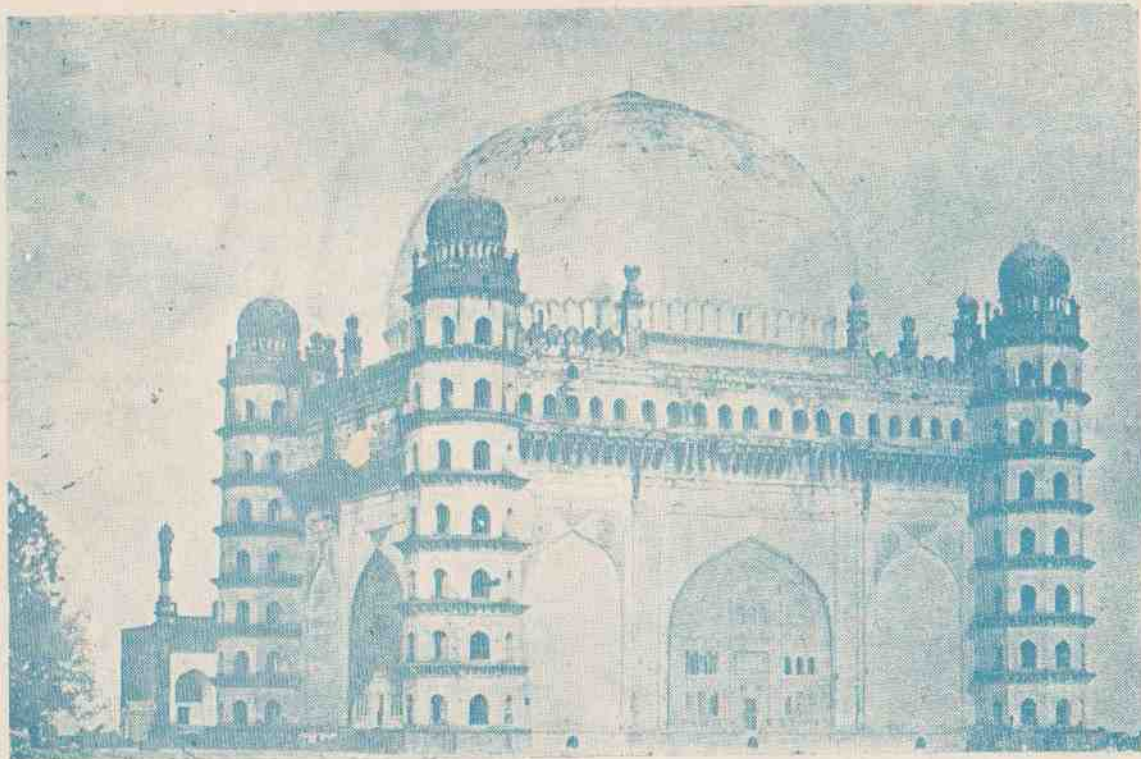
జననవాలయము - తెల్లము కోట

తెల్లముకోట - జననవాలయము

తెల్లముకోటలోనున్న శైవదేవాలయముమొక్క చిత్రములుచెక్కబడిన
శాకంప

నిజామాబాద్ లోని నవాజ్ షామి దర్గా

తెల్లమునకు పదిమైళ్లు ఈశ్వరమున గల ముహమ్మద్ నిర్మాణము

పోరుగున నెవ్వరేని వినిపోదురు ను' మృని పల్కులాడు చె
వ్వరొ చనుదెంచి రివ్వ రట భాండములక గయిబూని నీటికై.

- క. జనముల సందడియును గ్రమమున వృద్ధిం జెందుచుంటు, బూర్వాశను దె
ల్లనిరేఖలు దోచుట సం,తనె తటమునుజేరి, పోవఁ దరలితి మపుడే.
- సీ. హుంకారరవసమాయు క్తమై చను కమ్మ,పడుచుల మేటి సువ్వాలపాట
కంకణ ఝణఝణత్కారసమ్మిళితహా, చిలికెడునట్టి మజ్జిగెల రవళి
వత్సంబు లిడెడి యంబారవంబులకు మా,ర్వలుకుధేనువుల యంబారవంబు
పోరువెట్టెడి చిన్నిబుడుతల లాలింప, నుదతు లొక్కటఁ బాడు జోలపాట
- గీ. మొనసి యొకరీతి నాకాశమునకు నంటఁ, గర్జరంధ్రంబులందు వేడ్కలు జనించె
గోకిలాహఃములనంటి కూయనట్టి, బాలబృందంబు మా కంటఁబడియె నొకట.
- గీ. అపుడు, 'సరిగదమానని' యనుచు నొకట, విధివిరామములేక నాపీఠఁ డొకండు
చేరి పూరింట్ కర్ణకతోరముగను, పాడఁగాఁజొచ్చె సన్నాయిపాట సంత.
- సీ. ముతకదోవతులను మోకాలిపైఁగట్టి, బుట్టపాగలనెత్తి జట్టువారు
యింజను ధూపంబునేని క్రిందొనరించు, చుట్టపీకెల నోటఁ బట్టువారు
కిట్టుచెప్పలఁ గాలఁ గీలించి తమ చిన్ని,బొట్టలఁ జంకలఁ బెట్టువారు
మాటమాటకు బూతుమాటల జోడించి, చుట్టాలతో సోదీఁబెట్టువారు
- గీ. 'ఎవరయా మీర లెందుల కేగువార', లనుచు మమ్ములఁ బ్రశ్నించునట్టివారు
కన్నులార్పక మముఁ జూచుచున్నవారు, కానవచ్చిరి పెక్కు రక్కాలమందు.

* * * * *

- గీ. అంత సూర్యోదయంబొట నతిరయమునఁ, దజ్జనపదంబునందు బాంధవగృహంబు
జేరి యచ్చట విందుల నారగించి, మరలితిమి యంత వచ్చినమార్గముననె.

పద్మనాభక విక్రమ నాటక విమర్శనము

శ్రీరంగము పోషేశ్వరశాస్త్రి గారు

ఈ నాటకమును రచించినవారు ప్రస్తుతము బ్రహ్మపురవాసు లగు బ్ర. శ్రీ. భాగవతుల నృసింహశర్మగారు. ఆంధ్ర దేశం బునందుఁ బ్రసిద్ధి కెక్కిన బొబ్బిలియుద్ధమును గూర్చి రచింపఁబడిన దీనాటకము. 'ప్రతిజ్ఞా విజయరామరాజీయ'మని దీనికింకొక నామ మిఁబడినది. ఇందు విజయనగరరాజ్యాధిపతి యగు విజయరామభూపాలుని రాజనీతిగూర్చియు, నాతని ప్రతిజ్ఞనుగూర్చియు, మొదటి మూఁడంకములయందును బొబ్బిలి పద్మనాభ కవీరుల రణవిక్రమముఁగూర్చియు విశేష ముగ వ్రాయఁబడుటచే రెండుపేర్లును నన్వ ర్థము లగుచున్నవి. ఆధునికభారతయుద్ధముం బోలిన బొబ్బిలియుద్ధమునందు బొబ్బిలివీరులు ప్రకటించిన ధైర్యశౌర్య పరాక్రమంబులు వర్ణించుటకు వీలులేదని చరిత్రకారుల యను శాసనము. ఈ గ్రంథకర్తగా రిదివఱ క్కాంధ్ర జనుల కవరిచితులు గారు. "విజయవిజయము లేక కర్మవిక్రమము" అను రూపకమును రచించినవారే.

ఈ సందర్భమునం దాంధ్రనాటక ములఁ గూర్చి కొంత వ్రాయవలసి యున్నది. సంస్కృతంబునం దతిపాదినకాలంబునుండియు

నాటకరచనము కలదు. అందు రూపకభేద ములు పది. అవి మధ్య నుష్పత్తిల్లినవి. వ్యాయో గములు, భాణము, సమవాకారములు, డిమ ములు మొదలగునవి సంస్కృతంబునం దనం ఖ్యాకములుగా నున్నవి. అవి యన్నియు ధనంజయ విరచితమయిన దశరూపకంబున లక్షణీకృతములయినవి. ఆంధ్రభాషయందు నరసభూపాలీయకర్తయగు మూర్తికవి కాల మునకు నాటకములు లేవు. కావుననే నాటక ప్రకరణము నతఁడు ప్రతాపరుద్రీయాను సరణమునందు విడిచెను. కొందఱు నాటకములు పందొమ్మిదవ శతాబ్దపు టుత్తరభాగంబుననే రచింపఁ బడినవనియు, సంతకుఁ బూర్వము తెలుఁగున నాటకములు లేవనియు భ్రమపడు చున్నారు. ఇది చిన్నయసూరిగారికిఁ బూర్వము వచనగ్రంథములు లేవను సూహం టిదే. చిన్నయసూరిగారికి రెండువందల యేండ్లకు ముందే సంజరాజు రచించిన హిలస్య మాహాత్మ్యము, చేమకూర వేంకటపతిచే విజయవిలాస, సారంగధరచరిత్రము లంకితముగాఁ గొన్న రఘునాథభూపాలునికృతియగు వాల్మీ కీచరిత్రము, మొదలగు గ్రంథములు బయల్పడినవి. అట్లనే తంజాపురపు సునన్వతిపుస్తక

భౌంశాగారమునందుఁ బూర్వులు రచించిన నాటకము లనేకములు గలవు. పూర్వ్య లనఁగా నూతనేక్షకుఁబూర్వులు. ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి వ్యాఖ్యానమును రచించిన బాలనరస్వతి రంగ కౌముదియనెడు నాటకమును రచించినట్లు రాఘవయాదవ పాండవీయంబునందుఁ జెప్పి యున్నాఁడుగాని, యీనాటక మాంధ్రనాటకమో, గీర్వాణభాషానాటకమో తెలియదు. శ్రేష్ఠకావ్యస్రప్తయగు పింగళిసూరన్న తన ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నమునందు నాటకములఁ గూర్చి ప్రస్తావించియున్నాఁడు. నాటకము రీతినే తన గ్రంథమునందుఁ బాత్రపోషణ మొనరించియున్నాఁడు. ఇట్లు నాటకము లాంధ్రంబునకుఁ గ్రొత్తలుకావు. అయినను పూర్వనాటకము లెవ్వీ యును ముద్రింపబడలేదు. సుమారేబది యేండ్లనుండి యాంధ్రమున నాటకరచన ప్రబలియున్నది. సంస్కృతంబునం దింకొక విశేషముకలదు. అందు విషాదాంత నాటకములుగాని, చారిత్రక విషయనాటకములు (ముద్రారాక్షసనాటకము విశాఖదత్త కృతము తప్ప) గాని లేవు. ఆంగ్ల భాషాసంపర్కంబున నియ్యవి యాంధ్ర భాష కబ్బినవి. అట్టి చారిత్రక నాటకములలో మన బాబ్బిలి యుద్ధ విషయ సంబంధనాటకము లనేకులు తెలుగున రచించిరి. అందుఁ 'బ్రతిజ్ఞావిజయరామరాజీయ' మొకటి. ఈనాటకమున విజయరామరాజు రాజనీతి ప్రయోగము, తదనుగుణచర్యలు, పద్మనాయకవిరుల రణసంరంభము మొదలగు విషయములు మిక్కిలి మెలఁకువతోఁ బాత్రల యా

చిత్రానుగుణముగా వ్యక్తికరింపబడినవి. రాజనీతి యెట్లుండవలెనో గ్రంథకర్తచెప్పిన పద్యములలో రెండిట నుదాహరించెదను :—

గీ. నిద్దరం జెందియుండియు నిద్రలేని విధము, చూచియుం జూడని విధము, కోపముండియు లేని విధము నృపోత్తముండు చారనేత్తుడై శతకర్ణుడై రహించు.

గీ. అల్పమగు నంశ మత్యంత మధిక మనుచుఁ బరుషకార్యంబునం గార్యముల నొనర్చి మెలఁకువంబూని వర్తింపవలయునృపుడు కోర్కెల్లీడేఱుఁ గాలానుకూలముగను.

ఇట్లు బుట్టొబుచ్చన్న చేతఁ దొలుత రాజనీతిఁ జెప్పించి యున్నాఁడు.

వెలమవారు శూరత్వమున నీక్రిందిపద్యమున విజయరాముని గుండెలు తల్లడిల్లనట్లు వర్ణించియున్నాఁడు:—

సీ. ఒక్కదూఁకున నేనఁజక్కాడు నుక్కరి మిరియాల సీతన్న మురువెఱింగి కొండపిండుల నెల్ల గుండపిండిగఁ జేయు చలికాని వెంకన్న బలమెఱింగి బ్రహ్మాండభౌండంబు బ్రద్దలఁ గావించు వెంకళరాయని వెర వెఱింగి ముజ్జగంబులనొక్క పజ్జస్రక్కఁగచేయు ధర్మరాయనిబాహు దర్పమెఱింగి

గీ. బలుని బాబ్బిలి బెబ్బలిం బలుక నేల? ఒడలుగలవాడెవఁడు దాడివెడలఁగలఁడు దురభిమానంబునం బోరఁ దొడరఁ జనునె విజయరామభూపాలకా! వినుము వాడు.

స్వభావమే లోకమునకు నీతిధర్మము
సద్గురువయి బోధించుటను గ్రంథకర్త యిట్లు
చక్కగఁ జెప్పించియున్నాఁడు:—

సీ. తుంగతరంగసందోహంబుఁ గల్గియు
మేరఁదప్పక యబ్ధి మెలఁగుచుండుఁ
దక్షిఁ దప్పకుండఁగఁ దరఁగియు: జుమ్మాడు
గగనభాగమునందుఁ గ్రాలుచుండు
పూన్చిన హయముల పోలిక నొకరితఁ
బంచభూతంబులు వఱలుచుండుఁ
గాలానుకూలంబుగా జగచ్చక్రంబు
పరివర్తనంబులఁ బడయుచుండుఁ

గీ. గ్రమముమీఱక నిర్దిష్ట కాలమునకు
గ్రహములు సతంబు మెలఁగుచుఁ గ్రాలు
చుండుఁ, బ్రకృతి యంతయు ధర్మంబుఁ
బట్టియుండు, ధర్మమే పాలనముఁ జేయు
ధరణిన్లె.

షష్ఠాంకమునందుఁ గల కరుణారసప్ర
యోగమునకు: బాహ్యము సహితము కరఁగి
పోవలసినదే. రంగారాయఁడు కుమారు నెత్తి
కొని యేడ్చుట, మల్లమ్మ దేవ్యాదు లగ్ని
హోత్రమునం బడి మడియటయను రెండు
స్థలంబులఁ గ్రమముగఁ గరుణారసమును, బీభ
త్సరసమిళితకరుణారసంబును నన్వయించును.
ఈయంకమునందుండి వైరసంబుల నిరూపించు
టకు రెండుపద్యముల నుదాహరించెదను.

చ. పుడమిని బేదపాటునకుఁ బుత్త్రుండవై జని
యించియున్న యీ, యిడుమలు లేక.
వర్ణింపయి యెచ్చటనైనమెలంగికాలమున్,
గడపఁగ నోడియుందువు నుఖంబులఁ

జెందుచు నాదుపాపపుం, గడుపున నేల
పుట్టితివి త్కృపతులెల్లఁబు గొడ్డువోయిరే!
ఇచ్చటఁ గరుణారసనిరూపణమును,

చ. భగభగ మంచు నొక్క మొగి జ్వాలలు
మంటికి మింటి కేకమై, యెగయుటఁ జూడ
భీకరపు మృత్యువు జిహ్వలంఘుఁ జెప్పఁ
గాఁ దగవె? నరాధముండయినఁ దాళు
నె? చూచినయంత గుండియల్, వ్రగు
లకయుండునే? పరశురామున కియ్యవి
ప్రీతిఁ గొల్పునే?

ఇయ్యెడ బీభత్సమిళిత కరుణారసమును గలవు.

రంగారాయఁడు ధీరోదాత్తుండుగదా,
తనకుమారునిజూచి యేడ్చుట యేమి సమీ
చీనముగా నున్నదని కొందఱు సందేహింప
వచ్చును. ఇందుకు సమాధానము:—

యద్ధభూమియందుఁ బరుల నెదురించుచో
ధైర్యము కొఱతఁ బొందకుండ నుండవచ్చును
గాని నిర్భాగ్యులయిన తనపుత్త్రుని, భార్యను
జూచినచో నెట్టిధీరునైనను విచారముప
చ్చుట ప్రకృతి. రసనిరూపణమొనర్చుచో
స్వభావమును వీనరఁబుచ్చుట రసభంగము.
సంస్కృతంబునందేమి, తెలుఁగుననేమి దీనిం
గూర్చి లక్ష్యలక్షణము లనేకములు గలవు
గాని గ్రంథవిస్తరభీతిచే నాచర్చ యిట విన
ర్జింపఁబడినది.

ఈనాటకమునం దేపాత్ర కుచితమయిన
భాష యాపాత్ర కుపయోగింపఁ బడినది.
హైదరుజుంగు మొదలగు మేచ్చపాత్రలు మా
టలాడుచున్నప్పుడు హాస్యరస మక్కడక్కడ

తొంగితొంగిచూచును. కొందఱి టిట్టి భాషలు బ్రయోగింపఁ గూడదని యందులు గాని, యట్లు ప్రయోగించుటవలన నాటకమునకుఁ గొంత విలాసమును గలిగించి, నాటక ప్రయోగమును దర్శించువారికి సంతసమును గలిగించును.

నందలికవిత్వము పేశలమయి శ్రావ్యముగ నున్నది. గద్యమువలెనే పద్యములు యదృచ్ఛముగా వాడఁబడినవి. సార్వజనసీమ గునట్లు పద్యములు సులభశైలియందే వ్రాయఁబడినవి. సంస్కృతాంధ్రము లలవోకగాఁ బ్రయుక్తము లయినవి. తన కవితను గూర్చి గ్రంథకర్త యిట్లు చెప్పించియున్నాడు :—

చ. జలజల పూవుఁ దేనియలు చిప్పిలు చొప్పున ముద్దులొల్కునున్, బలుకులఁ జొన్ని కావ్య మనవద్యముఁ జేసినఁ జాల లెస్సకా, వలసిన సంస్కృతంబుఁ జొను పందగు నెయ్యముఁ దోచుపట్ల ము, ల్కులవలెనుండు వాఁడిపలుకుల్ చొనుపందగ దెట్టివానికిన్.

సూత్రధారునిచే బైపద్యము కవితాస్వభావమునుగూర్చి చెప్పించినను ఈనాటక

కవిత్వమున కస్వయించును. రంగప్రయోగము సీనాటకము లెస్సగ నుపచరించును. ఈప్రదేశముల (అనఁగా గంజాము, విశాఖపట్టణపు జిల్లాలయందు ఈనాటకమును నాట్యమాడుచుండఁగఁ జూచినవా రనేకులు “బాగుబాగు”ని శ్లాఘించిరి. ఈవిషయము నేను స్వయముగఁ గనుగొంటిని. ఈనాటకమునందుఁ బాపారాయనిగూర్చి యేమియులేదనిగొందఱు సం దేహింపవచ్చును. నన్ననేకులు దీనిని గూర్చి ప్రశ్నించిరి. వారి కీరీతి సమాధానము చెప్పితిని.

బొబ్బిలియుద్ధము ప్రారంభము కాకమునుపే పాపారాయఁడు రాజాముకోటకుఁ బంపఁబడెను. అతఁడు ఆరణ్యమంతయు నయిన తర్వాతఁగాని బొబ్బిలికి రాలేకపోయెను. అందఱు చచ్చిన యనంతరము వచ్చి విజయరామునిఁ జంపి తనవఁగఁ దీర్చుకొనెను. అందుచే నాటకమునందుఁ బాపారాయనికిఁ దావిచ్చుట కెడములేదు.

ఈనాటకము మిగిలిన జిల్లాలయందుఁ గూడ ప్రయోగింపఁ బడుటకు నెంతయో యనుకూలముగ నుండును.

సే వ్య సే వ కో ప దేశ ము

(క్షేమేంద్రుని సంస్కృతకృతికిఁ జెనుఁగు)

శ్రీ రాజా వాసిరెడ్డి దుర్గా సదాశివేశ్వర ప్రసాద బహద్దరు గారు

తముజరుపును దాన్యంబు వ్రతమువలెనె, ఎల్లచో జీవితవివాశ మెన్నుకొనును
ద్వారపాలకుల్ పొమ్మని తఱిమి తన్ని, నను జనఁడు యాచకుండు వినప్తుఁగుండు.

గీ. తీవ్రమగు విషయేచ్ఛను దిగనడంచి, తోషపోషహా కుశల మందఁకొనుమనుచు,
కడఁగి సుఖసేవకై యాత్మనడిగికొనఁగ, నదియె సమకూర్చునరులకు సఖిలసుఖము

గీ. చలికిఁ జీకటి కెండవానలకు దైన్యమునకుఁ జింతకుఁ దను వెల్ల ముద్దగాఁగ,
సౌఖ్యమోహంబుగొని మూర్ఖజనుడు, సేవ, జేయు దుఃఖసహస్రంబుఁ జెందుచుండి.

ఉ. పోవుచు వచ్చుచుఁ గడవిపుచ్చితి నాళుల నెన్నినాళ్ల కా
భూవిభుఁ జూడఁగా నదను పుట్టకపోయె నటంచు దుఃఖభా
రావిలచిత్తుండై వగపులందుచు భృత్యుండై జీర్ణ దేహుండై
పోవునుగాని వానిమది బొంగెడు తృప్తి తీయింప దింతయుఁ.

చ. పిలువనిపేరటమ్ముగఁ బ్రవేశముగాంచుచుఁ బట్టుగాని ప
ట్టుల వెలుఁగొందు దివ్యియయటులే చెడఁగొట్టుచునేకతంబులఁ
వలువకులోపలంబడి యవస్థఘటించెడు నీఁగమాఢ్మిఁగఁ
దలఁపడు భృత్యుఁ డేవిభునిదగ్గఱసేనియు గర్హ్యుండై కదా!

గీ. కనులనులుకించు బొగవోలెఁ గానఁబడుచు, చాటుగాథలఁ జెవులకు జ్వరముఁగూర్చు
ఎడప కడుగడ్డునకుఁ గాలఁబడుచు ముల్లు, వలెను దుస్సేవకుండు విభు నలఁచుచుండు.

గీ. ఒకఁడు దివిజూచుఁ జూచు నింకొకఁడు భువిని, ఒకఁడు నిర్జనార్థియు మఱియొకఁడుగాథ
సక్తుఁ డిట్లుండఁగా నెట్లు సాగఁగలరు, సేవ్యుడొకఁడై మతొక్కఁడు సేవకుండయి.

చ. కడఁగినరూపుండైన శనిగాని విధంబున వెంబడించుచుఁ
జెడుగులుగూర్చుచుఁ హితముఁజెర్చుచు వృశ్చికనిశ్చలుండునై
కడుముద మూనుచో నడుమ గడ్డయుఁబోలె నకాలపాతియై
యొడయని కెంతయేని యవయోగముఁ గూర్చు గుసేవకుండిలఁ.

గీ. త్రోపు వడియును బోఁడు తీవ్రోపరోధ, పరిచితుండు జడభృత్యుండు ప్రభునిదయకుఁ
బాత్రతను గాంచఁ బలుపాట్లు పడుచునుండు, నదియె ప్రభుకోపకారణమగు తెలుఁగఁడు.

పుష్పమాసము]

నే వ్య సే వ కో ప దే శ ము

గీ. ఆస్సురుసురంచు నిట్టూర్పు లాఱ్ఱుకొనుచు, దనసమాగమన ప్రయాసను దెలుపుచు,
యాచకుఁ డతిప్ర వేశదోహచరణుఁడు, రిత్తగులును మార్గణ రీతిదోఁడు.

ఉ. శ్రీమణి చంద్రధేనుహయ సింధురబంధుర సంఘదున్నతిఁ
నేమముగన్న రాజకులసింధువుఁ గన్గొనిఁ యీశ్వరత్వముఁ
బ్రాముకొనందలంచి మతిమాలినభృత్యుఁడు స్వీకరించెడుఁ
భూమిప సేవనంబనెడు భూరిమహోజ్జ్వల కాలకూటముఁ.

గీ. “విడుము విడుమోయి పాంథుఁడా విఱుగవంగఁ, గాచినరసాలమిదిగాదు ఖదిరమ చుమి
నిష్ఫలం”బని యితరులనిననుగూడ, నాశచే దుష్ప్రభుని విడనాడఁ డర్థి.

ఉ. మాలతెఱంగునకమరల మార్దవమందదు వాడువాఱినక
ప్రీలిన నింక సంధిలదు వేర్పడిపోవును గాజుమాడ్కిగాఁ
జాలని బీదయింటి దివె చాడ్చున దైన్యపు టూర్పుగాడ్చులక
గులును సేవహాసాన్యమయి, కుత్సితసేవ పొసంగఁ ద్రోచినక.

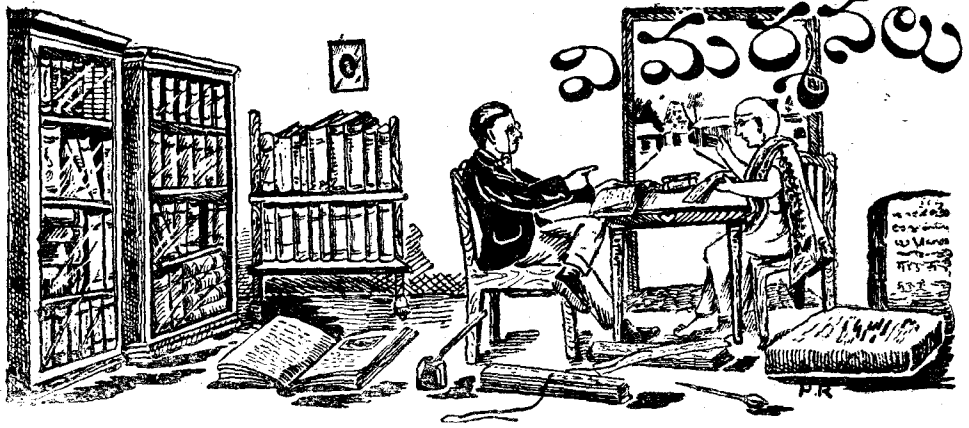
సీ. మ్రోయఁగాఁ దలుపులుద్రోయుటచేతను, నత్యంతమును గుపితాత్ములగుచు
నెత్తిపై నెడనెడమొత్తుచుఁ దలుపులు, దెఱవకు పొమ్మంచుఁ దీవరించి
ద్వారపాలకులు దుర్వార బాహుబలుల్ ని, నారించఁగాఁ జింతవంతఁ జివికి
చీకాకుఁజెంది కుబ్జభూతుఁడై వారి, కాళ్ల సందుననుండి యల్ల నల్ల.

గీ. లోనికిం జొరఁబాటి కాలానకుండ, నిలిచి వాయె త్తకుండఁ దా వెలికివచ్చు
వారలను రాజదర్శనా వసరమడుగు, నయ్యయో! యాచకున కెన్నియటతటములు.

ఉ. ఎవ్వఁడ వేగె దెచ్చటికి? భృత్యుఁడ నే, నృపదర్శనార్థమై;
క్రవ్వెడులూభమేమి యట? కల్లును దన్నులు తాపు; లయ్యె! యా
నొవ్వికి మన్నుబూసెదె? కనుంగొనరాదట మాదుత్రొక్కిడిక
దువ్వయఁ; జాలు నాసఖుఁడ! దుష్ప్రభుఁడా! పదివేలదండముల్!

మ. ముకుద్రాడుం దలపించునట్టిదయి వెళిమోహంపు నైన్యంపుఁ దా
నకమై సేవకతాశ్రమమ్ము కడుఁజింతంగూర్చుగా విత్తలే
శక్యతాపేక్షను సైచెడుకమనుజుఁ డెంచక రత్నముక్తాదిల
బికి యాదోబడబాగ్నిభీకరము నబ్ధిఁ జొచ్చు టిట్లెకదా!

ఉ. ఊరకరాకపోకల సముద్యతుఁడై వెతలందు, మందిర
ద్వారముఁజూచుచుక నిలుచు, దా భటపాలినిరస్యమానుఁడై
ఘోరపుయత్నముక జలిపి కొండాక లోఁజని దూషితుండగుక
పేరిమిదక్కి కుక్కవలె బెన్నెత లందుఁ గుసేవకుం డిలక.

వైదికధర్మచరిత్రము

ఈ చరిత్రగ్రంథము శ్రీశ్రీశ్రీ పరమహంసపరి వ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీ కల్కాణానంద భారతీమాంతాచార్యస్వామి విరచితమై 'స్వధర్మప్రకాశిని' లోఁ బ్రకటింపబడి బ్రహ్మశ్రీ కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారిచే బునర్ముద్రితము కాలుదిన యీచిన్నసౌత్తము గ్రంథప్రకాశకులచే ముద్రంపబడినది. నెల ౪ అణాలు మాత్రమే.

వైదికధర్మమున గూర్చి శ్రీస్వామిలవాటికి గల యభిప్రాయములను దెలిపెడు నిట్టి చిన్నసౌత్తమునకు వైదికధర్మచరిత్రమని పెద్దపేరుపెట్టుట సమంజసముగ గన్పట్టదు. "ఇట్టి వైదికధర్మమార్యావర్తమున నెప్పుడు ప్రప్రథమమున బయలుపడలేనను విషయము నూహింప యత్నించుట నాకసముయొక్క మేరను నెదుకయత్నించుటయ" అనుటచేతను, 'వైదికధర్మమునకు మూలకారణంబగు వేదరాశియొక్క కాలమును నిర్ణయించుట దుర్బలమే. ఏలయన ఈవేదరాశి పరమేశ్వరునిచే సృష్ట్యాదియందు మానవకోటికి నీయబడె ననుదచన మొక్కటిదక్క జేకొండుచవన మార్యావర్తము నలంకరించు గ్రంథరాజములందుగాని వేదములందుగాని యెచ్చటను గానరాదు.' అనుటచేతను, వీరు కాలమును గ్రంథనిదర్శనములచే లెక్కించుటకు నవకాశము నొసంగని కాలమనియు, గ్రంథనిదర్శనములచే లెక్కించుట కవకాశము నొసంగకాలమనియు రెండువిభాగములను జేసి 'మొదటిదానిని కృత, (లేత, ద్వాపరములనియెడు మూడవస్థలగును, రెండవదానిని (శ్రీకృష్ణావతార, శంకరావతార, విద్యారణ్యావతార) కాలములనియెడు

మూడవస్థలగును విభాగించి యీ యాఱుకాలములలో వైదికధర్మ పెట్టిసితిగతుల సందేహో యద్దాని నూహించెనను' అనుటచేతన, ఇందు వైదికచరిత్రము లేదనియును వీరు వ్రాసినది వీరియూహలే యనియును వీరి వాక్యములే స్పష్టముగాఁ దెలుపుచున్నవి. మరియు నీచిన్నసౌత్తమున వీరు వైదికధర్మములని తలంచినవైదికధర్మములలో మానుపాశ్చ్యమవ్యసములు శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసములలోఁ జెప్పబడినవానికి భిన్నములై యున్నవనికాని, భిన్నాభిప్రాయములు గలవనికాని చెప్పదగును. వర్ణాశ్రమధర్మములయొక్క చరిత్రమే యిందు సక్రమముగా వక్కాణింపబడి యుండలేదు. ఈగ్రంథము కావలసినవాని క. మార్కండేయశర్మగారు బృందావనం, కీల్ పాకుపోట్టు, మదరాసు, అని వ్రాసికొన్న బడయఁగలరు.

చి. వీ.

* * *

పాండవ గీతలు

ఆంధ్రటికాతాత్పర్య పద్యసమన్వితములు. డిమ్మి ౬౮ పుటలు. నెల రు ౦-౮-౦. విలాసము:— బ్రహ్మశ్రీ కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారు, 'బృందావనము' కీల్ పాకు, మదరాసు.

విష్ణుభక్తి త్రిపాదకములగు స్తోత్రరాజములలో నెన్నఁదగిన దీగ్రంథము. ఇందలిష్లోకములు రసంతములై సులభముగ మానవులను భక్తిమార్గమునకుఁ ద్రిప్పఁజాలినవి. సంసారదావానలసంతప్తులకమ్మతప్పుఁ జినుకులై యాహోదమును గూర్చునవి. అనుదినమును బాఠకాలమునఁ బఠింపఁదగినవి. ఈ గీత లనుదినము విద్యానగర రాజులగు శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు మొదలగువారును, చోళ

పుష్కమానము]

విమర్శనలు

పాండ్య దేశముల నేలిన యాంధ్రరాజులును, నుపకారమున బరించుచుండిరిని 'రాయవాచకము'నను (ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తుకటిము) 'తంజావూరి యాంధ్రరాజుల చరిత్రము'ందునుగలదు. ఇంతకుంటే నీగీతలకుఁ బ్రాచీన కాలమునుండిగల ప్రాశస్త్యమును వేటుగఁ జెప్పవచ్చు లేదు. ఇది యనేక కర్తృకగ్రంథములనుండి వైష్ణవభక్తి ప్రతిపాదకములగు శ్లోకముల నేర్పి పూర్చినహూర్వగాఁ దోచుచున్నదిగాని యేకకర్తృకముగాఁ దోచదు. ఇందలి యొక్కొక్క శ్లోకమును, పాండవులు, కారవులు మొదలగు రాజులు, మహర్షులు, దేవతలు మొదలగు వారలలో నొక్కొక్కరు విష్ణునుహిమకుఁ గొనియాడుచుఁ జెప్పినట్లున్నది.

ఇందలి పద్యములను మంత్రవాది కస్తూరి రంగకవి తెలిగించినాడు. ఇతని తండ్రి వెంకట్రావు. ఈవిషయమును గ్రంథకర్త యిట్లు చెప్పికొన్నాడు. చ. పటుతర వాగ్వీలాసమునఁ బాండవగీతలు సంస్కృతోక్తినున్నటులు దెనుంగబాస వెలయంగ రచించితి మంత్రివాది వేంకటపతి తూర్తివందనుడఁ గన్పరిరంగ కవిం గవేరజాతీయున రంగనాథుఁడను దానవ నైరికి నర్పణంబుగన్.

ఈకవి యేకాలపువాఁడో ఎక్కడివాఁడో తెలియరాకపోవు టాంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రమునకుఁ గొంత కొఱుంతయే. ఇతని కవిత్వము ధారాశుద్ధిగ్ని రసవంతముగ నున్నది. చాలవఱ కీకవి శ్లోకములయందలి భావములను స్వతంత్రించి పెంచి సుగ్రాహ్యముగనుండు నటులు దెలిగించినాడు, చూడుడు:—

శ్లో. సకృన్నారాయణేష్కృత్వా, పుమాన్ కల్ప శతత్రయమ్; గం గది సర్వతీర్థేషు స్నాతో భవతిపుత్రక! మ. వినుమీ! పుత్రక! నాదు వాక్యము మనోహ్రిక దృఢంబైన భక్తిని నారాయణానామ మొక్కపరి పత్నేమానవుండున్నట్లై, ఘనుఁడై కల్పశతత్రయంబు మహిలో గంగాది పుణ్యాపగాంబునిమజ్జం బొనరించునట్టి ఫలముం బొందు న్యహాభ్యున్నతిక.

శ్లో. ఏవం బ్రహ్మసయో దేవాః, ఋషయశ్చ తపోధనాః; కీర్తయంతి సురశ్రేష్ఠం, దేవం నారాయణం ప్రభుమ్.

మ. వనజాతోద్భవముఖ్యులైన విబుధప్రాతంబులుక సత్తపో, ధనులై మించిన మానివర్యులును మోదంబాపుఁ గోలాహల భ్వనితోఁ జేతులుమోడ్చి కీర్తించి దేవశ్రేష్ఠ! నారాయణా! యశమం గీర్తన నేసి మ్రొక్కుదురు నిత్యంబు నృనోజ్ఞాకృతిన్.

శ్లో. ఇదం శరీరం శతసంధిజర్మరం, పతత్యవశ్యం పరిణామదుర్లభమ్; కిమామగం పశ్యసి మాధ! దుర్మతే! నిరామయం కృష్ణరసాయనం సిః.

ఉ. నమ్మగరాదు లేదు పరిణామ మయో శతసంధిజర్మరం, బెమ్మెయిజూచినం బడుటయే సహజం బిటువంటి దీ శరీరమున కొక్కచుండదె నిరామయ విష్ణురసాయనంబు పానమొప్పరింపు దుర్మతి! ఘనమృగు జాడ్యము మాను నిత్యమున్.

ఇట్లే యిందలి శ్లోకములు పద్యములు నొండొంటిని మిగిలి పాతకజనహృదయత్రేత్రముల విష్ణుభక్తి బీజముల నాటుకొనఁజేయుననిన సతితయోక్తికాసేరడు. ఇతని కవిత్వమునఁ గావచిత్యముగ స్థాలిత్యములు చూపట్టుచున్నవి కాని భక్తి ప్రధాన మగు నీ గ్రంథమున కది యొక లోటు కాజాలదు.

ఈ పాండవగీతలను బెక్కుమాతృకలతో సరిచూచి, పాతభేదములను, అధికపాతములను సమహర్షి శ్లోకములకుఁ బ్రతిపదార్థమును దాత్పర్యమును వ్రాసి మిక్కిలి సుగుముగావించిన బ్రహ్మశ్రీ కనుపత్రి మార్కండేయశర్మగా రాంధ్రలోకమునకుఁ జిరపరిచితులు. ఈగ్రంథసంపాదనమున వీరిపరిశ్రమ వేర్కొనఁదగినది. గ. సు.

* * *

పోతన వేమనలయుగము.

ఈయాంధ్రవ్యాసము శ్రీయుత దిగవల్లి వేంకటేశవరాపు బి. ఏ. బి. ఎల్. గారిచే రచియింపఁబడి చెన్నపురి రాజధానికళాశాలవారి 1922 సంవత్సరపు పవోల్ అందు మోర్ హెడ్డు బహుమానము (రు 100 లు) పొందినది. వీరు పోతనకాలమునుగూర్చికాని వేమనకాలమునుగూర్చికానినిర్ధారంపకయే వీరుభయము సమకాలికులన్నభావముతో నీవ్యాసమును రచియించియున్నారగాని వీరు సమ

కాళికు లగడుగోకారో యింకను స్థిరపడలేదు. ఇంతియ కాక 'వేమనపద్యము' లన్న పుస్తకము నేమి వేమనపద్యములో నేమి కావో యింతవఱకును విమర్శకులు పద్యములను వివరించి నిర్ధారించలేదు. సంవత్సరములు గడచినకొలది, ముద్రణములు పెరిగినకొలది వేమనపద్యములయొక్క సంఖ్యయుఁ బెరిగెనుచున్నది. నిశ్చయముగాఁ గొన్నిపద్యములు వేమనయోగిని కావని నిర్ణయించుటకు సాధనములు కలవుగాని లేకపోలేదు. ఇందుకు భాషాసమాజములవారుగాని, సాహిత్యపరిష్కర్తలవారుగాని పూనుకొన్నచో నీకార్యమును గొనసాగింపవచ్చును. అంతవఱకును, వేమనమతమును, ఇట్టిదని నిర్ధారించఁజాలము. అతనికాలము స్థిరపడినఁగాని పోతనకాలముతో మడిపెట్ట వలసిగదు. అయినను వేంకటేశ్వరావు గారును 'పెద్దలు పూజ్యులు నగు, ఈకాలపు పండితులు, తదితరపరిశోధకులు, నీవిషయములను చర్చించి, వివరించి నిర్ణయించువఱకును, ప్రస్తు

తము చేయఁబడిన సిద్ధాంతములను నమ్మి, పోతనయు, వేమనయు నిందుమిందుగ నోకేకాలమున పడునైదవ శతాబ్దమున నుండిరిని తలంచి ఆకాలమునాటి ఆంధ్రదేశపు రాజకీయస్థితియు, సాంఘికస్థితియు నెట్లులుండెనో, అవి పోతన వేమనల పురుగు బెంతవఱకు నాదర్శితములయ్యెనో పరిశీలించి కృతీవిమర్శనమునను వత్త మనివ్రాసియున్నారు. ఈ భావముతోనే యీ వ్యాసమును వ్రాసి తమయభిప్రాయములను తెలిపియున్నారు. తమ సరస్యులయిన యభిప్రాయములను, విమర్శలను తేటతెలుఁగు పదములతో సమకూర్చియుండుటచే నీవ్యాస మాంధ్రభాషావ్యాసంగిముఁ జేయఁగోరు విద్యార్థులు కత్తంతోపయుక్తముగా నుండఁగలరు. ఇందు ౬౪ పుటలుగలవు. వెల ౮ అణామాత్రమే. వలయువారు బెజవాడలోనున్న గ్రంథకర్తగారికి వ్రాసి కొనవలయును. చి. వీ.

నిర్మలాత్మ

చింతలపూడి సీతారామయ్య గారు

మఱి హేమఘటితభూషణ వితానములలోఁ, దళుకు లీనుచు జీవకళలు దోచు శారీరసౌందర్య సౌకుమార్యములలో, వెలుంగు జూపుచు జీవకళలు దోచు వచనామృతరసప్రవాహవీచికలలో, దొలఁకి యాడుచు జీవకళలు దోచు కార్యసందోహసక్రమ విక్రమములలో, గలయఁ బ్రాకుచు జీవకళలు దోచు నాంతరంగికనైర్మల్యకాంతి యున్న, నన్నిటికి నెన్నఁగాఁ దగు వన్నె దోచు జీవితంబున కదియ సంజీవిఫలము, పడయుమా దీని బూన్కి-మై భరతపుత్ర !

ఉ. శారదకాముదీ రజతశైల మరాళసితాభ్ర చంద్ర నీ హార వియన్నదీ ఘనరసాబ్జపయోజలరాశికుండము క్తారమణీయకాంతు లోకగవ్యకుఁ గావె నిర్మలాత్మ వి స్ఫారసుఖద్యుతుల్ మెఱయుపట్టుల దీని నెఱుంగు టొప్పగున్.

గీ. నిఖిలమహిమాలవాలంబు నిర్మలాత్మ, నిఖిలశక్తినిధానంబు నిర్మలాత్మ
నిఖిలవస్తుస్వరూపంబు నిర్మలాత్మ, నిరతమానంద నిలయంబు నిర్మలాత్మ.

సాభిప్రాయ విశేషములు

కాంగ్రెసు మహాసభ

- సీ. సత్యహితాలాప చతురత యర్హంబు, సంతత సుజనపూజనము వలయు
విను శ్రోధనంరంభ విద్యేషములజేసి, మతి గలంగినను ధర్మంబు దప్ప
కుండంగ నడచు టత్యుత్తమసరణి య, ప్రియములయందును బ్రియములందు
వైస్యహర్షంబులఁ దగులక యన్నట్టి, కల్యాణవర్తన కాంక్ష లేస్స
తే. యెగు సేసినవారికి హితము నేత, యార్యజనములు గీర్తింతు రన్యదోష
కారి దనదోషమునఁ దాన కాలి పోవు, వేఱ వానికిఁ గిడు గావింపనేల?

భా. ఆర. ఆ. ౫ ప. ౩౯.

బెల్లామునకును కాకినాడకును వైస్యక
స్థితియందు దూరమున్నను భావ
మునందు దూరములేదు. బెల్లాముకాంగ్రెసు
కాకినాడకాంగ్రెసును సకలవిభములను
బాహ్యస్వరూపమునందు సంస్కరింపజేసినది.
ఖద్దరుమహామంటపము ఖద్దరుకు టీరములు
సభాధిపతి శ్వేతమందిరము ధ్వజారోహణము
విజయనగర నిర్మాణము బాహ్యస్వరూప
సామ్యత్వమును విశదముచేసినను అభ్యంతర
వ్యవహారములు వ్యక్తిత్వమును విశదము
చేసినవి. మహాత్ముని సభాధిపత్యము బెల్లాము
సభ కనిర్వచనీయమైన ప్రతిభను గలుగ
జేసినది. నాయకులందరును బెల్లామునకు
రెండుమూడు దినములకు బూర్వమే చేరి
యుండిరి. మహాత్ముడు కార్యవిధానమును
నాయకులతో చర్చించి సంప్రతించి నిర్ణయించెను.
తదనంతరము వ్యవహారమునంతయును
విద్యుద్వేగముతో ముగించి కాంగ్రెసు వ్యవ
హారనిర్వహణమార్గమును భారతీయులకు విశే
షముచేసెను. మహాత్ముని సిద్ధప్రజ్ఞ, మంద
హాసము, విషయఛరిజ్ఞానము, సామ్యస్వభా
వము, సమయపాలనము, నిగ్రహానుగ్రహ
శీలము. పండిత పామరుల కాదర్శములుగ

నుండగలవు. మహాత్ముని ప్రతిష్ఠను విజయ
నగరమహాసభ సుస్థిరము చేసినది.

* * * *

సమయపాలనము

మహాత్ముని సందర్శనమునకు వేల
కొలది ప్రజలు వేచియుండిరి. నాయకులు
ప్రతీనిధులు నిరంతరము సంప్రతింపును
సంశయ విచ్ఛేదమును గోరుచుండిరి. విషయ
నిర్ధారణసభ మహాత్మునిలక్ష్యమును గోరు
చుండెను. వివిధసభలు మహాత్ముని సన్నిధిని
ప్రసంగములను నాకాంక్షించు చుండెను.
మహాత్ముడు ప్రొద్దున మూడవ యామముననే
లేచి రాత్రి రెండవ యామమువరకును బాటు
పడి సమయపాలనవిధానమును సంకల్పసామ
ర్థ్యమును విశదముచేసెను. పనిలేనివారికి విసు
గుదలగలుగు చుండునుగాని ప్రతిక్షణము పని
గల మహాత్మునకు విసుగుదల గనుపడలేదు.
విలక్షణములుగను బరిగణించబడెడి యల్ప
హారము స్వల్పకాయము కౌషీనధారణము
సాధువులందు సలక్షణముగను గనుపడును.
గౌరవమునకు లక్షణము ధర్మపాలనము
గాని దృఢకాయము భోజన సామర్థ్యము
వస్త్రాలంకరణము గాదని మహాత్ముని పని

త్రజీవితము ప్రత్యక్ష ప్రమాణముగ నున్నను వస్త్రాహార వ్యామోహము నాయకులను బాధించుట విచిత్రముగ నున్నది. వేకువనులేచి విశ్వకల్యాణమూర్తిని సంకీర్తనము చేసి ప్రసన్నవదనముతో గార్యముల నారంభించెడి మహాత్ముని సంకల్పసిద్ధి కాటంకములు గలుగజాలవు. ప్రజలును నాయకులును మహాత్మునివలె సమయనియమపాలనముచేసి ధర్మరాధకులైన కృతార్థులు గాగలరు.

* * * *

ఆత్మనిగ్రహణము

విజయనగరమునందు మహాత్ముడు ప్రత్యక్షము చేసిన విజయసాధనము సకలజనుల కనుష్ఠానయోగ్యమై సంతరణోపాయముగ నున్నది. విషయ నిర్ధారణ సభావేదికయందును మహాసభావేదికయందును మహాత్ముడు చూసిన యాత్మనిగ్రహము విస్మయమును గలుగజేయగలదు. మహాత్మునకు భేదాభిప్రాయములు కోపరాగావేశములను గలిగింపవు. ప్రతిపక్షులవాదమును శాంతముగను విని నాలుగువాక్యములతో తనవాదమును ముగించును. దీర్ఘప్రసంగములను జేయవలయుననెడి వ్యామోహము మచ్చునకైనను గనుపడదు. జ్ఞానసంపన్నులకు హాసము సహజాలంకారము. మహాత్ముని మాటలు ముక్తాఫలములవలె సస్పర్శములైనను మితసంభాషణ మనర్హతమమై యనుష్ఠానయోగ్యమైనది. మహాత్ముడధ్యక్షకోపన్యాసమును ప్రతినిధులకు పూర్వదినముననే యందజేసి సభాకాలమును నుపన్యాసకాలముతో వ్యర్థము చేయలేదు. అంగ్లహిందీ భాషలందు సంభాషణమును నరగంట కాలములో ముగించి కార్యనిర్వహణ సాధన

మును విశదము చేసెను. ఉపన్యాసమునందు ముద్రితోపన్యాసమునందు లేనిసూత నాంశములను దెలిపి సభ్యులను రంజింపజేసెను. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు గంగాధరరావు దేశపాండ్యగారును నుపన్యాసమును జదువుటను మాని హృదయంగమంబైన భావములతో భారత జాతీయ మహాసభకు స్వాగతం బొసంగెను. వాగ్వివాదములతో గాలహరణము చేసెడి దేశాభిమానులకు దేశపాండ్య మహాత్ముల యాచరణము వివేకోదయమును గలుగజేయునుగాత! ప్రజలు మండనఖండనములందు రాగద్వేష భావములను గనుపఱచకను విషయావగాహనమును మాత్రముచేసి ధర్మనిర్ణయభారమునందు స్వాతంత్ర్యమును గలుగజేయుదురు. మహాత్ముడు వ్యతిరేకభావములు గల సభ్యులకు వారి వాదసమర్థనమునకు సంపూర్ణానావకాశముల నొసంగియును నియమానురూపముగను సభావ్యవహారములను ముగింపగలిగెను. మహాత్ముని ఆత్మనిగ్రహము విజయనగర కాంగ్రెసును విజయవంతము చేసినవిధము దేశారాధకులకును నితరులకును మననారాధన యోగ్యముగ నున్నది.

* * * *

కాంగ్రెసు ప్రయోజనము

కాంగ్రెసు ప్రయోజనమును తీర్మానముల రూపముననగాకను క్రియారూపమునను నిర్ణయింపవలయును. అంతర్భేదములతోను వాదప్రతివాదములతోను నిండిన దేశమునందు కార్యముట నముదుష్కరము. రెండేండ్లనుండియును కలవరమునకు మాలమైన శాసనసభాసమన్య కాంగ్రెసు బలమును క్షీణింపజేసినది. నిరంకుశబలమును వృద్ధిచేసినది. దేశమునందు

సహనముపోయి అసహనము పెరిగినది. వివిధ సంఘములందును పక్షములందును పరస్పర విశ్వాసముపోయి అవిశ్వాసము పెచ్చు పెరిగినది. అవిశ్వాసవారతావరణమునం దే పక్షమునకు పనిజేయుటకు సైన్యము గలుగకున్నది.

స్వరాజ్యపక్ష శక్తిసామర్థ్యములు బహిష్కారపక్ష శక్తిసామర్థ్యములు పరస్పర రంధ్రాన్వేషణమునకును నిందావ్యాపనమునకును వినియోగపడినవి. హిందూమహమ్మదీయ విభేదములు బలీయములైనవి.

ఈ విషమఘరిసితులందు దేశమునందన్ని పక్షములయందును మైత్రిని స్థాపించుట స్వరాజ్యప్రసానమునకు మూలసాధనమని మహాత్ముడు గ్రహించెను. మహాత్ముడు నమ్మినదానిని జేయుటకు దీక్షను బూనుకొనును గాని కాలహరణమును జేయుట కంగీకరింపడు. అసహాయోద్యమము నిరంకుశ ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించుట కేర్పడినను పరస్పర ప్రతిఘటనము సంప్రాప్తమైనది. కాంగ్రెసుసంఘములందును భిన్నపక్షములందును రాగద్వేషములు ప్రబలినవి. ఆక్షేపణలు ఎత్తిపోటులు నిరసనభావములు నిందారోపణలు ప్రబలి కార్యనిర్వహణమును దుర్లభము చేసినవి. అహమదాబాదునందు స్థాయిసంఘసమావేశమునందు వ్యక్తమైన వికలత్వము మహాత్మునకు సంయోగావసరమును తెలియచేసినది. ఈ యవసరమును వంగరాష్ట్ర నిర్బంధశాసనము మహాత్మునకు విస్పృహము చేసినది. మహాత్ముడు నిరంకుశ ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించుటకును స్వరాజ్యమును నిర్వహించుటకును అనుభవించుటకును వివిధసంఘములకును వివిధపక్షములకును సంయోగముగావలయుననినిర్ణయించి కార్యనిర్ధి

బూనుకొనెను. కలకత్తాయందు స్వరాజ్యపక్షమునను దాసుగారును బహిష్కారవాదుల పక్షమునను గాంధీమహాత్ముడును నుభయపక్షముల సంయోగమునకును నొడంబడికను జేసిరి. ఆయొడంబడిక బొంబయియందు గూడిన స్థాయి సంఘసమావేశము సమర్థించినది. బొంబయి సమావేశ మేకగ్రీనముగను వంగరాష్ట్ర నిర్బంధాయుధమును నిరసించినది. మహాత్ముడు విజయనగరమునందు కాంగ్రెసువేదికయందు తిరిగి సంయోగావసరమును సువ్యక్తము చేసెను. హిందూమహమ్మదీయ సంయోగము, అస్పృశ్యతా నివారణము, ఖద్దరు నిర్మాణము సంయోగమునకును స్వరాజ్యమునకును సాధనములు. మహాత్ముని విజయనగర సందేశ మీలత్యమును విస్పృహము చేసినది.

* * * *

ఖద్దరు నిర్మాణము

ప్రపంచమునందు స్వయంపోషణ సంరక్షణ సామర్థ్యము స్వాతంత్ర్యచిహ్నముగ నున్నది. ముప్పదికోట్ల ప్రజలకు స్వయంపోషణ సంరక్షణ సామర్థ్యముండియును నిశ్చేష్టతను వహించి పారతంత్ర్యము ప్రబలినది. స్వయంపోషణమున కన్ని జాతులకును సన్నవస్త్రము లవసరములు. వస్త్రనిర్మాణ సాధనములు దేశమునందున్నను విదేశవస్త్రము లాధారములై పరావలంబనము పరిపాటియైనది. విదేశవస్త్ర ప్రవాహము నరికట్టుటకు భారతీయులు సమర్థులైనయెడలను స్వరాజ్యమునకును నధికారు లగుదురు. విదేశవస్త్ర విసర్జనమునకు స్వదేశ వస్త్రాభిమానము స్వదేశవస్త్ర నిర్మాణమును సాధనములు. అరువదికోట్ల రూప్యముల మహాప్రవా

హమును నిలుపుటకు సామర్థ్యమును బడయుటకు రాటపు యోగాభ్యాసావసరమును మహాత్ముడు విజయనగరవేదికయందు తిరిగి పూరించెను. భారతీయు లహింసాయుతమైన కర్మోపాసనను జేయుటకు నూలువడకుటను సాధనముగ నిర్ణయించెను. ఆసాధన మనుష్ఠాన యోగ్యమని కాంగ్రెసు నిర్ణయించినది. కాంగ్రెసుసభ్యత్వమున కర్హత్వమునకు సాధనములు విద్యాధనములుగాకను ౨౦,౦౦౦ గజముల నూలును ఖద్దరుభారణమునుగను నిర్ణయింపబడినవి. నూలును స్వయముగ వడకకపోయినను కొనియొనను సంపాదించును. ఖద్దరును సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ధరించకపోయినను రాజకీయసందర్భములందైనను ధరించిన చాలును. ఈయేర్పాటులు భయపక్షములకును ససంతృప్తిని గలుగజేసినవి. ఖద్దరు సందువిశ్వాసములేనివారికి నూలు ఖద్దరు నియమములు ప్రతిబంధకములైనవి. ఖద్దరునందు సంపూర్ణలక్ష్యముగలవారికి నిస్సహా గలిగినది. మహాత్ముని లక్ష్యము జాతీయసాభాగ్యము స్వరాజ్యసిద్ధిగాని పక్షప్రాబల్య సమర్థనముగాదు. రెండుపక్షములకును ఖద్దరు వేదికయందు సమావేశమును గలుగజేసిన మహాత్ముని భక్తిత్యాగయోగములు సమస్త జనులకును ననుష్ఠాన యోగ్యములు. విజయనగర వేదికయందు మహాత్ముడు పదేశించిన ధర్మయోగప్రభావమును కాంగ్రెసుసభ్యులందరును గ్రహించి యనుష్ఠించి మహాత్ముని సంకల్పమును జాతీయైక్యమును సాధించుదురు గాత!

* * * *

స్వరాజ్యస్వరూపము

గాంధీమహాత్మునకు స్వరాజ్యస్వరూప నిర్ణయ మప్రస్తుతమైనను మిత్రులకు సంతృ

ప్తిని గలుగ జేయుట కుపన్యాసమునందు స్వరూపమును సూచించెను. ఆ సూచనలందు మహాత్తరమైన భావపరివర్తనముగలదు. భారతసామ్రాజ్యము బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాంతర్గతమైన స్వతంత్ర రాజ్యమైనను బాహ్యగతమైన స్వతంత్ర రాజ్యమైనను మహాత్ముని సూచన లపర్యాప్తములుగ నున్నవి.

భావిస్వరాజ్యము దాల్చువలసిన రూపము భారతీయుల హస్తమునందు గలదు. భారతదేశావృతములైన సంఘము లన్నియును స్వప్రయోజనముల నాకాంక్షించుచున్నను స్వరాజ్యానుతాపమును విశదము చేయుచున్నవి. స్వరాజ్య బృందావనమునందన్ని సంఘములును నిర్బంధములు లేకను యథావిధిగను వికసించుటకు ప్రేమత్యాగ పాశములు సాధనములు గావలయును. నిర్బంధవిమోచనమును గోరుచున్న ప్రపంచమునకు నిర్బంధము తరణోపాయము గాజాలదు. జాతీయతకు ప్రతిబంధకములు స్వరాజ్య బృందావనమును శుష్కింపజేయగల విధమును వర్తమానదుఃఖవేదనానుభవము విశదము చేయుచున్నది. భారతీయులు మహాత్తరమైన సంస్కారమున కధికారులు. “సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ” “తత్త్వమసి” ఇత్యాది మహాధర్మములను ప్రతిపాదించిన మహర్షులసంతానులు. అవతార పురుషుడు గాంధీమహాత్ముడు మహర్షుల ధర్మసందేశమును భారతప్రజాముఖమునను లోకమునకు వెల్లడిచేసి భారతదేశ కల్యాణమును లోకకల్యాణమును జేయుటకు బూనిన యజ్ఞదీక్షను నిర్విఘ్నమును సఫలము చేయుటకు భారతీయులు దీక్షాపరాయణులై పరమేశ్వరానుగ్రహమునకు బాత్తులగుదురు గాత!